

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

REZOLŪCIJAS

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 543. plenārsesija, 15.5.2019.–16.5.2019.

2019/C 240/01	Rezolūcija par tematu “Piedalīsimies vēlēšanās un balsosim par vienotu Eiropu”	1
---------------	--	---

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 543. plenārsesija, 15.5.2019.–16.5.2019.

2019/C 240/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Dzimumu līdztiesības jautājumi” (pašiniciatīvas atzinums)	3
2019/C 240/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Veciem cilvēkiem paredzētu mūsdienīgu veselības aprūpes pakalpojumu ekonomiskās, tehnoloģiskās un sociālās pārmaiņas” (pašiniciatīvas atzinums)	10
2019/C 240/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Darbs ar azbestu energorenovācijā” (pašiniciatīvas atzinums)	15
2019/C 240/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālās ekonomikas uzņēmumu ieguldījums saliedētākas un demokrātiskākas Eiropas veidošanā” (izpētes atzinums pēc Padomes prezidentvalsts Rumānijas pieprasījuma)	20

2019/C 240/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas filantropija: neizmantots potenciāls” (prezidentvalsts Rumānijas pieprasīts izpētes atzinums)	24
---------------	--	----

III *Parengiamieji akti*

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 543. plenārsesija, 15.5.2019.–16.5.2019.

2019/C 240/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 904/2010 attiecībā uz pasākumiem administratīvās sadarbības stiprināšanai, lai apkarotu ar PVN saistītu krāpšanu” (COM(2018) 813 final – 2018/0413 (CNS))	29
2019/C 240/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/112/EK attiecībā uz konkrētu prasību ieviešanu maksājumu pakalpojumu sniedzējiem” (COM(2018) 812 final – 2018/0412 (CNS)) un “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko attiecībā uz noteikumiem par preču tālpārdošanu un konkrētām preču piegādēm iekšzemē groza Padomes 2006. gada 28. novembra Direktīvu 2006/112/EK” (COM(2018) 819 final – 2018/0415 (CNS))	33
2019/C 240/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgtspējīga bioekonomika Eiropai. Ekonomikas, sabiedrības un vides saistības stiprināšana”” (COM(2018) 673 final)	37
2019/C 240/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) 2015/757, lai pienācīgi ņemtu vērā kuģu degviela patēriņa datu vākšanas globālo sistēmu” (COM(2019) 38 final – 2019/0017(COD))	41
2019/C 240/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Vienotais tirgus mainīgajā pasaulē – unikāls instruments, kam vajadzīgas atjaunotas politiskas saistības”” (COM(2018) 772 final) .	44
2019/C 240/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Koordinētais mākslīgā intelekta plāns”” (COM(2018) 795 final)	51

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

REZOLŪCIJAS

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 543. PLENĀRSESĪJA, 15.5.2019.–16.5.2019.

Rezolūcija par tematu “Piedalīsimies vēlēšanās un balsosim par vienotu Eiropu”

(2019/C 240/01)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja plenārajā sesijā, kas notika 2019. gada 15. un 16. maijā (15. maija sēdē), ar 226 balsīm par, 4 balsīm pret un 12 atturoties, pieņēma šo rezolūciju.

Piedalīsimies vēlēšanās un balsosim par vienotu Eiropu

Eiropas Parlamenta vēlēšanu priekšvakarā un ņemot vērā Deklarāciju par Eiropas nākotni, par ko 2019. gada 9. maijā Sibiu (Rumānijā) vienotās ES 27 valstu un valdību vadītāji, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja aicina ES pilsoņus izmantot savas balsstiesības.

Eiropas Savienības pamatā ir kopīgas vērtības – demokrātija, cilvēktiesību aizsardzība, vārda brīvība, tiesiskums, iecietība, taisnīgums, vienlīdzība, solidaritāte un demokrātiskā līdzdalība. Šīs vērtības ir pastāvīgi jāaizstāv un jāaizsargā, jo tās dod iespēju Eiropas iedzīvotājiem dzīvot atvērtā sabiedrībā, kurā tiek respektēts katrs iedzīvotājs un ikviens pilsonis un kur mūs vieno Eiropas identitāte, kas papildina mūsu nacionālo identitāti.

Šodien mēs saskaramies ar kopīgām un sarežģītām problēmām:

- Klimata pārmaiņas
- Sociālā, ekonomiskā un teritoriālā nevienlīdzība
- Nabadzība
- Bezdarbs, jo īpaši jauniešu vidū
- Pilsoniskās telpas sašaurināšanās
- Migrācija
- Drošības problēmas un terorisms
- Korupcija

Un nacionālisms nav atbilde.

Reālu progresu šo jautājumu risināšanā mēs varēsim sasniegt tikai tad, ja **Eiropa būs vienota**.

Mēs iestājamies par tādu Eiropu, kas savas politikas un rīcības centrā izvirza savu iedzīvotāju vajadzības un nodrošina, ka ekonomiskās, sociālās un vides problēmas tiek risinātas kopā ilgtspējīgā veidā; Eiropu, kas nodrošina dzīves un nodarbinātības kvalitāti, ieguldījumiem un uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi, kā arī labāku ekonomisko un sociālo kohēziju.

Mēs arī iestājamies par tādu Eiropu, kas paver iespējas jauniešiem īstenot savu potenciālu un veicina viņu aktīvu līdzdalību Eiropas politiskajos procesos.

Mēs kā pilsoniskās sabiedrības organizāciju pārstāvji strādājam kopā, lai veidotu tādu Eiropas Savienību, kas piepilda iedzīvotāju cerības un efektīvāk apmierina viņu vajadzības.

Mēs rosinām pilsoņus visā Eiropā piedalīties un balsot nākamajās Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Mēs aicinām pilsoniskās sabiedrības organizācijas apvienot spēkus, lai panāktu pozitīvu balsojumu par vienotu Eiropu.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 543. PLENĀRSESĪJA, 15.5.2019.–16.5.2019.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Dzimumu līdztiesības jautājumi"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2019/C 240/02)

Ziņotāja: **Indrė VAREIKYTė**

Pilnsapulces lēmums	20.9.2018
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā	specializētā nodaļa Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	24.4.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	200/4/7

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. Komiteja uzskata, ka dzimumu līdztiesība ir sabiedrībai nozīmīgs jautājums un ka ekonomiski un sociāli spēcīga var būt tikai tāda sabiedrība, kurā valda dzimumu līdztiesība. Tāpēc vienlīdzīga attieksme pret sievietēm un vīriešiem un vienādas abu dzimumu iespējas ir ekonomiska un sociāla nepieciešamība.

1.2. Lai gan dzimumu līdztiesība ir viens no galvenajiem ES mērķiem, EESK pauž nožēlu, ka, saglabājot pašreizējo tempu, tā sasniegšanai būs vajadzīgi vairāk nekā 100 gadi, īpaši tad, ja progresu turpinās kavēt regress vissvarīgākajās attīstības jomās un vispārēja ekonomiskās izaugsmes palēnināšanās.

1.3. Komiteja uzskata, ka Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm ir jādara viss iespējamais, lai līdz 2030. gadam sasniegtu 5. IAM, kurš saistīts ar dzimumu līdztiesību. Tāpēc Komiteja pieprasa integrētu un vērienīgu ES dzimumu līdztiesības stratēģiju⁽¹⁾ pieciem gadiem, kas aptvertu nākamo Komisijas un EP pilnvaru termiņu, un mudina Eiropas Savienības iestādes, valdības, pilsonisko sabiedrību un privāto sektoru apņemt visaptveroši un efektīvi risināt visas līdztiesības problēmas un to darīt vienlaikus un ar vienlīdz ietekmīgiem pasākumiem.

1.4. EESK aicina turpmākajās finanšu shēmās dzimumu līdztiesības jautājumu saglabāt kā atsevišķu mērķi un skaidri apņemt nodrošināt dzimumu līdztiesību un integrētu pieeju dzimumu līdztiesībai, kā arī visās programmās un politikas jomās ietvert dzimumu līdztiesības rādītājus, novērtēt ietekmi uz dzimumu līdztiesību un budžeta plānošanā piemērot dzimumu līdztiesības principu. Dzimumu līdztiesības aspekts būtu jāiekļauj arī konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos.

1.5. Komiteja aicina Eiropas Komisiju sākt aprūpes pakalpojumu paketes veidošanu ar mērķi veicināt Eiropas sociālo tiesību pilāra īstenošanu un pārskatīt Barselonas mērķus bērnu aprūpes jomā.

1.6. EESK nosoda visu veidu vardarbību pret sievietēm un mudina tās dalībvalstis, kuras vēl nav ratificējušas Stambulas konvenciju, savu nostāju pārskatīt. EESK arī aicina Komisiju nelikumīgu naidīgu izteikumu definīcijai pievienot uzmākšanos tiešsaistē un sieviešu aizskaršanu. Būtu jāievieš ES līmeņa rādītāji, pēc kuriem iegūt salīdzināmus datus par vardarbību pret sievietēm, jo tas palīdzētu izstrādāt efektīvus politikas pasākumus.

1.7. Komiteja konstatē, ka diskusija par direktīvu par sieviešu pārstāvību valdēs joprojām ir ES Padomes prezidentvalsts Rumānijas darba kārtībā ar mērķi palielināt sieviešu līdzdalību lēmumu pieņemšanas struktūrvienībās. Komiteja aicina Padomi turpināt centienus un panākt progresu diskusijā par direktīvu par sieviešu pārstāvību valdēs. Komiteja aicina arī tautsaimniecības nozares uzņemt iniciatīvu un palielināt sieviešu līdzdalību augstākajos lēmumu pieņemšanas amatos.

(1) OV C 110, 22.3.2019., 26. lpp.

1.8. EESK aicina veikt efektīvus pasākumus, lai sievietēm un vīriešiem nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas darba tirgū – it īpaši pasākumus, ar ko likvidē vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības, – un lai novērstu dzimumu horizontālu un vertikālu segregāciju dažādās profesijās.

1.9. Komiteja ierosina izveidot ES līmeņa ārkārtas juridisko fondu, no kura varētu sniegt atbalstu tām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuras apstrīd tiesā valsts vai vietējā līmeņa tiesību aktus, kas pārkāpj sieviešu tiesības.

1.10. Komiteja atzīst, ka dzimumu līdztiesības veicināšanu ietekmē mediji, reklāmas un sabiedrības lomu modeļi, un aicina īstenot pasākumus, kas nodrošinātu, ka reklāma dzimumu atspoguļojumu un dzimumu līdztiesības veicināšanu sabiedrībā ietekmē nevis negatīvi, bet gan pozitīvi.

1.11. EESK aicina publiskās iestādes un pilsoniskās sabiedrības organizācijas ar savu politiku un ārējo darbību visā ES veicināt dzimumu līdztiesību un ieviest iekšējus paraugpasākumus, piemēram, sieviešu līdzdalības veicināšanu lēmumu pieņemšanā un dzimumu līdztiesības integrēšanu visās savas politikas jomās un procesos.

1.12. Atsaucoties uz LESD 300. panta 5. punktu, Komiteja aicina Padomi pārskatīt savas pamatnostādnes par EESK locekļu iecelšanu un ieteikt dalībvalstīm izvirzīt locekļus pēc dzimumu paritātes principa. Komiteja ir apņēmusies savā darbībā nodrošināt dzimumu līdztiesību, ietvert dzimumu līdztiesību savos darbības procesos un izveidot šā jautājuma pārraudzības grupu (*follow-up group*), lai izstrādātu atbilstīgas pamatnostādnes.

2. Vispārēji apsvērumi

2.1. Sieviešu un vīriešu līdztiesība ir viena no Eiropas Savienības pamatvērtībām un mērķiem, tā ir nostiprināta Eiropas līgumos un Pamattiesību hartā, kā arī pavisam nesen atkārtoti apliecināta Eiropas sociālo tiesību pilārā. Papildus likumdošanas un politikas satvaram, kas vērsti uz dzimumu līdztiesības nodrošināšanu, ES atbalsta Pekinas Rīcības platformas un Konvencijas par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu (*CEDAW*) īstenošanu, kā arī Starptautiskās konferences “Par iedzīvotājiem un attīstību” rīcības programmu (*ICDP*) un to pārskatīšanas konferenču rezultātus.

2.2. Eiropā ir daudz pozitīvu iniciatīvu, kas vērstas pret dažādiem dzimumu nevienlīdzības aspektiem, tomēr faktori, kas reāli veicina vienlīdzību, jo īpaši dalībvalstīs un reģionos, ir sarežģīti un daudzšķautņaini. Neraugoties uz kopumā panākto progresu, EESK pauž nožēlu, ka būs vajadzīgi vairāk nekā 100 gadi, līdz Eiropas Savienībā tiks panākta dzimumu līdztiesība. EESK ir aicinājusi izstrādāt visaptverošu ilgtspējas stratēģiju ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam īstenošanai. Šajā kontekstā Komiteja uzskata, ka Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm ir jādara viss iespējamais, lai līdz 2030. gadam sasniegtu 5. IAM, kurš saistīts ar dzimumu līdztiesību.

2.3. EESK raizējas arī par to, ka turpmāku progresu dzimumu līdztiesības jomā varētu kavēt pašreizējais regress dažās dalībvalstīs tādās jomās kā ekonomisko iespēju nodrošināšana sievietēm (nodarbinātība, darba un privātās dzīves līdzsvars, sociālās tiesības, aprūpe), izglītība, seksuālā un reproduktīvā veselība un tiesības, vardarbība pret sievietēm, sieviešu NVO un institucionālais un politiskais satvars Eiropas Savienībā un tās dalībvalstīs.

2.4. Turklāt vairākās Eiropas valstīs tiek prognozēta ekonomiskās izaugsmes palēnināšanās, līdz ar to vēl vairāk varētu samazināties dzimumu līdztiesības jautājuma aktualitāte dalībvalstu un uzņēmumu darba kārtībā. Ir svarīgi, lai būtu pilnībā izvērtēta makroekonomikas politikas ietekme uz dzimumu līdztiesību un lai tā tiktu ņemta vērā, izstrādājot arī fiskālo politiku, sociālās aizsardzības politiku un darba un privātās dzīves līdzsvara politiku, tādējādi nepieļaujot pastāvošās dzimumu nevienlīdzības tālāku saasināšanos.

2.5. Komiteja uzskata: lai varētu pilnveidot ES dzimumu līdztiesības politiku un nodrošināt efektīvu tās īstenošanu, ir vajadzīga jauna ES dzimumu līdztiesības stratēģija pieciem gadiem, kas aptvertu nākamo Komisijas un EP pilnvaru termiņu, un valdību, pilsoniskās sabiedrības, privātā sektora un Eiropas iestāžu atkārtota apņemšanās dzimumu līdztiesības jomā. Tā ir nepieciešama ne tikai tāpēc, lai izveidotu taisnīgu un vienlīdzīgu sabiedrību; tā ir arī labākā kolektīvā atbilde, lai apkarotu diskriminējošās, pret sievietēm naidīgi noskaņotās populistiskās kustības, kas šobrīd ir izaicinājums demokrātiskajām sabiedrībām.

2.6. Sabiedriskā doma atbalsta šo EESK viedokli: vairums eiropiešu uzskata, ka dzimumu līdztiesība ir izšķiroši svarīga taisnīgai un demokrātiskai sabiedrībai (91%), ekonomikai (87%) un viņiem personīgi (84%). Turklāt tikai pēdējo divu gadu laikā (2016.–2018. gadā) par 10% (no 55% līdz 65%) ir pieaudzis to ES iedzīvotāju skaits, kuri vēlētos aktīvāku ES darbību šajā politikas jomā.

2.7. Ņemot vērā iepriekš minēto, Komiteja pauž nožēlu par to, ka kopējais ES finansējums dzimumu līdztiesības pasākumiem 2014.–2020. gadā ir tikai 6,17 miljardi EUR jeb aptuveni 0,6 % no kopējiem piešķirumiem. EESK aicina saglabāt dzimumu līdztiesības jautājumu kā atsevišķu mērķi turpmākajās finanšu shēmās, kurās arī jāaplicina skaidra apņemšanās ievērot dzimumu līdztiesību un integrētu pieeju dzimumu līdztiesībai, turklāt tajās jāietver dzimumu līdztiesības rādītāji, ietekmes uz dzimumu līdztiesību novērtējums un dzimumu līdztiesības principa ievērošana budžeta plānošanā gan ES, gan valstu līmenī. Uzmanība dzimumu līdztiesības integrācijai un īpašu fondu nodrošināšana dzimumu līdztiesības pasākumiem būtu jāparedz ne tikai programmās, kas vērstas uz nodarbinātības un sociālās integrācijas jautājumiem vai pamattiesībām (piemēram, ESF, REC, AMIF, EaSI fondi), bet arī politikas jomās, kurām šķietami nav tiešas saistības ar dzimumu līdztiesību, taču varētu būt spēcīga ar dzimumu saistīta ietekme, piemēram, IKT, transports, pilsētu un lauku attīstība, darījumdarbība, ieguldījumu atbalsts, ilgtspējīga attīstība un vides politika. Dzimumu līdztiesības dimensijai, kas tiktu novērtēta uz dzimumu līdztiesības indeksa bāzes, būtu jāklūst par neatņemamu sastāvdaļu ES pusgada procesā, tostarp ziņojumos par konkrētām valstīm un tām adresētajos ieteikumos.

2.8. Ņemot vērā #MeToo paziņojumu skaita neseno pieaugumu, Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Eiropas ombuds iesaka visās ES iestādēs izveidot stingrāku rīcības kodeksu, un ir pārliecināta, ka tas būtu nekavējoties jāadaptē un jāpieņem arī dalībvalstu publiskajās iestādēs.

2.9. EESK aicina publiskās iestādes un pilsoniskās sabiedrības organizācijas visā Eiropas Savienībā dzimumu līdztiesību veicināt ne tikai ar savu politiku un ārējām darbībām, bet arī ieviest iekšējus pasākumus, kas varētu kalpot par paraugu, piemēram, veicināt sievietu dalību lēmumu pieņemšanā un integrēt dzimumu līdztiesību visās savās politikas jomās un procesos, kuros pašlaik tā ir nepilnīga, taču varētu rādīt spēcīgu pozitīvu piemēru citām publiskajām iestādēm un uzņēmumiem, kā arī veicināt dialogu par dzimumu līdztiesības pasākumu īstenošanu visos Eiropas sabiedrības līmeņos.

3. Ekonomika

3.1. Vienlīdzīga piekļuve ekonomiskajiem resursiem ir ne tikai sieviešu ekonomiskās neatkarības jautājums, bet arī priekšnoteikums ES mērķu sasniegšanai ilgtspējīgas ekonomikas izaugsmes, kvalitatīvas nodarbinātības, sociālās kohēzijas, labklājības un konkurētspējas jomā. Sieviešu līdzdalības veicināšana darba tirgū būtiski ietekmē gudru, ilgtspējīgu, integrējošu izaugsmi un IKP, turklāt vispārīgi tā nodrošina, ka ES pilnībā izmanto pieejamos talantus.

3.2. Darba tirgū Eiropas sievietes turpina saskarties ar pastāvīgu dzimumu nevienlīdzību, segregāciju un vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirībām, kuras pašas par sevi līdz 2030. gadam Eiropas Savienībai izmaksās aptuveni 240 miljardus EUR no IKP, turklāt tām ir gan tūlītēja ietekme uz sieviešu neto algu, gan ilgtermiņa ietekme uz viņu sociālo nodrošinājumu un pensijas tiesībām. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē Komisijas rīkoto apspriešanos ar mērķi novērtēt Direktīvas 2006/54/EK noteikumus, saskaņā ar kuriem tiek īstenots vienlīdzīgas samaksas princips, lai uzlabotu principa "vienāds atalgojums par līdzvērtīgu darbu" īstenošanu praksē.

3.3. Lai gan saīsināts darba laiks var būt paša cilvēka izvēle, vairāk nekā ceturtdaļa Eiropas iedzīvotāju nepilnu darba laiku strādā pret savu gribu. Nepilna darba laika nodarbinātībā ir nesamērīgi liels sieviešu pārsvars, un viņu izvēli nereti ietekmē aprūpes pienākumi. To cilvēku skaits, kuri ir bijuši spiesti strādāt nepilnu darba laiku, pēdējo gadu laikā ir samazinājies tikai nedaudz (0,1 %). Viens no iemesliem, kāpēc cilvēki ir spiesti izvēlēties nepilnu darba laiku, ir fakts, ka trūkst piemērotas aprūpes infrastruktūras un elastīgu darba nosacījumu, kas varētu nodrošināt labākas darba un privātās dzīves līdzsvara iespējas. Sievietes parasti vairāk saskaras arī ar nabadzību un ierobežotām karjeras iespējām. Turklāt visā Eiropas Savienībā sievietes savu uzņēmumu izveido gandrīz divas reizes retāk nekā vīrieši.

3.4. Tādēļ EESK aicina veikt efektīvus pasākumus, lai nodrošinātu sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu dalību darba tirgū, kā arī profesijās novērstu dzimumu horizontālu un vertikālu segregāciju. Prioritāri būtu jāgādā, lai sievietēm būtu vairāk iespēju piekļūt kvalitatīvai pilna darba laika nodarbinātībai ar elastīgiem darba nosacījumiem.

3.5. Komiteja uzskata, ka ir ļoti svarīgi veicināt uz ģimeni un dzimumu līdztiesību orientētu darba politiku un īstenot mērķtiecīgus pārveides pasākumus, kas varētu ieviest līdzsvaru aprūpes un māsaimniecības uzdevumu nevienlīdzīgajā sadalē starp sievietēm un vīriešiem^(?), īpaši situācijā, kad ekonomiskie apstākļi palielina spiedienu uz darba ņēmējiem. Lai nodrošinātu progresīvas reformas virzībā uz atbilstoši apmaksātu atvaļinājumu un elastīgiem darba apstākļiem, kā arī novērtētu jauno pasākumu ietekmi uz to, vai tēvi izmanto vecāku un paternitātes atvaļinājumu, ļoti svarīgi būs uzraudzīt, kā tiek transponēta ES direktīva par darba un privātās dzīves līdzsvaru.

(?) OV C 129, 11.4.2018., 44. lpp.

3.6. Piemēroti pasākumi, piemēram, fiziski pieejami un cenas ziņā pieņemami bērnu aprūpes un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumi, kā arī pasākumi, kas mudina vīriešus izmantot viņiem paredzētos atvaļinājumus, ir ļoti svarīgi, jo dod vecākiem un aprūpētājiem iespēju uzsākt darba gaitas, palikt darba tirgū vai atgriezties tajā. EESK aicina Eiropas Komisiju nākt klajā ar aprūpes pakalpojumu paketes iniciatīvu, kuras mērķis būtu veicināt Eiropas sociālo tiesību pilāra īstenošanu un papildināt darba un privātās dzīves līdzsvara direktīvu, tajā ietverot ieteikumus par politiku, finansējumu un mērķiem, kā arī pārskatīt Barselonas mērķus bērnu aprūpes jomā.

3.7. Darba kopīguma slēgšanas sarunas var būtiski ietekmēt dzimumu nevienlīdzības novēršanu darba tirgū. Sociālajiem partneriem, dalībvalstīm ir ES iestādēm savā darbā būtu jāņem vērā ieteikumi attiecībā uz pārveidojošu darba kārtību dzimumu līdztiesības nodrošināšanai, ko sniegusi SDO Globālā komisija nākotnes nodarbinātības jautājumos.

4. Izglītība un apmācība

4.1. Neraugoties uz daudzām cerīgām pārmaiņām sievietes un vīriešu izglītības sasniegumos, visās dalībvalstīs ir saglabājušies stereotipiski segregācijas modeļi. Vīrieši joprojām ir izteiktā mazākumā nozarēs, kas tiek asociētas ar tradicionālajām sievietes lomām, piemēram, veselības un labklājības nozarē, humanitārajā un mākslas jomā vai skolotāju apmācībā un izglītības zinātnē, savukārt tehnisko zinātņu, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) un IKT nozarēs visās dalībvalstīs sievietes ir mazākumā. Tas rada papildu izaicinājumus sievietēm, jo STEM, IKT un MI prasmes jau tagad ir ļoti svarīgas un nākotnē kļūs neaizstājamas ⁽³⁾.

4.2. Sievietēm ar zemu prasmju un kvalifikācijas līmeni ir nepieciešams papildu atbalsts, lai uzlabotu savu stāvokli darba tirgū, jo vislielākās dzimumu atšķirības nodarbinātības jomā ir cilvēkiem ar zemu kvalifikāciju vai bez kvalifikācijas un tiem, kurus skar intersekcionālā diskriminācija. Viņu prasmju līmeni palīdzētu paaugstināt tādi politikas pasākumi, kas būtu īpaši vērsti uz neaizsargātām sievietes grupām, sevišķi sievietēm ar invaliditāti ⁽⁴⁾ un sievietēm, kuras saskaras ar vairākiem nelabvēlīgiem faktoriem.

4.3. Palielinās sievietes līdzdalība augstākajā izglītībā, un daudzās augstākās izglītības jomās sievietes ir vairāk nekā vīrieši. Tomēr segregācija augstākajā izglītībā un arodizglītībā joprojām pastāv, un tas ierobežo gan karjeras izvēli netradicionālajās nozarēs, gan piekļuvi vienādām karjeras iespējām.

4.4. Tādēļ ir svarīgi turpināt vērsties pret stereotipiem, kas balstīti uz dzimumu, un pret segregāciju izglītībā un apmācībā, šajā nolūkā atbalstot dzimumu līdztiesības aspektu ieviešanu mācību programmās, profesionālajā orientācijā un tādās mediju kampaņās, kas mudinātu zēnus un meitenes, sievietes un vīriešus izvēlēties karjeru atbilstoši savām prasmēm un spējām; sekmēt karjeras iespējas un attīstību gan sievietēm, gan vīriešiem, kuri izvēlas netradicionālas nozares; radīt sievietēm iespējas gūt labumu no saviem augstākās izglītības sasniegumiem tādā pašā līmenī kā vīriešiem, un novērst pašreizējos "stikla griestus" sievietēm akadēmiskajā vidē ⁽⁵⁾; palielināt sievietes uzņēmēju atbalsta iespējas ⁽⁶⁾, jo īpaši netradicionālajās nozarēs. Tiek ieteikts arī palielināt gan civildienesta ierēdņu un speciālistu vispārējo izpratni par dzimumu līdztiesības jautājumiem, gan viņu prasmes šajā jomā.

5. Sievietes un nabadzība

5.1. Sievietes ir pakļautas lielākam nabadzības riskam – daļēji tas saistīts ar zemāku darba samaksu par stundu, sievietes pārsvaru minimālās darba algas saņēmēju vidū un nozarēs, kurās atalgojuma līmenis ir zemāks, un to, ka sievietes biežāk strādā nepilnu darba laiku, viņu līguma nosacījumi ir neelastīgi vai arī aprūpes pienākumu dēļ viņas biežāk kavē darbu. Nabadzības feminizāciju izraisa vairāki faktori, tostarp pārāk zems sievietes darba novērtējums un vīriešu un sievietes darba samaksas atšķirība. Sievietes un vīriešu nodarbinātības atšķirības būtiski pieaug, tiklīdz rodas bērni, – tas liecina gan par to, ka sievietēm ir sarežģīti darbu apvienot ar bērnu audzināšanu un aprūpes pienākumiem, gan par diskriminējošu un netaisnīgu attieksmi pret grūtniecēm un tām sievietēm, kuras atgriežas darbā pēc grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma.

5.2. Ir svarīgi atzīt, ka sievietes nav viendabīga kategorija un ka īpaši pasākumi ir vajadzīgi sievietēm, kuras saskaras ar diskrimināciju vai grūtībām, kas saistītas ne tikai ar dzimuma faktoru, piemēram, sievietēm ar invaliditāti, sievietēm, kuras skar rasisms, LGBTIQ+, lauku sievietēm, imigrantēm, bēgļiem un patvēruma meklētājām, gados jaunām un vecākām sievietēm.

5.3. Tāpēc Komiteja iesaka pastiprināt pasākumus, kas veicina dzimumu līdztiesību saimnieciskajā darbībā:

— integrēt dzimumu līdztiesību ekonomiskās attīstības iniciatīvās,

⁽³⁾ OV C 173, 31.5.2017., 45. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 367, 10.10.2018., 20. lpp.

⁽⁵⁾ OV C 12, 15.1.2015., 10. lpp.

⁽⁶⁾ OV C 299, 4.10.2012., 24. lpp.

- veicināt līdztiesību nodarbinātības jomā ar mērķi panākt vienlīdzīgu ekonomisko neatkarību un finansiālo drošību,
- atbalstīt tādas iniciatīvas, kas palielina izpratni par sieviešu ekonomiskās neatkarības ietekmi uz nabadzības samazināšanu,
- pievērsties sekām, ko rada pārtraukta karjera un dažādi darba modeļi, kas sievietēm visā viņu dzīves laikā draud ar nabadzību,
- izstrādāt tādas politikas pasākumus, kas vērsti uz konkrētām neaizsargātām sieviešu grupām, kuras ir visvairāk pakļautas nabadzības riskam,
- turpināt valsts pensiju sistēmu reformas, pensiju tiesībās iekļaujot dzimumu aspektu (piemēram, pensiju aprēķinos ņemot vērā maternitātes/paternitātes un citus ar aprūpi saistītus atvaļinājuma posmus),
- risināt bērnu nabadzības jautājumu, iekļaujot dzimumu perspektīvu un holistisku pieeju, kas veido sinerģiju starp sociālo iekļaušanu, dzimumu līdztiesību un citām politikas jomām un ar citiem politikas un finanšu instrumentiem,
- pārskatīt, pieņemt un uzturēt tādas makroekonomikas politikas un attīstības stratēģijas, kas vērstas uz nabadzībā esošu sieviešu vajadzībām un darbību.

6. Cilvēktiesības

6.1. Dzimumu līdztiesība ir pamatprincips, kas ir neatņemama cilvēktiesību sastāvdaļa un priekšnoteikums, lai cilvēktiesības tiktu piemērotas ikvienam cilvēkam un lai ikviens varētu tās izmantot.

6.2. EESK nosoda visu veidu vardarbību pret sievietēm un mudina tās dalībvalstis, kuras vēl nav ratificējušas Stambulas konvenciju, apsvērt tās ratifikāciju bez kavēšanās. Būtu jāievieš ES līmeņa rādītāji, pēc kuriem iegūt salīdzināmus datus par vardarbību pret sievietēm, jo tas palīdzētu izstrādāt efektīvus politikas pasākumus. Šajā sakarā dažās ES valstīs gūtā pieredze varētu sniegt ievirzi attiecībā uz to, kādu pieeju izmantot. EESK arī aicina Komisiju atjaunināt leteikumu par pasākumiem efektīvai cīņai pret nelikumīgu saturu tiešsaistē un Rīcības kodeksu cīņai pret nelikumīgiem naidīgiem izteikumiem tiešsaistē, par ko EK vienojusies ar starptautiskiem IT uzņēmumiem, nelikumīgu naidīgu izteikumu definīcijai pievienojot uzmākšanos tiešsaistē un sieviešu aizskaršanu.

6.3. Komiteja pauž dziļu nožēlu par pašreizējo regresu sieviešu seksuālās un reproduktīvās veselības un tiesību jomā Eiropā, kas nopietni ietekmē sieviešu cilvēktiesības un rada vispārēju apdraudējumu cilvēktiesību universālumam. Turklāt, lai gan regresīvās tiesību aktu izmaiņas bija konkrēti vērstas uz sieviešu piekļuvi likumīgiem abortu pakalpojumiem dažos Eiropas kontekstos (pat tad, ja pierādījumi liecina, ka visaptveroša dzimumizglītība var samazināt nevēlamu grūtniecību skaitu par 50 %), tās ir ietekmējušas arī citus sieviešu seksuālās un reproduktīvās veselības un tiesību aspektus, piemēram, juridiskās prasības medicīnisko recepšu saņemšanai avārijas kontracepcijas vajadzībām. Bez tam ir stājusies spēkā un ir īstenota virkne regresīvu tiesību aktu un politikas pasākumu ar plašu negatīvu ietekmi uz sieviešu tiesībām, tostarp tiesību akti, kas apgrūtina seksuālo izglītību, novērš informācijas izplatīšanu par seksuālo orientāciju un dzimtes identitāti, tostarp izglītošanas nolūkos, vai dekriminalizē atsevišķus vardarbības veidus ģimenē.

6.4. EESK aicina ES iestādes un pilsonisko sabiedrību sadarboties, lai nekavējoties un stingri vērstos pret šādiem tiesību aktiem. Komiteja arī ierosina izveidot ES līmeņa ārkārtas juridisko fondu, kas sniegtu atbalstu tām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuras tiesā apstrīd tādas tiesību aktus, kuri pārkāpj sieviešu tiesības.

6.5. EESK arī uzsver, ka ir svarīgi gan novērst šķēršļus, ar kuriem sievietes un it īpaši vardarbības upuri saskaras, pieprasot kompensāciju savu tiesību pārkāpuma gadījumā, gan, likvidējot ekonomiskos, kultūras un [ar dzimumu saistītos] institucionālos šķēršļus, nodrošināt vienlīdzīgas iespējas vērsties tiesā visām sievietēm, jo tas ir sieviešu cilvēktiesību priekšnoteikums. Turklāt Komiteja pauž nožēlu, ka joprojām trūkst rādītāju, ar ko novērtēt dalībvalstu progresu sieviešu cilvēktiesību jomā, un ka vīrieši parasti biežāk saskaras ar neobjektīvu spriedumu un viņiem tiek liegta vecāku un apmeklējuma tiesības.

7. Sievietes varas pozīcijās un lēmumu pieņemšanā

7.1. Neraugoties uz pēdējo gadu laikā notikušo progresu, ES un tās dalībvalstu problēma joprojām ir sieviešu nepietiekama pārstāvība politisko un ekonomisko lēmumu pieņemšanā. Visos valdības līmeņos sievietes ieņem tikai trešo daļu no politisko lēmumu pieņemšanas amatiem un tikai ceturto daļu no augstākā un zemākā ranga ministriju amatiem. Publiskajās un privātajās ekonomikas un finanšu iestādēs joprojām gandrīz pilnībā dominē vīrieši.

7.2. EESK pauz nožēlu, ka pat pēc pastāvīgajiem aicinājumiem, kas pausti gan viscaur Eiropas Savienībā, gan pašā Komitejā (⁷), līdz 2020. gadam neizdosies panākt, lai sieviešu īpatsvars uzņēmumu valdēs sasniegtu 40 %. Komiteja konstatē, ka diskusija par direktīvu par sieviešu pārstāvību valdēs joprojām ir ES Padomes prezidentvalsts Rumānijas darba kārtībā ar mērķi palielināt sieviešu līdzdalību lēmumu pieņemšanas struktūrvienībās. Komiteja aicina Padomi turpināt centienus un panākt progresu diskusijās par direktīvu par sieviešu pārstāvību valdēs. Komiteja aicina arī tautsaimniecības nozares uzņemties iniciatīvu un ievērojami palielināt sieviešu līdzdalību augstākajos lēmumu pieņemšanas amatos.

7.3. Komiteja atkārtoti iesaka (⁸) apsvērt efektīvas stratēģijas un instrumentus (piemēram, juridiskos, budžeta un brīvprātīgos pasākumus, dzimumu kvotas), lai likvidētu "stikla griestus" un panāktu dzimumu līdzsvaru tajos galveno politisko struktūru amatos, kuros cilvēki tiek ievēlēti un iecelti. Šobrīd svarīgāk nekā jebkad agrāk ir grozīt un novērst ar dzimumu saistītas normas, attieksmi un stereotipus, kas ir šķērslis sieviešu vienlīdzīgai pārstāvībai lēmumu pieņemšanas amatos politiskajā, ekonomiskajā un sociālajā jomā.

7.4. EESK iesaka Komisijai virzīt iniciatīvu ar mērķi sievietes ieinteresēt piedalīties politikā un balsot par kvalificētām kandidātēm, veicot pasākumus, lai ieguldītu viņu prasmēs, resursu bāzē un mentorēšanas tīklos.

7.5. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšsēdētāja izvirzīto mērķi nodrošināt, lai līdz pašreizējā pilnvaru termiņa beigām vismaz 40 % vidējā un augstākā līmeņa vadības darbinieku būtu sievietes, un šajā saistībā EESK atzīst, ka tai kā ES organizācijai, kas pārstāv ES pilsonisko sabiedrību un darbojas kā tilts starp sabiedrību un ES iestādēm, nav pieņemams, ka tikai 30 % tās locekļu ir sievietes. Tāpēc Komiteja aicina Padomi pārskatīt pamatnostādnes par EESK locekļu iecelšanu, ņemot vērā ekonomiskās, sociālās un demogrāfiskās norises Savienībā, kā norādīts LESD 300. panta 5. punktā. Komiteja centīsies savā darbībā nodrošināt dzimumu līdztiesību.

7.6. Savā jaunpieņemtajā Reglamentā EESK ir apņēmusies nodrošināt dzimumu līdztiesības un nediskriminēšanas principa ievērošanu visās politikas jomās. Šai nolūkā EESK pieņems uzmācšanās novēršanas politiku un izveidos pārraudzības grupu (*follow-up group*), lai izstrādātu pamatnostādnes dzimumu līdztiesības principa integrēšanai visā savā darbā un konkrēti arī atzinumu izstrādē.

8. Plašsaziņas līdzekļi

8.1. Plašsaziņas līdzekļiem ir būtiska nozīme sabiedrības viedokļa, attieksmes un aizspriedumu veidošanā. Sievietes ir plašsaziņas līdzekļu satura gatavotājas un patērētājas, kā arī daļa no šī satura, tomēr plašsaziņas līdzekļu saturā ne vienmēr tiek ievēroti dzimumu līdztiesības aspekti, tajā sievietes var tikt attēlotas pazemojošā veidā un var tikt uzturētas dzimumu lomas, stereotipi un normas. Digitālo tehnoloģiju un jaunu saziņas veidu pieaugums ir vēl vairāk sarežģījis saikni starp sieviešu lomu plašsaziņas līdzekļos un veidu, kā satura veidotāji, patērētāji un saturs pret viņām attiecas.

8.2. Lai gan sieviešu nodarbinātības īpatsvars plašsaziņas līdzekļu nozarē ES ir palielinājies līdz gandrīz pusei (44 %) no strādājošajiem un sievietes ir lielākā grupa (68 %) no žurnālistikas un informācijas studiju absolventiem, sievietes plašsaziņas līdzekļu organizācijās pārsvarā ieņem tikai amatus ar ierobežotu ietekmi uz saturu un stratēģiju.

8.3. Lai uzlabotu dzimumu līdztiesību plašsaziņas līdzekļu nozarē, ir svarīgi vērsties pret "stikla griestiem", palielināt sieviešu līdzdalību augstākajos lēmumu pieņemšanas amatos un papildināt plašsaziņas līdzekļu organizāciju pieņemtos brīvprātīgos pasākumus ar politikas pasākumiem, kas veicina plašsaziņas līdzekļu nozares un tās satura pārveidi. Ir ārkārtīgi svarīgi sākt atzīt plašsaziņas līdzekļu satura radīto dzimumu stereotipu sekas, kā arī novērtēt, kā vīrieši un sievietes tiek atspoguļoti plašsaziņas līdzekļos.

(⁷) OV C 133, 9.5.2013., 68. lpp.

(⁸) OV C 262, 25.7.2018. 101. lpp..

8.4. Reklāmas nozarē joprojām ir grūtības veidot samērīgus un reālistiskus sieviešu un vīriešu portretus. Sabiedrība joprojām redz sievietes un vīriešus attēlotus mūsdienām neatbilstošā un nepieņemamā veidā, lai arī dzimumu stereotipi tagad bieži tiek rādīti neuzkrītošāk. EESK ir pārliecināta, ka ir pienācis laiks atņemt visus aizgājušo laiku uzskatus un pašai nozarei uzņemties vadošo lomu, un panākt, lai reklāmas ietekme uz dzimumu līdztiesības attēlošanu un veicināšanu sabiedrībā būtu pozitīva, nevis negatīva. Jo īpaši tas attiecas uz bērniem paredzētu reklāmu, kurā tiek izmantoti stereotipi.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Veciem cilvēkiem paredzētu mūsdienīgu veselības aprūpes pakalpojumu ekonomiskās, tehnoloģiskās un sociālās pārmaiņas”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2019/C 240/03)

Ziņotājs: **Marian KRZAKLEWSKI**Līdzziņotājs: **Jean-Pierre HABER**

Pilnsapulces lēmums	12.7.2018.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI)
Pieņemts CCMI sanāksmē	26.3.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	150/3/6

1. Secinājumi un ieteikumi ⁽¹⁾

1.1. Eiropas sociāli demogrāfiskas novecošanas problēma un tās pārvarēšanai paredzētie ētiska, politiska, ekonomiska un sociāla rakstura risinājumi ir milzīgs izaicinājums Eiropā, un ar to ir saistītas iespējas nodarbinātības, apmācības, saimnieciskās darbības un inovācijas attīstīšanas jomā Savienībā.

1.2. Komiteja pauž nožēlu, ka ES ekonomikas, sociālajā un veselības politikā nebija savlaicīgi ņemts vērā senioru vajadzību pieaugums. Komiteja vēlas, lai uzmanība tiktu pievērsta gados vecu cilvēku sociālajai un ekonomiskajai funkcijai, kā arī plašajām nodarbinātības iespējām, ko šī sabiedrības grupa rada senioru ekonomikā (*silver economy*) un saistībā ar vajadzībām veciem cilvēkiem paredzētas personalizētas aprūpes un pakalpojumu jomā.

1.3. Lai atspoguļotu sociāli demogrāfiskās novecošanas reālo situāciju, svarīga nozīme ir statistikas datiem: veselības aizsardzības ekonomikas aspektā būtu lietderīgi demogrāfisko novecošanu vērtēt dinamiski un detalizēti, piemēram, ņemot vērā tādas kritērijus kā dzimums, veselīgas dzīves gadi, vides epidemioloģija utt. Šajā nolūkā demogrāfu, sociologu un ārstu darba grupai būtu jāizstrādā dinamisku demogrāfiskās novecošanas rādītāju kopums.

1.4. Vajadzētu precizēt jēdzienu par aprūpi un personalizētiem pakalpojumiem iestādē un mājās, jo šis termins ietver daudzveidīgas darbības, kuru īstenošanu nodrošina pakalpojumu sniedzēji ar ļoti atšķirīgu statusu.

Ņemot vērā veciem cilvēkiem paredzētas personalizētas aprūpes un pakalpojumu plašo klāstu, šos pakalpojumus Eiropas Savienībā nevar uzskatīt par viendabīgu ekonomikas nozari. Tādēļ Eiropas Savienībā vajadzētu izstrādāt vispārēju juridisku definīciju par veciem cilvēkiem paredzētu personalizētu aprūpi un pakalpojumiem.

1.5. EESK iesaka tiesības uz cieņpilnu novecošanu atzīt par cilvēka pamattiesībām. Tādēļ Komiteja uzskata, ka būtu jādara viss iespējams, lai veicinātu vienlīdzīgu piekļuvi kvalitatīvai aprūpei un pakalpojumiem.

1.6. EESK vēlas, lai ES digitālajā stratēģijā tiktu paredzēts arī turpmāk izmantot papīra dokumentus, kas palīdzēs senioriem izprast viņiem sniegtos aprūpes pakalpojumus.

1.7. EESK iesaka sasaistīt mājokļu politiku un novecošanas politiku, veidojot inovatīvus mājokļu risinājumus (piemēram, modlāri dzīvokļi, grupēts mājoklis, starppaaudžu un solidārs mājoklis utt.), kuriem būtu jāpievērš neatslābstoša uzmanība un jāizstrādā īpaša Eiropas strukturālo fondu atbalsta programma.

(1) Šis atzinums papildina EESK 2012. gada 13. decembra atzinumu par tematu “Individuālo sociālo, veselības aprūpes un izglītības pakalpojumu turpmākās attīstības tendences un ietekme Eiropas Savienībā”(OV C 44, 15.2.2013., 16. lpp.) un 2018. gada 14. februāra atzinumu par tematu “Rūpniecības pārmaiņas veselības aprūpes nozarē”(OV C 227, 28.6.2018., 11. lpp.). Tajā ņemts vērā arī Komisijas 2008. gada 2. jūlija ieteikums par elektronisko veselības karšu sistēmu pārrobežu sadarbību un 2019. gada 6. februāra ieteikums par Eiropas e-veselības pacienta karšu apmaiņas formātu.

1.8. Būtu jāiesaka katrai dalībvalstij izveidot valsts un reģionālos novecošanas novērošanas centrus, kas sadarbotos ar galvenajiem ekonomikas un sociālajiem dienestiem nolūkā:

- pilnveidot juridiskos mehānismus, lai aizsargātu gados vecu cilvēku sociālo un finansiālo stāvokli,
- attīstīt senioru iekšējo mobilitāti (mājoklis) un ārējo mobilitāti (pasākumi, pārvietošanās, vaļasprieki u. c.),
- organizēt senioru mājas aprūpes pakalpojumu, pansionātu un visu citu alternatīvo mājokļa risinājumu papildināmību,
- izstrādājot senioru aprūpes vadlīnijas, koordinēt aprūpētāju, palīgu un personalizētu pakalpojumu sniedzēju darbu ārsta geriatra-koordinatora un medmāsu pārraudzībā.

1.9. Eiropas Savienībai būtu jāapsver iespēja izveidot novecošanas novērošanas centru darbības koordinācijas platformu, kuras uzdevums cita starpā būtu nodrošināt tālākizglītību, izplatīt labas prakses piemērus, veidojot publisku datubāzi, kurā apkopoti labākie produkti, ierīces, aprīkojums, un arhitektūras risinājumi, kas padara drošu senioru ikdienas dzīvi. EESK vēlas, lai ES aktīvāk atbalstītu pētniecības un izstrādes programmas, kas virzītas uz cilvēkfaktoru un sociālo faktoru saistībā ar gados veciem cilvēkiem, kā arī uz epigenētiku, nosakot galvenos novecošanas molekulāros un bioloģiskos mehānismus. Komiteja iesaka izveidot Kopienas tehnoloģiju platformu, kas palīdzētu efektīvāk virzīt pētniecību un izstrādi uz inovācijām, kuras aizsargā senioru veselību un nodrošina profilaksi.

1.10. EESK aicina visus medicīnas un sociālās jomas dalībniekus efektīvāk izmantot digitālo tehnoloģiju inovācijas: telemedicīnu, sensorus, elektronisko medicīnisko karti un e-veselības pacienta karti, domotiku un plašākā nozīmē – ieviest mākslīgā intelekta metodes senioru vidē.

Komiteja vēlas, lai tiktu stimulēta inovācija, novēršot tirgu sadrumstalotību un korporatīvas pieejas, kas rada reālus tehniskus šķēršļus. Komiteja norāda, ka senioriem paredzētās tehnikas un aprīkojuma jomā trūkst Eiropas standartu un sertifikācijas.

1.11. EESK aicina kopīgi izmantot jaunus digitālo tehnoloģiju rīkus, lai stimulētu reālu tirgu senioru vajadzību apmierināšanai un nodrošinātu pastāvīgus ieguldījumus Eiropā.

Komiteja uzskata, ka digitālās tehnoloģijas radītais produktivitātes pieaugums būtu jāizmanto, lai uzlabotu senioru labjutību un plānotu sociālo darbinieku un medicīnas palīgdarbinieku atalgojuma palielināšanu.

1.12. Būtisks atbalsts ir vajadzīgs profesionālajai apmācībai nozarē. Īpašās programmās ir jāiekļauj tādi problēmjautājumi kā uzturs, kritieni mājās, vardarbība pret veciem cilvēkiem un aprūpētājiem, digitālo tehnoloģiju izmantošana mājās, pirmsnāves aprūpe utt. Struktūrfondi, jo īpaši Eiropas Sociālajam fondam, būtu jānodrošina finansējums aprūpes darbinieku un pakalpojumu sniedzēju profesionālajai izglītībai.

1.12.1. Ņemot vērā pieeju daudzveidību Eiropas Savienībā, EESK iesaka noteikt kopēju satvaru, kurā iekļautas pašreizējās labākās apmācības programmas, līdzīgi, kā tas tika darīts pirms 2005. gada 7. septembra Direktīvas 2005/36/EK un Direktīvas 2013/55/ES par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu sagatavošanas.

1.13. Lai sagatavotu un veicinātu darba ņēmēju un senioriem sniegto pakalpojumu mobilitāti, Eiropas līmenī ir jānosaka pamats geriatrijas medmāsu, aprūpes palīgpersonāla un aprūpētāju izglītībai ne tikai tehniskajā aspektā, bet arī sociālajā un humānajā aspektā.

1.13.1. Vienlaikus ir jāpānāk vecu cilvēku aprūpētāju sociālā atzīšana un jāpalielina viņu atalgojums. Lai veidotu saskaņotu un efektīvu novecošanas politiku, ir jāatzīst arī neformāla aprūpētāja jēdziens.

1.14. EESK prasa rīkot finansiālu apaļā galda sanāksmi, kurā piedalītos galvenie medicīnas un sociālās jomas dalībnieki, tirgu institucionālie regulatori (t. i., valsts un vietējās pašvaldības), pensiju fondi un apdrošinātāji, lai nodrošinātu veciem cilvēkiem pastāvīgus pakalpojumus un ieguldījumus, noteiktu pienācīgu atalgojumu personālam un ieteiktu taisnīgu cenu par pakalpojumiem. Pirms šādas galvenās apaļā galda sanāksmes būtu jārīko vairākas decentralizētas sagatavošanas sanāksmes sadarbībā ar valstu Ekonomikas un sociālo lietu padomēm, kā arī EESK.

1.15. EESK iesaka izstrādāt ES komunikācijas politiku, kuras mērķis būtu veidot lielāku paaudžu solidaritāti ar veciem cilvēkiem gan ekonomikas, gan sociālajā aspektā.

2. **Saskaņota un sakārtota politika attiecībā uz gados veciem cilvēkiem**

2.1. Lai atspoguļotu sociāli demogrāfiskās novecošanas reālo situāciju, svarīga nozīme ir statistikas datiem un sociāli sanitārajai pieejai novecošanas fenomenam. Būtu lietderīgi:

— mobilizēt sociologus un demogrāfus, lai izstrādātu detalizētu perspektīvas novērtējumu par novecošanas sociāli demogrāfisko dimensiju (mājsaimniecības lielums un sastāvs, saites ar bērniem un citiem ģimenes locekļiem, šķiršanās un jaunas ģimenes izveides ietekme),

— izstrādāt Eiropā novērtēšanas rīkus dalībvalstu politikas pārraudzībai un salīdzināšanai un labas prakses pārņemšanai.

2.2. Profilakse var mazināt grūtas novecošanas ietekmi, ja vien ir apzināts šīs problēmas mērogs, noskaidroti pilnvērtīgu vecumdienu faktori (vingrinājumi, sabiedriskums, miers, uzturs), cilvēku darbs un finanšu līdzekļi pārorientēti uz šīs nozīmīgās problēmas risināšanu, neuzliekot papildu slogu nodokļu maksātājiem un ņemot vērā finanšu sistēmu daudzveidību.

2.3. Ieteikumiem šajā jomā jābūt balstītiem uz zinātnisko pētniecību, kurā galvenā uzmanība būtu jāpievērš epigenētikai un jānoskaidro galvenie novecošanas molekulārie un bioloģiskie mehānismi, kurus varētu uzlabot ar mikrouzturu un cilvēka un vides mijiedarbību. Kvalitatīvu bioaktīvo savienojumu ražošana cīņai pret šūnu deģenerāciju būtu labāk jākontrolē un jāsertificē, lai nodrošinātu augstāku efektivitāti.

2.4. Veciem cilvēkiem sniegtie pakalpojumi ir saistīti ar divām savstarpēji papildinošām pieejām: institucionālā pieeja medicīniskās aprūpes iestādēs un pieeja, kas balstīta uz aprūpi mājās. Šāda papildināmība būs efektīva tikai tad, ja būs noteikti abu minēto pieeju mērķi un saturs, precīzi definēti aprūpējamo profili un labāk koordinēti iesaistītie dalībnieki un instrumenti.

2.5. Vajadzētu mobilizēt un strukturēt informāciju, lai kvantitatīvi un kvalitatīvi izvērtētu pašreizējās vajadzības, proti, nepieciešamo vietu skaitu medicīniskās aprūpes iestādēs, jo, kā liecina apskatītā literatūra, vairākums cilvēku, kuri pārsnieguši 85 gadu vecumu, vēlas uzturēties savās mājās (pat smagas atkarības gadījumos).

2.6. Visās dalībvalstīs būtu jāievieš elektroniskā medicīniskā karte un e-veselības pacienta karte. Tās ļautu labāk izprast reālo situāciju veselības jomā un veicinātu īpaši senioriem paredzētu *aprūpes vadlīniju* izstrādi.

2.7. Vajadzētu pārvarēt jomu nošķirtību un rosināt medicīniskā un palīgpersonāla partnerību, par svarīgāko uzskatot ārsta geriatra–koordinatora un virsmāsu funkciju, kas būtu jānostiprina, un izveidot saikni starp institucionālajiem aprūpes dienestiem, ambulatoro aprūpi un pakalpojumiem, ģimenes ārstu un aprūpētajiem no tuvinieku vidus. Tas ļautu labāk apzināt, kāds ir pieprasījums veciem cilvēkiem paredzēta aprīkojuma un aprūpes jomā.

2.8. Papildus profesionāļiem, ir jāatzīst un jāpiespīr lielāka nozīme arī palīgpersonāla iesaistei.

Šajā ziņā interesanta ir Japānas sistēma *Fureai Kippu* (FK) ⁽²⁾.

2.8.1. Ņemot par piemēru FK sistēmu, ES varētu ierosināt starppaaudžu laika bankas izmēģinājuma shēmu aptuveni desmit Eiropas reģionos un/vai pilsētās, lai vēlāk ierosinātu tām dalībvalstīm, kuras šo ideju atbalsta, ieviest šādu shēmu, ja tā bijusi efektīva.

3. **Pārdomāta un efektīva mājokļu politika**

3.1. Senioru mājokļa problēma ir sarežģīta un sensibla. Tā jārisina, vienmēr priekšroku dodot personas izvēlei un dialogam ar ģimenes locekļiem un tuviniekiem. Pārdomātā senioru mājokļu politikā ir jāņem vērā šādi elementi:

— mājoklis noveco kopā ar tajā dzīvojošajiem. Izmaksas, kas saistītas ar dzīvošanu nepiemērotā mājoklī, var kļūt par nabadzības, izolētības un veselības stāvokļa pasliktināšanās faktoru,

⁽²⁾ Japāna (ESAO dalībvalsts, kurā iedzīvotāju novecošana notiek visstraujāk) ir izveidojusi *Fureai Kippu* sistēmu, kas ir vietēja mēroga savstarpējās palīdzības tīkls, ko papildina "laika banka", kas palīdz veidot iedzīvotāju izpratni par brīvprātīgo darbu. Saskaņā ar subsidiaritātes principu tas ietver veciem cilvēkiem un personām ar invaliditāti sniegto palīdzību, kas nav ietverta veselības apdrošināšanā.

- mājas un aprūpes iestāde vairs nav vienīgie risinājumi. Ir arī alternatīvi aprūpes veidi. Vajadzētu izvērtēt to sociālo un ekonomisko potenciālu un noskaidrot, kādas struktūras nepieciešams izveidot, ņemot vērā profilus un patoloģijas (dienas aprūpes centri, nakts aprūpes centri, vietēja mēroga centri, kas orientēti uz autonomiju u. c.),
- ir jānošķir “kognitīvie traucējumi” un nespēja būt autonomam,
- vecu cilvēku koncentrēšana tikai vecu cilvēku sabiedrībā nedod nekādu labumu kognitīvā aspektā, un mūsdienās ir zinātniski pierādīts, ka senioru garīgā un fiziskā veselība ir savstarpēji saistītas,
- senioru koncentrācija vienuviet un pilnīga aprūpe būtiski palielina atsvešinātības un bezpalīdzības risku. Tas neapšaubāmi palielina medikalizāciju un zāļu patēriņu.

3.2. Senioru aprūpes iestādēm paredzētā nekustamā īpašuma politikai ir jābūt pārdomātai, jo citādi tā nebūs efektīva un radīs izmaksas, ko senioriem pašiem ir grūti amortizēt, ņemot vērā arī ģeogrāfiskās atrašanās vietas nozīmi. Kategoriska prasība ir ievērot personas individuālo izvēli par iespējamo ievietošanu aprūpes iestādē.

3.2.1. Ir jāparedz dinamiska un elastīga nekustamā īpašuma politika un pilsētībūvniecības politika, kurā priekšroka dota jaukta tipa mājokļiem, paaudžu solidaritātei un sociālajai iekļautībai.

3.3. Progresīvie tehnoloģiskie risinājumi domotikas jomā ir noteicošais faktors plānotās mājokļu politikas īstenošanā. Tie ir jāatbalsta, īpašu uzmanību pievēršot kompetentai un kvalificētai palīdzībai cilvēkam.

3.4. Iniciatīvas “Senioriem labvēlīga pilsēta” (ko atbalsta PVO) galvenais mērķis ir veicināt aktīvas vecumdienas, uzlabojot gados vecu iedzīvotāju veselību, līdzdalību un drošību. Minētajā iniciatīvā tiek apzināta pašreizējā situācija, izvērtētas veciem cilvēkiem paredzētas struktūras un pakalpojumi un izstrādāts prioritāšu īstenošanas un konkrētu rezultātu gūšanas plāns.

Eiropas Savienība varētu ierosināt programmu, kuras mērķis ir izvērst vairākus “Senioriem labvēlīgas pilsētas” izmēģinājuma projektus atšķirīgā pilsētvidē, sākot no (ļoti) lielu pilsētu kvartāliem līdz pat piepilsētas lauku pašvaldībām.

4. **Profesionālā personāla revalorizācija un atbalsts apmācībai**

4.1. Novecojošā sabiedrībā galvenais uzsvars ir jāliek uz simptomu un to pārmaiņu noteikšanu. Lai izstrādātu sistēmas un procedūras, ir vajadzīgs vairāk profesionāļu. Tas nozīmē, ka pieaugs rehabilitācijas un telemedicīnas jomā strādājošo cilvēku skaits.

Lai novērstu šajā jomā strādājošo lielo mainību, būtu vēlams sociālā dialoga rezultātā noslēgt koplīgumus, īpašu uzmanību pievēršot profesionālā personāla sociālās atzīšanas un atalgojuma revalorizācijai.

4.2. Neatkarīgi no apsveramā scenārija statistiski visvairāk darbvietu var radīt palīgi mājāsaimniecībā. Spēcīga nodarbinātības dinamika varētu būt profesijās, kas saistītas ar aprūpi un palīdzību neaizsargātām personām, jo minētās profesijas parasti ir mazāk atkarīgas no ekonomiskās konjunktūras. Liels darbvietu radīšanas potenciāls ir arī aprūpes palīgpersonāla, aprūpētāja un medmāsas profesijām.

4.3. No izlasītās literatūras izriet viens un tas pats secinājums: senioru aprūpei un senioriem sniegtajiem pakalpojumiem ir milzīgs nodarbinātības potenciāls, jo kontinenta sociāldemogrāfiska novecošana ir izteikta tendence. Galvenā problēma ir nodrošināt šo darbvietu dzīvotspēju, jo, neraugoties uz to pievienoto vērtību, personāla pašizliedzību un smagiem darba apstākļiem, atalgojums tajās ir zems.

4.4. Ir vajadzīgs atbalsts arī aprūpētāju apmācībai, jo viņu klātbūtne un darbības papildus profesionāļu darbībām ir nesaraunami saistītas ar veco cilvēku labjutību. ES varētu ierosināt proaktīvu atbalsta politiku, kas virzīta uz aprūpētājiem no tuvinieku vidus, un ieteikt dalībvalstīm pielāgot sociālo tiesību aktus. Būtu jāatzīst aprūpes palīgpersonāla īpašais statuss.

4.5. Mērķauditorija, uz kuru attiektos profesionālā apmācība personalizētas aprūpes un pakalpojumu sniegšanas jomā, kopumā ir mazkvalificēta (vai bez kvalifikācijas), jo tā ir maz saskārusies ar tradicionālajām mācīšanās iespējām. Taču tai ir empīriskas zināšanas. Tādēļ vajadzētu izstrādāt satvaru eksperimentāliem apmācības pasākumiem, kas balstīti uz netipiskām zināšanām (zinātību un prasmēm). Lai noskaidrotu atbilstīgus kompetences profilus, EESK iesaka piemērot pieeju, kurā papildus kognitīvai apmācībai būtu izmantota pedagoģijas metode, kas balstīta uz gūto pieredzi.

4.6. Būtu jāveicina mērķauditorijas piekļuve apmācībai un jāatvieglo tās nosacījumi, nodrošinot elastīgāku piekļuvi vajadzīgajām tehniskajām zināšanām, šajā nolūkā

— izmantojot IKT (un citus) rīkus, kas nodrošina teorijas un informācijas pieejamību,

— paredzot īpašas viedokļu apmaiņas iespējas,

— ieceļot pastāvīgu mentoru,

— izveidojot tiešsaistes forumus zināšanu un prakses apmaiņai.

4.7. Īpaša uzmanība iepriekšminētajam būtu jāpievērš programmā *Erasmus+*. Turklāt ES budžeta lēmējinstīcijai vajadzētu apsvērt un atbalstīt ideju, izveidojot budžeta pozīciju "praktiskā pieredze".

5. Atbilstīga finansēšanas politika

5.1. Vecāka gadagājuma cilvēku Eiropas platformas (*AGE Platform Europe*) principu var izmantot par piemēru veciem cilvēkiem paredzētas personalizētas aprūpes un pakalpojumu vispārējas pieejamības principam: minētajiem pakalpojumiem jābūt pieejamiem par cenu, kas neapdraud dzīves kvalitāti, cieņu un izvēles brīvību.

5.2. Novecojošs cilvēks joprojām ir tiešs un netiešs sociālās struktūras dalībnieks. Kad cilvēks zaudē autonomiju, viņa sociālā funkcija kļūst pasīva: tiek radītas tiešas un netiešas darbvietas, kas vajadzīgas palīdzības tīkla veidošanai. Šajā brīdī sabiedrība var aktivizēt un izmantot visas savas pilnvaras un resursus, lai nodrošinātu vecu cilvēku vispārēju aprūpi.

5.3. Veciem cilvēkiem paredzēta personalizēta aprūpe un pakalpojumi parasti saņem plašu atbalstu no publiskās pārvaldes iestādēm, kuras izmanto mehānismus, kas paredzēti, lai efektīvi reaģētu uz māsaimniecību privāto pieprasījumu. Tomēr šo pakalpojumu komercializācija un monetizācija maina publiskās pārvaldes iestāžu lomu un šo pakalpojumu pārvaldību. Vērojama tendence, ka valsts un vietējās pašvaldības no aprūpējamām personām paredzēto pakalpojumu sniedzējiem kļūst par tirgus regulētājiem, ieviešot procedūras, kuru mērķis ir nodrošināt tirgus efektivitāti un pakalpojumu saņēmēju uzticēšanos. Tas galvenokārt saistīts ar vietējo ekonomikas dalībnieku kontroli, pakalpojumu kvalitāti un informācijas izplatīšanu. EESK vēlas, lai Komisija ieteiktu dalībvalstīm nodrošināt tirgu pārredzamību, kā arī veciem cilvēkiem paredzētas personalizētas aprūpes un pakalpojumu kvalitātes rādītājus.

5.4. Lai konkrēti reaģētu uz pieprasījumu veciem cilvēkiem paredzētas personalizētas aprūpes un pakalpojumu jomā, vajadzētu mudināt dalībvalstis ieviest autonomijas apdrošināšanu, ko būtu vēlams iekļaut sociālā apdrošināšanas shēmā. Šai apdrošināšanai vajadzētu būt iekļaujošai, lai finansētu pakalpojumus un aprīkojumu, kas nodrošina reālu autonomiju. Autonomijas apdrošināšanai būtu jāsedz aprūpes vajadzības un pakalpojumi mājās, kā arī pagaidu vai pastāvīga uzturēšanās aprūpes iestādē.

5.5. Ja šāda apdrošināšana būs jāiekļauj valsts sociālā apdrošināšanas shēmās, tās nevarēs to finansēt vienīgi no nodokļiem. Šajā finansējumā būtu jāiekļauj citi publiskā un privātā finansējuma avoti, tostarp pensiju fondi.

Pēc Komisijas iniciatīvas patlaban būtu vēlams sagatavot plašu sociāli ekonomisku perspektīvas pētījumu par darbvietām veciem cilvēkiem paredzētas personalizētas aprūpes un pakalpojumu jomā Eiropas Savienības teritorijā. Šajā pētījumā vajadzētu apsvērt dažāda veida publiskā un privātā finansējuma iespējas, ierosināt uz publiskā un privātā sektora partnerību balstītus ieguldījumu mehānismus un formulēt dažādus ieteikumus gan starptautiskā, gan arī dalībvalstu līmenī. Šāda pētījuma aprises būtu jāveido finanšu apaļā galda sanāksmē, kurā piedalās galvenie dalībnieki, kuru kompetencē ir vecu cilvēku aprūpe.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Darbs ar azbestu energorenovācijā”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2019/C 240/04)

Ziņotājs: **Aurel Laurențiu PLOSCEANU**

Līdzziņotājs: **Enrico GIBELLIERI**

Pilnsapulces lēmums	12.7.2018.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā struktūrvienība	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI)
Pieņemts CCMI sanāksmē	26.3.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	199/4/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Direktīvas par ēku energoefektivitāti (EPBD) vērēto pārskatīšanu, vienlaikus atzīstot arī ievērojamo azbesta radīto apdraudējumu, jo tas šodien Eiropā ir visnozīmīgākais arodvēža cēlonis. EESK uzskata: lai sasniegtu vērētos mērķus atjaunot Eiropas ēku fondu un izveidot veselīgus un energoefektīvus mājokļus un darba vietas, ir jārada sinerģija ar pasākumiem, kuru mērķis ir energorenovācijas laikā aizvākt kaitīgās vielas, līdz ar to šo slogu neatstājot nākamajai paaudzei.

1.2. Eiropas Komisijai ir jāveic turpmāki pasākumi saskaņā ar Eiropas Parlamenta rezolūciju par azbesta radīto arodveselības apdraudējumu un izredzēm pilnībā izņemt visu atlikušo azbestu (2012/2065(INI)) un EESK pašiniciatīvas atzinumu “Eiropas Savienības atbrīvošana no azbesta” un jāņem vērā šajos dokumentos minētie ierosinājumi.

1.3. Eiropas Komisijai būtu jācenšas sadarboties ar Starptautisko Darba organizāciju (SDO) un Pasaules Veselības organizāciju (PVO), izmantojot iepriekšējās SDO/PVO programmas. Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūrai un Eiropas Komisijai būtu kopīgi jāatbalsta šāda rīcība Eiropas Savienībā.

1.4. Eiropas Komisijai būtu aktīvi jāveicina dzīves cikla pieeja ēku projektēšanai un būvmateriāliem, lai nodrošinātu materiālu reciklējamību un izmantošanu pēc ekspluatācijas laika beigām un sekmētu ES mērķa – izveidot aprites ekonomiku – sasniegšanu.

1.5. Izstrādājot papildu instrumentus – piemēram, ēku digitālo reģistrācijas žurnālu un ēku renovācijas pasi, kuru mērķis ir informēt patērētājus par ēku renovācijas potenciālu un atbalstīt uz speciālistu revīziju rezultātiem balstītu pielāgotu renovācijas plānu īstenošanu –, Eiropas Komisijai kaitīgu vielu aizvākšana būtu jānosaka par prioritāti. Šis darbs varētu ietvert ES līmenī izstrādātus papildu instrumentus kaitīgu vielu reģistrācijai publiski pieejamās ēkās, lai aizsargātu patērētājus.

1.6. Eiropas Komisijai un dalībvalstīm ir jāpārskata direktīvas par pakļaušanu azbesta iedarbībai darba vietā (Direktīva 2009/148/EK) transponēšana un praktiska īstenošana, raugoties no dažādu risku grupu perspektīvas, lai uzlabotu visu to darba ņēmēju aizsardzību, kas ir pakļauti azbesta iedarbības riskam. Eiropas Komisijai un dalībvalstīm būtu jāsadarbojas, lai efektīvi izmantotu ES struktūrfondus un ieguldījumu fondus azbesta izskaušanai.

1.7. Energorenovācija ir vairāku Eiropas tiesību jomu krustpunktā. Būtu jāizvērtē ES un valstu tiesību akti, lai nodrošinātu politikas saskaņotību cīņā pret kaitīgām vielām. Tas ietver arī tiesību aktus par atkritumiem un pasākumus, kuru mērķis ir nodrošināt, ka azbesta atkritumu apstrādei ir pieejams pietiekams skaits atkritumu poligonu.

1.8. Dalībvalstīm būtu jāizstrādā kaitīgu vielu reģistri, un pašreizējās ēku renovācijas pasēs vai izstrādājot jaunas ēku pasēs, kaitīgas vielas būtu jānosaka par vienu no pamatkomponentiem.

- 1.9. Ir būtiski, lai dalībvalstis izstrādātu ilgtermiņa renovācijas stratēģijas, ņemot vērā azbesta un citu kaitīgo vielu bīstamību.
- 1.10. Dalībvalstīm jānodrošina, lai energorenovācijas finansiālā atbalsta kritēriji, piemēram, nodokļu atvieglojumi vai subsīdijas, būtu skaidri noteikti tādā veidā, kas ļauj ēku īpašniekiem renovācijas laikā pilnībā aizvēst kaitīgas vielas.
- 1.11. Dalībvalstīm jāatbalsta sociālie partneri, pielāgojot apmācību, kvalifikācijas un darba profilus nākotnes vajadzībām. Tas būtu jā dara ar mērķi padarīt nozari pievilcīgāku gados jauniem darba ņēmējiem un sievietēm.
- 1.12. Būtu pilnībā jāatzīst un jāatbalsta sociālo partneru īpašā loma un atbildība apdraudējumu apkarošanā un darba ņēmēju aizsardzībā. Būtu jā piedalās arī plašai organizētajai pilsoniskajai sabiedrībai, jo azbests ietekmē darba dzīvi, veselību, patērētāju aizsardzību un vidi. Tas jo īpaši attiecas uz azbesta izraisītu slimību atzīšanu un kompensāciju no azbesta cietušajiem.
- 1.13. Dalībvalstis var palīdzēt novērtēt un veicināt labu praksi un jaunas tehnoloģijas, lai aizsargātu darba ņēmēju un ēku iemītnieku veselību un drošību.
- 1.14. Ņemot vērā šā jautājuma svarīgumu, EESK šo atzinumu prezentēs konferencē, kas tiks rīkota kopā ar Eiropas Parlamentu, Eiropas Reģionu komiteju un Eiropas Komisiju.

2. Vispārīgas piezīmes

- 2.1. Direktīvas par ēku energoefektivitāti (*EPBD*) pārskatīšana ievērojami ietekmēs ekonomisko darbību būvniecības nozarē, jo palielināsies gada vidējais renovācijas tempa rādītājs. Viena no būtiskākajām pārskatītās Direktīvas par ēku energoefektivitāti izmaiņām ir vērienīguma līmenis, jo vidējam gada renovācijas rādītājam būtu jāpalielinās no 1 % līdz 3 %. Tas pozitīvi ietekmēs nodarbinātību un pavērs iespējas jaunu un papildu prasmju un kvalifikāciju veicināšanai ar mērķi nodrošināt ilgtspējīgu un kvalitatīvu nodarbinātību un nozares konkurētspēju.
- 2.2. Politikas veidotājiem un ieinteresētajām personām ir jāapzinās iespējamais veselības apdraudējums, kas saistīts ar Eiropas ēku fonda atjaunošanu, jo īpaši saistībā ar pakļautību kaitīgu vielu, piemēram, azbesta, iedarbībai. Riskam ir pakļauti ēku īpašnieki, iemītnieki un darbinieki, kas strādā telpās. Pārskatītajā *EPBD* ir uzsvērti veselības jautājumi, un, proti, grozītās Direktīvas (ES) 2018/844 14. apsvērumā ir noteikts, ka "dalībvalstīm būtu jāatbalsta esošo ēku energoefektivitātes uzlabojumi, kas veicina veselīgas telpu vides panākšanu, tostarp aizvēst azbestu un citas kaitīgas vielas, nepieļaujot kaitīgu vielu nelikumīgu aizvākšanu un veicinot atbilstību spēkā esošajiem tiesību aktiem, piemēram, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvām 2009/148/EK ⁽¹⁾ un (ES) 2016/2284 ⁽²⁾".
- 2.3. Daudzas ēkas, kurām ir vajadzīgi energoefektivitātes raksturlielumu uzlabojumi, ir būvētas pirms azbesta izmantošanas aizlieguma. Aplēses liecina, ka pašreiz aptuveni 35 % ES ēku ir vecākas par 50 gadiem un gandrīz 75 % no ēku fonda nav energoefektīvi, kas nozīmē, ka Eiropā lielākā daļa ēku var pretendēt uz renovāciju līdz 2050. gadam. Tātad būs droši jāaizvēst liels daudzums azbesta.
- 2.4. Saskaņā ar pārskatītās *EPBD* 2.a panta 2. punktu dalībvalstīm ilgtermiņa renovācijas stratēģijās ir jāiekļauj ceļvedis ar rīcības plānu par to, kā līdz 2050. gadam pārveidot savu ēku fondu. Ņemot vērā azbestu saturošu ēku lielo īpatsvaru Eiropā, dalībvalstīm būtu jāizstrādā ilgtermiņa renovācijas stratēģijas, lai mazinātu risku darba ņēmēju, iemītnieku un sabiedrības veselībai.
- 2.5. Tiem, kas veic esošo ēku energorenovācijas darbus, ir vajadzīga īpaša zināšanas un prasmes. Šīs vajadzības ir izklāstītas Eiropas būvniecības nozares sociālo partneru īstenotajā projektā "Profesionālā izglītība un apmācība zema enerģijas patēriņa ēku būvniecībai (*VET4LEEC*)". Tomēr ir svarīgi, lai visu profesiju pārstāvjiem, kas darbā profesionāli vai nejauši saskaras ar azbestu, būtu atbilstoša kvalifikācija.
- 2.6. Azbests joprojām ir galvenais arodvēža cēlonis Eiropas Savienībā. Saskaņā ar Starptautiskās arodveselības komisijas (*ICOH*) datiem azbests Eiropā katru gadu ir cēlonis aptuveni 88000 nāves gadījumiem un 55–85 % no plaušu vēža gadījumiem darba vietā ir saistīti ar azbestu. Mirstības rādītāji turpinās palielināties līdz 21. gadsimta 20. un 30. gadu beigām. Pat darbs ar saistītu azbestu var izraisīt kaitīgu azbesta šķiedru izdalīšanos ievērojamā daudzumā.
- 2.7. *EPBD* pārvaldības struktūrai valsts līmenī ir jāatbilst pašreizējām un paredzamajām problēmām. *EPBD* 2.a panta 5. punktā ir noteikts, ka, lai atbalstītu ilgtermiņa renovācijas stratēģijas izstrādi, katra dalībvalsts rīko sabiedrisko apspriešanu. Dalībvalstīm iekļaujot šo veidu ir jānosaka apspriešanās noteikumi, vienlaikus efektīvāk iesaistot attiecīgos publiskā un privātā sektora dalībniekus, pamatojoties uz plašām apspriedēm un reālu līdzdalību.

3. Piezīmes par Eiropas iestādēm

3.1. Eiropas Parlaments ir pieņēmis rezolūciju par azbesta radītu arodveselības apdraudējumu un izredzēm pilnībā izņemt visu atlikušo azbestu (2012/2065 (INI)), kurā tas cita starpā aicina Komisiju izstrādāt holistisku pieeju attiecībā uz energorenovāciju un azbesta aizvākšanu. EESK pašiniciatīvas atzinumā "Eiropas Savienības atbrīvošana no azbesta" ir sniegti līdzīgi ieteikumi. Eiropas Komisija ir veikusi dažus pasākumus saistībā ar šiem priekšlikumiem, bet tai būtu jā dara vairāk, lai paātrinātu šos centienus.

3.2. Tā kā azbestu saturoši materiāli ir sastopami gandrīz katrā pirms azbesta izmantošanas aizlieguma būvētu ēku daļā, jebkura veida renovācijas darbība var radīt potenciālu azbesta šķiedru izdalīšanās risku. Potenciālā iedarbība uz darba ņēmējiem ir jākontrolē, un Eiropas Komisijai ir jā sāk novērtēt Eiropas robežvērtību attiecībā uz azbesta šķiedrām darba vietā, kas pašreiz ir 100000 šķiedru uz m³ (Direktīva 2009/148/EK), lai noteiktu, vai tā garantē pietiekamu drošību darbiniekiem, vai ne. Starptautiskā Arodveselības komisija (ICOH) iesaka samazināt šo robežvērtību līdz 1000 šķiedrām uz m³.

3.3. Pašreizējie azbesta un citu kaitīgu vielu reģistrācijas modeļi dalībvalstīs kopumā neatbilst paredzētajam mērķim. Lai gan daudzās dalībvalstīs vai reģionos ir kaitīgu vielu reģistri, tie bieži ir nepilnīgi, nav publiski pieejami un pārsvārā nav atjaunināti. Dažās valstīs to nav vispār. Polija ir vē rā ņemams izņēmums: šajā valstī ir vē rienīga azbesta izskaušanas programma, kuru atbalsta sabiedrība un kuras īstenošanu atvieglo publiski pieejams azbesta reģistrs.

3.4. Ēkās sastopamu kaitīgu vielu mūsdienīgā reģistrā būtu jābūt šādiem elementiem: norādes par kaitīgu vielu atrašanās vietu un daudzumu ēkā, apdraudējuma potenciāla diagnostika un aizvākšanas termiņš, centralizēta datu apkopošana, ko veic publiskas iestādes statistikas vajadzībām, informācija aizvākšanas stratēģiju izstrādei un finansiālu stimulu izveidei, kā arī publiskām iestādēm, iemītņniekiem, darbu ņēmējiem un darba ņēmējiem paredzēta ar drošību un veselību saistīta publiski pieejama informācija.

3.5. Ir jā uzlabo no azbesta iedarbības cietušo atzīšanas un kompensācijas procedūras un jā atvieglo piekļuve vajadzīgajai informācijai, lai nodrošinātu cietušajiem iespēju paust savu viedokli, kā arī jā sniedz juridisks, finansiāls un personisks atbalsts. Būtu jā atbalsta no azbesta cietušo apvienības. Tas varētu atvieglot individuālo nastu, kas gulstas uz cietušajiem atzīšanas procedūrās un vienmēr palielina personiskās, slimības radītās ciešanas.

3.6. EPBD pārvaldības struktūrā visos līmeņos būtu jā nosaka precīzi mērķi, pamatojoties uz galveno problēmu apzināšanu un progresa novērtējumu. Lai atbalstītu valstu ilgtermiņa renovācijas stratēģiju īstenošanu, būtu jā izstrādā Eiropas mehānismi pamatnostādņu un rādītāju, salīdzinošās analīzes, paraugprakses apmaiņas un salīdzinošās izvērtēšanas veidā.

4. Piezīmes par Direktīvas par ēku energoefektivitāti īstenošanu dalībvalstu līmenī

4.1. Pārskatītā EPBD uzliek dalībvalstīm pienākumu izstrādāt ilgtermiņa renovācijas stratēģijas. Saskaņā ar EPBD 7. pantu ir būtiski, lai šīs ilgtermiņa stratēģijas tiktu izstrādātas, ņemot vē rā azbesta un citu kaitīgo vielu bīstamību.

4.2. Dalībvalstīm ir jā izstrādā un jā īsteno ilgtermiņa renovācijas stratēģijas. Tas būtu jā dara saskaņoti ar attiecīgajiem dalībniekiem, aptverot dažādus teritoriālus līmeņus, piemēram, reģionus un pašvaldības. Protams, jā ņem vē rā valstu administratīvo un organizatorisko struktūru atšķirības.

4.3. Energorenovācijas finansiālā atbalsta kritēriji, piemēram, nodokļu atvieglojumi vai subsīdijas, būtu skaidri jā nosaka tādā veidā, kas ļauj ēku īpašniekiem energorenovācijas laikā aizvākt kaitīgas vielas; tas var ietvert arī energoaktīvu materiālu izmantošanu, piemēram, integrētas fotoelementu sistēmas. Ir svarīgi, lai finansiāli stimuli kaitīgu vielu izskaušanai būtu pieejami arī tad, ja to aizvākšana nav tieši saistīta ar ēkas energoefektivitāti. Tas var palīdzēt veidot veselīgu un energoefektīvu dzīves un darba vidi un veicināt vē rienīgu azbesta aizvākšanu.

4.4. Patērētājiem ir vajadzīgs papildu atbalsts, kas izpaužas kā izpratnes veidošana par to, cik bīstamas ir ēkās sastopamās kaitīgās vielas, kas var negatīvi ietekmēt veselību un telpu gaisa kvalitāti, un par šīs bīstamības mazināšanas iespējām energorenovācijas procesā. Energokonsultantiem, auditoriem un citiem patērētāju atbalsta sniedzējiem būtu jābūt kompetentiem un kvalificētiem sniegt informāciju par izskaušanas pasākumiem un finansēšanas iespējām.

4.5. Pašreiz daudzās dalībvalstīs apmācības prasības un noteikumi nav pietiekami, lai pienācīgi aizsargātu darba ņēmējus no azbesta radītā riska. Principā katrs būvniecības nozares darbinieks potenciāli riskē darbā saskaroties ar azbestu. Saskaņā ar Direktīvu par pakļaušanu azbesta iedarbībai darba vietā (Direktīva 2009/148/EK) ir jānodrošina riska pakāpei atbilstoša apmācība visiem riskam pakļautajiem darba ņēmējiem, tomēr tas nav pietiekami atspoguļots daudzu dalībvalstu transponētajos tiesību aktos, kas bieži attiecas tikai uz darba ņēmējiem, kuri ir potenciāli pakļauti augstai azbesta koncentrācijai (piemēram, azbesta aizvākšanas/ēku nojaukšanas darbos). Tāpēc dalībvalstis tiek aicinātas pārskatīt šīs direktīvas transponēšanu savos tiesību aktos un tās praktisko īstenošanu, raugoties no dažādu riska grupu viedokļa, lai uzlabotu visu to darba ņēmēju aizsardzību, kas ir pakļauti azbesta iedarbības riskam.

4.6. Ir svarīgi jo īpaši gados jaunu darba ņēmēju vidū veidot izpratni un nodrošināt īpašu aroda apmācību, tostarp vispārēju izpratnes uzlabošanu, kas var ietvert profesionālu un izglītojošu apmācību. Apmācībai būtu jābūt izstrādātai tā, lai tā atbilstu to darba ņēmēju vajadzībām, kuri epizodiski saskaras ar azbestu, un ļautu viņiem aizvākt zema riska materiālus, piemēram, nebojātus azbestce-
menta jumtus un caurules. Tas jo īpaši attiecas uz MVU. Visbeidzot, atsevišķi būtu jānovērtē tādu specializētu azbesta ēku nojaukšanas uzņēmumu vajadzības, kuru ikdienas darbs var būt saistīts arī ar rīkošanos ar augsta riska materiāliem un lieliem azbesta daudzumiem.

4.7. Eiropas sociālie partneri būvniecības nozarē ir izstrādājuši azbesta informācijas moduļus drošākai azbesta apstrādei, kas ir pieejami daudzās valodās. Dalībvalstis tiek mudinātas īstenot pašām savus izpratnes uzlabošanas pasākumus vai arī izplatīt esošo informāciju.

4.8. Ir pieejamas jaunas tehnoloģijas un jauni darba paņēmieni, lai aizsargātu darba ņēmēju un ēku iemītnieku veselību un drošību, un ir jāveicina to izmantošana un īstenošana. Vispārēja putekļu samazināšana darba vietā var mazināt plaša spektra nelabvēlīgu ietekmi uz veselību, ko rada kristāliskais silīcija dioksīds, koksnes putekļi un azbests. To var veikt ar dažādiem līdzekļiem, piemēram, ar putekļu nosūkšanu no avota, saistīšanu ar ūdeni vai gelu. Ar tālvadību vadāmus robotus jau izmanto materiālu aizvākšanai no virsmām, slēgtām telpām, griestiem un ēku sienām. Pienācīgas uzmanības pievēršana kaitīgu vielu bīstamībai var veicināt inovāciju.

4.9. Ir svarīgi pievērsties – dažkārt pamatotajai – uztverei par bīstamām un neveselīgām darba vietām būvniecības nozarē. Tas ir svarīgs apsvēruma, ņemot vērā darbaspēka novecošanu. Azbesta un citu kaitīgu vielu riska holistiska pārvaldība energorenovācijas laikā var palīdzēt padarīt būvniecības nozari pievilcīgāku gados jauniem vīriešiem un sievietēm.

4.10. Energoerenovācija rada jaunas profesijas un pārveido pašreizējos darba profilus. Tā ir iespēja uzlabot nozares pievilcību un radīt jaunas un pievilcīgas darba vietas. Arvien svarīgāk ir risināt demogrāfiskās pārmaiņas nozarē, nodrošinot darba profilus un darba apstākļus, kas atbilst gados jaunu darba ņēmēju un jo īpaši sieviešu vēlmēm.

4.11. Aptuveni 90 % laika cilvēki parasti pavada telpās. Mūsdienās būvmateriāli reti sastāv no viendabīgiem materiāliem. Pat šķietami vienkāršu izstrādājumu ražošanā tiek izmantoti dažādi ķīmiski produkti un piedevas; tas bieži ir saistīts ar tehniskiem procesiem. Reizēm ilgtermiņa ietekme uz cilvēku veselību nav zināma. Piemēram, nanomateriāliem piemīt azbestam līdzīga ģeometriskās īpašības, un ilgtermiņā tie potenciāli varētu būt bīstami. Politikas veidotājiem un būvmateriālu ražotājiem būvmateriālu izpētē un izstrādē kā pamatnoteikums būtu jāpiemēro piesardzības princips.

4.12. Būtu jāintegre dzīves cikla pieeja ēku projektēšanai un būvmateriāliem, lai nodrošinātu materiālu izmantošanu pēc ekspluatācijas laika beigām un reciklējamību. Politikas veidotāji varētu stimulēt vai veicināt ilgtspējīgu būvniecības tehnoloģiju un dabīgu būvmateriālu, piemēram, koksnes (bet ne tikai), izmantošanu, ideālā gadījumā no vietējiem avotiem. Piemēram, mājokļu būvniecības jomā esam liecinieki tādām tendencēm kā koka karkasa ēku lietojuma pieaugums, bioloģisku izolācijas materiālu, piemēram, kaņepju betona, tehnoloģiskā attīstība un jauni koksnes izstrādājumu lietojumi. Šī attīstība ilgtspējīgāku materiālu un izstrādājumu izmantošanas virzienā būtu aktīvāk jāveicina un jāatbalsta ar dažādiem ES instrumentiem un iniciatīvām. Tajā būtu jāņem vērā arī ES mērķis radīt aprites ekonomiku.

4.13. Viens no galvenajiem EPBD pārskatīšanas motīviem bija centieni mazināt klimata pārmaiņu ietekmi. Tomēr var paredzēt, ka dabas katastrofas būs biežāk, un tas var novest pie nekontrolētas azbesta šķiedru izdalīšanās no ēkām un publiskās infrastruktūras. Šim apsvērumam vajadzētu būt papildu stimulam, lai paātrinātu azbesta aizvākšanu, un tas būtu jāiekļauj rīcības plānos reaģēšanai uz dabas katastrofām. Šādās situācijās īpaši apdraudēti ir ārkārtas dienestu darbinieki, un viņi ir pienācīgi jāaizsargā.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālās ekonomikas uzņēmumu ieguldījums saliedētākas un demokrātiskākas Eiropas veidošanā”**(izpētes atzinums pēc Padomes prezidentvalsts Rumānijas pieprasījuma)**

(2019/C 240/05)

Ziņotājs: **Alain COHEUR**

Apspriešanās	Vēstule, 20.9.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	2.4.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	118/1/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Sociālās ekonomikas uzņēmumi visā to darbības jomu daudzveidībā piedāvā daudz risinājumu virzībā uz saliedētāku sabiedrību, kurā uzmanība ir pievērsta vispārējām interesēm. Sociālā ekonomika ir galvenais ekonomikas un sociālās attīstības vektors Eiropā. Tajā darbojas 2,8 miljoni uzņēmumu ar 13,6 miljoniem darbvietu, kas veido 8 % no Eiropas Savienības IKP. Sociālās ekonomikas uzņēmumiem ir būtiska nozīme kvalitatīvu darbvietu saglabāšanā, Eiropas sociālo tiesību pilāra un Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam veiksmīgā īstenošanā.

1.2. Sociālās ekonomikas pašreizējais stāvoklis Eiropā nav viendabīgs. Dažās dalībvalstīs vēsturiski un ar jaunām valsts politikām tiek atbalstīta šā sektora attīstība, savukārt citās tā tiek kavēta. Šāda situācija līdztekus finanšu līdzekļu neatbilstībai liedz sociālajai ekonomikai sniegt ieguldījumu ekonomikas atveseļošanā un uzņēmumu dinamikas atjaunošanā, nevienlīdzības un nabadzības pieauguma radītās sociālās spriedzes mazināšanā, bezdarba mazināšanā atsevišķos reģionos un ciņā pret nestabiliem darba apstākļiem; visas minētās parādības sekmē populisma pieaugumu.

1.3. EESK aicina dalībvalstis un Eiropas Komisiju (EK) atzīt sociālās ekonomikas uzņēmumu ieguldījumu aktīva pilsoniskuma attīstīšanā un kopējā labuma radīšanā, Eiropas sociālā modeļa popularizēšanā un Eiropas identitātes veidošanā. Šāda atzišana būs jēgpilna tikai tad, ja tiks piešķirti pienācīgi resursi, taču ir arī jārosina izplatīt un veicināt inovācijas un zināšanu izmantošanu.

1.4. EESK konstatē, ka sociālās ekonomikas uzņēmumu modeļi parasti nav iekļauti izglītības programmās, kā arī uzņēmumu dibināšanas un attīstības shēmās. Ir jāpanāk, ka ar sociālo ekonomiku saistītā apmācība un izglītība tiek iekļauta izglītības sistēmu programmās, jo tas ir pirmais solis ceļā uz zinātību un iniciatīvas garu uzņēmējdarbības jomā. Šajā nolūkā būtu jāveicina sociālās ekonomikas uzņēmumu piekļuve programmai *Erasmus+*.

1.5. EESK atgādina, ka sociālās ekonomikas uzņēmumi ir jāveicina, paredzot tālejošu transversālu publisko politiku un ES rīcības plānu sociālās ekonomikas jomā.

1.6. Tāpat kā iepriekš, arī šajā atzinumā EESK aicina ES iestādes un dalībvalstis sniegt īpašu atbalstu sociālajai inovācijai, t. i., atzīt un politiski atbalstīt sociālās ekonomikas uzņēmumus un pilsonisko sabiedrību, kas ir nozīmīga sabiedrības ieinteresētā puse, kā arī radīt labvēlīgu vidi šajā jomā.

1.7. EESK prasa EK precizēt sociālās ekonomikas koncepciju, pamatojoties uz tās pašreizējo dažādo tipoloģiju iezīmēm.

1.8. EESK atgādina Eiropas Komisijai, dalībvalstīm un *Eurostat*, ka ir jāisteno priekšlikumi, kas ietverti rokasgrāmatā par satelītkontiem, lai sagatavotu sociālās ekonomikas uzņēmumu statistikas reģistru.

1.9. EESK arī atgādina par nepieciešamību veikt vairāk pētījumu, lai izprastu sociālās ekonomikas ietekmi un mehānismus, ar kuriem sociālās ekonomikas uzņēmumi palīdz stiprināt sociālo kohēziju un demokrātiju un stimulēt ekonomiku. Šāda pieeja ļautu mazināt atšķirības starp jaunajām dalībvalstīm un pārējām ES dalībvalstīm.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Sociālās ekonomikas uzņēmumiem ir raksturīgs tas, ka tie kalpo vispārējām vai kopienas interesēm un to mērķis nav maksimāla peļņa. Šiem uzņēmumiem ir nepārprotami sociāls mērķis, proti, uzlabot individuālo un kolektīvo labjutību, mazinot nevienlīdzību un palielinot sociālo kohēziju. To mērķis ir arī veicināt kvalitatīvas darbvietas sociāli atbildīgos uzņēmumos.

2.2. Sociālā ekonomika ir cilvēku darbības organizatoriska forma, kuras pamatā ir kolektīvais īpašums, solidaritāte un līdzdalības demokrātija un kura balstīta uz pieejamo resursu ekonomisko rentabilitāti, un kura nodrošina preču un pakalpojumu ražošanu, izplatīšanu, tirdzniecību un patēriņu. Sociālā ekonomika palīdz īstenot aktīvu pilsoniskumu un veicina individuālo un kolektīvo labklājību. Tā darbojas visās jomās: ekonomikas, sociālajā, sabiedriskajā un vides jomā.

2.3. Jākonstatē, ka ir daudz faktoru, kas pakāpeniski grauj mūsu sabiedrības pamatus, kuri balstās uz demokrātiju un sociālo kohēziju, piemēram: publisko izdevumu un to sniegtā drošības tīkla samazināšanās, īstermiņa peļņa un rentabilitāte, pēc kuras dzenas finanšu un spekulatīvie tirgi, populisma izplatīšanās, nevienlīdzības palielināšanās.

2.4. Lai reaģētu uz šīm pārmaiņām sabiedrībā un pieaugošo nenoteiktību un lai saglabātu ekonomikas attīstības tālejošos mērķus, ES ir jāsekmē demokrātiskas sabiedrības izveide, kurai raksturīga kohēzija – sinonīms ekonomiskajam un sociālajam progresam, cīņai pret diskrimināciju un sociālo atstumtību. ES var sasniegt savus tālejošos mērķus un vienlaikus aizstāvēt kopējās vērtības, vērienīgi īstenojot Eiropas sociālo tiesību pilāru un sasniedzot ilgtspējīgas attīstības mērķus.

3. Sociālā kohēzija un pilsoniskā sabiedrība

3.1. Eiropas Padome definējusi, ka sociālā kohēzija ir sabiedrības spēja nodrošināt visu sabiedrības locekļu labjutību, mazinot atšķirības un novēršot marginalizāciju. ES ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas tālejošais mērķis ir samazināt labklājības un attīstības atšķirības starp ES reģioniem. Apdraudējumi sociālajai kohēzijai palielina frustrāciju, nacionālu norobežošanu un veido antidemokrātiskām teorijām labvēlīgu augsni. Demokrātija un sociālā kohēzija, brīva un neatkarīga pilsoniskās sabiedrības veidošana ir Eiropas projekta balsts, pat ja šodien varētu par to diskutēt. Sociālā ekonomika ar tās sociālajiem mērķiem vai ar sociālu ietekmi pragmatiski reaģē uz kohēzijas un attīstības mērķiem, vienlaikus īstenojot demokrātisku modeli.

3.2. Vēsturisku un kontekstuālu apsvērumu dēļ pilsoniskajai sabiedrībai ir ļoti atšķirīgas definīcijas un tā var izpausties dažādos veidos atkarībā no dalībvalsts. Tās veidošanās ir atkarīga no kultūras un politikas tradīcijām. Dažas pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir stabilas (arodbiedrības, grupas, labdarības organizācijas utt.), bet citas izveidojas laika gaitā. Tā kā sociālās ekonomikas uzņēmumi ir personu, nevis kapitāla ekonomika, tos var uzskatīt par vienu no pilsoniskās sabiedrības sastāvdaļām.

3.3. Pilsoniskā sabiedrība zināmā mērā ir sociālās ekonomikas uzņēmumu attīstības inkubators un līdz ar to kohēzijas veicinātāja. Ar sociālās ekonomikas uzņēmumu izveidi pilsoniskā sabiedrība var dot iespēju atsevišķām minoritātēm tikt uzklautām vai attīstīt mazāk rentablas darbības, kuras ne vienmēr tiek ņemtas vērā tradicionālajos uzņēmumos. Laikā, kad vērsas plašumā ksenofobas kustības un pavājinās demokrātija, sociālās ekonomikas uzņēmumi var veicināt demokrātiju un kohēziju (Līguma 2. pants), piemēram, migrantu integrācijas ⁽¹⁾ jautājumā.

3.4. Izglītības jomā sociālā ekonomika, kā arī tās devums un pievienotā vērtība sabiedrībai parasti nav iekļauta skolu un augstskolu programmās; to pašu var teikt par uzņēmumu veidošanas programmām. Dalībvalstīm un ES iestādēm būtu jānodrošina iespēja mācīties sociālo ekonomiku, nevis nosakot to par obligātu, bet gan nodrošinot iedzīvotājiem rīkus, ar kuriem sociālo ekonomiku īsteno.

4. Sociālā ekonomika – atšķirīgs ekonomikas modelis

4.1. Tā kā sociālās ekonomikas pamatā ir iedzīvotāju organizēšanās ar mērķi reaģēt uz viņu ekonomiskajām, sociālajām un kultūras vajadzībām sabiedrisko pārmaiņu apstākļos, sociālās ekonomikas uzņēmumus sākotnēji definēja to juridiskais statuss, pamatīgumi, kas saista līgumslēdzējas puses, un brīvi noteica to darbības iekšējos noteikumus. Tādā veidā tika izveidotas savstarpējās palīdzības sabiedrības, kooperatīvi un apvienības, bet vēlāk nodibinājumi. Arī mūsdienās sociālās ekonomikas uzņēmumu izveidē visbiežāk tiek izmantoti šie juridiskie instrumenti ⁽²⁾.

⁽¹⁾ OV C 283, 10.8.2018, 1. lpp.

⁽²⁾ EESK 2017. gada pētījums "Jaunākās norises Eiropas Savienības sociālajā ekonomikā".

4.2. Līdz ar sabiedrības attīstību ir radušās arī citas struktūras: darbā iekārtošanas sociālie uzņēmumi (WISE) sociālās un profesionālās integrācijas un invaliditātes jomā vai sociālā labuma uzņēmumi atkritumu reģenerācijas un pārstrādes, personalizētas aprūpes, vides aizsardzības jomās.

4.3. EK dažādos dokumentos (iniciatīvā, regulā⁽³⁾) ir devusi stimulu atbalstīt sociālo uzņēmumu attīstību, kas lielākoties darbojas sociālās ekonomikas jomā. Patlaban ir sāktas debātes par sociālās uzņēmējdarbības, kuras definīcija nav viennozīmīga, faktisku integrāciju.

4.4. EESK jau sen prasa izstrādāt sociālās ekonomikas uzņēmumiem paredzētu rīcības plānu, kas garantētu šā sektora attīstību un izaugsmi Eiropā un ļautu pilnībā izmantot tā potenciālu. Komitejas skatījumā šie uzņēmumi ir tradicionālās ekonomikas neatņemama sastāvdaļa un nav pretrunā citiem uzņēmējdarbības modeļiem. Taču lielākā daļa pašreizējo programmu, kurās paredzēta palīdzība uzņēmumiem, to attīstības veicināšana vai atbalsts jaunizveidotajiem uzņēmumiem, kā arī citas šim nolūkam paredzētās komponentes, piemēram, tiesību akti vai finanšu instrumenti, bieži vien nespēj palīdzēt sociālās ekonomikas uzņēmumiem galvenokārt tādēļ, ka tās izstrādātas tradicionālākiem uzņēmumiem, kuri darbojas saskaņā ar plaši izplatītu loģiku un modeli. Svarīgi ir arī pilnībā atzīt un iesaistīt sociālās ekonomikas uzņēmumus sociālajā dialogā.

5. Sadarbības un sociālās ekonomikas ieguldījums sociālās kohēzijas un demokrātijas mērķu sasniegšanā

5.1. Demokrātija ir centrālais elements sociālās ekonomikas definēšanā un sociālās ekonomikas uzņēmumu dinamikā. "Iekšējā" demokrātija nozīmē principu "vienai personai viena balss" lēmumu pieņemšanas struktūrās, dažādu kategoriju dalībnieku, piemēram, darba ņēmēju, lietotāju vai labuma guvēju, līdzdalība uzņēmuma pārvaldībā.

Tomēr sociālās ekonomikas uzņēmumu loma ekonomikas demokratizācijā ir plašāka nekā to iekšējās pārvaldības modeļi. Tiem piemīt demokrātiska dimensija, kas dod iedzīvotājiem iespēju iesaistīties kolektīvajās darbībās un sniegt ieguldījumu sabiedriskās debatēs. Tādā ziņā sociālās ekonomikas uzņēmumi ir īstas līdzdalības demokrātijas skolas.

5.2. Šī sociālās ekonomikas uzņēmumu demokrātiskā funkcija tiek īstenota vairākos līmeņos: ar to piedāvātajām precēm un pakalpojumiem, piedāvātajām alternatīvām, vajadzību apmierināšanai paredzētiem risinājumiem, ja nav citu risinājumu, ar to palīdzību izveidoto viedokļu paušanas un debašu telpu, ar īstenotajiem lobēšanas un izpratnes veidošanas pasākumiem. Turklāt sociālās ekonomikas uzņēmumiem jābūt par modeli uzņēmumiem, kuros tiek labāk ievēroti ar vidi saistītie jautājumi, sociālās attiecības un algoto darbinieku darba apstākļi.

5.3. Kad runa ir par sociālās ekonomikas ieguldījumu kohēzijā, galvenokārt tiek minēta atsauce uz tās "kompensējošo" spēju, palīdzību grūtībās nonākušiem iedzīvotājiem, tās īpatsvaru sociālajā un medicīniski sociālajā sektorā. Šī tendence piedēvēt sociālajai ekonomikai kompensējošu funkciju ir neapstrīdama un nesaraucama saistīta ar apvienību darbību. Tomēr, lai izvērtētu sociālās ekonomikas uzņēmumu sociālo ietekmi, kohēzija un demokrātija ir jāskata arī no minēto uzņēmumu īstenotās politikas un procedūru skatupunkta.

6. Sociālā un teritoriālā kohēzija – integrētas Eiropas telpas stiprināšana ar sociālās ekonomikas palīdzību

6.1. Globalizācija, ES vienotā tirgus izveide, vērienīgas rūpnieciskās revolūcijas ir radījušas būtiskas pārmaiņas reģionos. Reģioni nonāca grūtībās vai vēl joprojām saskaras ar grūtībām saistībā, piemēram, ar deindustriālizāciju un bezdarbu.

6.2. Jauno dalībvalstu ekonomikā ir īstenots ilgs un dažkārt grūts process pārejai no komunistiskas plānošanas sistēmas uz regulētu tirgus ekonomiku. Institucionālie un politiskie pielāgošanās pasākumi ietekmēja minēto valstu sabiedrību un ekonomiku, kā arī migrācijas plūsmas. Šīs pārmaiņas skāra arī mazos un vidējos uzņēmumus, īpaši katras šīs valsts kooperatīvu sektoru, kurš tika instrumentālizēts vairākus gadus desmitus un pat laikā, kad tika īstenota pāreja uz tirgus ekonomiku. Sociālās ekonomikas attīstība šajās valstīs varētu palīdzēt sasniegt ES mērķi, proti, nostiprināt integrētu Eiropas telpu, kurā tiktu mazināta un izskausta sociālā un ekonomiskā nevienlīdzība starp ES-15 dalībvalstīm un 12 jaunajām dalībvalstīm Austrumeiropā un Dienvideiropā.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 11. decembra Regula (ES) Nr. 1296/2013 par Eiropas Savienības Nodarbinātības un sociālās inovācijas programmu (EaSI) un ar kuru groza Lēmumu Nr. 283/2010/ES, ar ko izveido Eiropas progresā mikrofinansēšanas instrumentu nodarbinātībai un sociālajai iekļaušanai (OV L 347, 20.12.2013., 238. lpp.).

6.3. Daudzās šā reģiona valstīs sociālā ekonomika ir būtiski zaudējusi prestižu. Tomēr šis sektors nav izzudis. Pēc piecdesmit gadu gandrīz pilnīgas neesamības savstarpējās sabiedrības, apvienības un nodibinājumi pamazām atsāk un izvērš savu darbību līdztekus pilsoniskās sabiedrības, sociālās un arodbiedrību kustības attīstībai šajās valstīs. Šā "trešā pīlāra" attīstība jaunajās dalībvalstīs būtu jāuzskata par neatņemamu sastāvdaļu to pienācīgai integrācijai Eiropas sociālajā modelī.

6.4. Izglītošanas un informēšanas kampaņas par sociālās ekonomikas un kooperatīvu kustības vēsturi, tradīcijām un izcelsmi attiecīgajā valstī varētu mazināt negatīvo priekšstatu, ko radījuši piespiedu kooperatīvi komunistisko režīmu laikā, un jaunas sociālo uzņēmumu formas sasaistīt ar sociālās ekonomikas tradīcijām.

6.5. Tajā pašā laikā valstīs ar spēcīgu sociālās ekonomikas tradīciju vēlētie pārstāvji, uzņēmēji un iedzīvotāji mēģināja veidot jaunu dinamiku savās teritorijās un pārvarēt ekonomisko un sociālo nelīdzsvarotību, kas skāra šīs teritorijas. Tradicionālās un jaunās sociālās ekonomikas formas tika izvirzītas par daudzu vietējā līmeņa politiku centrālo elementu un ir sekmējušas kohēziju un demokrātiju.

7. Sociālās ekonomikas uzņēmumi – sociālās un ekonomiskās inovācijas virzītāji

7.1. Iepriekšējos atzinumos EESK ir pievērsusies inovācijai, ko bieži vien dēvē par sociālo inovāciju vai sabiedrības inovāciju, kas ne tikai rada labumu sabiedrībai, bet arī stiprina tās rīcībspēju. Sociālā inovācija ir balstīta uz ētisku un filozofisku perspektīvu vai virzīta uz vispārējām interesēm, kā to apliecina pilsoniskās sabiedrības īstenotā loma sociālās aizsardzības sistēmu veidošanā. Sociālās ekonomikas uzņēmumi ir sociālās inovācijas virzītājspēks, jo to darbība vērsta uz konkrētām lietotāju grupām, vienu vai otru sabiedrībā neapmierinātu vajadzību vai nepilnību novēršanu.

7.2. Līdz ar to veidojas jauni uzņēmējdarbības modeļi, kuri pārveido attiecības starp ražotājiem, izplatītājiem un patērētājiem, piemēram, funkcionalitātes, dalīšanās vai atbildīga finansējuma ekonomika. Sociālās ekonomikas uzņēmumi nav jaunums, tie iekļaujas alternatīvo uzņēmējdarbības modeļu kategorijā, jo visu minēto uzņēmumu darbība ir virzīta uz iedzīvotājiem un planētai būtiski svarīgiem un ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai svarīgiem uzdevumiem, piemēram, saistībā ar sociālo taisnīgumu, līdzdalīgu pārvaldību, dabas resursu un dabas kapitāla aizsardzību. Eiropas Savienībai ir iespēja kļūt par līderi novatorisku uzņēmējdarbības modeļu veidošanā, kur ekonomiskās labklājības jēdziens būs nesaraucjami saistīts ar kvalitatīvu sociālo aizsardzību un vides ilgtspēju, tādējādi definējot "Eiropas zīmolu". Tādēļ Eiropas Savienībai šajā jomā ir jāizvirza tālejoši mērķi.

7.3. Beļģijā kooperatīvu apvienība SMART ļauj tās dalībniekiem – pašnodarbinātam personām – attīstīt savu darbību drošos apstākļos. Pašlaik SMART atrodas deviņās Eiropas valstīs un tajā strādā 120000 darbinieku.

7.4. Spānijā kooperatīvu grupa *Mondragon* jau vairāk nekā 70 gadus sniedz nozīmīgu ieguldījumu Basku zemes ekonomiskajā un sociālajā attīstībā. Patlaban *Mondragon Corporation* nodarbina vairāk nekā 90000 cilvēku.

7.5. Francijā bija daudz sabiedriskā labuma kooperatīvo sabiedrību (SCIC), kas darbojās, lai palīdzētu un reintegrētu grūtībās nonākušās personas. Minētās kooperatīvās sabiedrības ir kļuvušas par teritoriālās attīstības dalībniecēm un īsteno vietējās attīstības projektus.

7.6. Arvien vairāk profesionāļu un pētnieku digitālajā jomā darbojas kooperatīvos un uzņēmumos, kas balstīti uz "nemateriālā sabiedriskā labuma" principu.

7.7. Tas attiecas arī uz godīgu tirdzniecību, kvalitatīvu bioloģiskas vai ilgtspējīgas lauksaimniecības produktu ražošanu un izplatīšanu. Arvien vairāk sociālās ekonomikas uzņēmumu iniciatīvu tiek īstenots jomās, kas saistītas ar vidi.

7.8. Sociālās ekonomikas uzņēmumi nav tikai mazi uzņēmumi. Banku un apdrošināšanas jomā daži no šiem uzņēmumiem (piemēram, *Crédit coopératif* Francijā, grupa *P&V* Beļģijā) ir līderi attiecīgās valsts tirgos. Eiropas mazumtirdzniecības nozarē svarīga nozīme ir arī patērētāju un izplatīšanas kooperatīviem.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHER

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas filantropija: neizmantots potenciāls"**(prezidentvalsts Rumānijas pieprasīts izpētes atzinums)**

(2019/C 240/06)

Ziņotājs: **Petru Sorin DANDEA**

Izpētes atzinums pēc Padomes prezidentvalsts Rumānijas pieprasījuma	Vēstule, 20.9.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	24.4.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	132/5/15

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pilnībā piekrīt viedoklim, ka filantropija, atbalstot kopējās vērtības un padarot mūsu sabiedrību noturīgāku, var sniegt papildinošu un novatorisku pievienoto vērtību sociālās kohēzijas jomā. Komiteja iesaka dalībvalstīm atzīt, ka filantropija ir sabiedrības apņēmības apliecināšanas un iesaistīšanās veids, radīt filantropijas iespējas un iesaistīt filantropijas sektora dalībniekus attiecīgās lēģislatīvās vai nelēģislatīvās iniciatīvās.

1.2. EESK aicina dalībvalstis saskaņā ar ES brīvībām un pamattiesībām veidot filantropijai labvēlīgu vidi, kas veicina filantropisku un pilsonisku rīcību, privātus ziedojumus sabiedrības labā un labdarības organizāciju veidošanu, kā arī nodrošināt, ka dalībvalstu un ES īstenotie drošības politikas pasākumi ir balstīti uz risku un pierādījumiem un ir samērīgi, taču vienlaikus veicina filantropiskās darbības pārredzamību.

1.3. Labklājības valsts un sociālais nodrošinājums ir Eiropas darba rezultāts, par ko Eiropu apskauz pārējā pasaule. Komiteja uzskata, ka dalībvalstīm jāstiprina labklājības valsts, Eiropas sociālais modelis un sociālās aizsardzības sistēmas, kuru pamatā jābūt taisnīgumam nodokļu jomā un efektīvai nodarbinātības politikai. Tas uzlabos labdarības organizāciju papildināmību un spēju apmierināt neaizsargātāko cilvēku reālās vajadzības un risināt problēmas, kuras pilnībā nespēj atrisināt publiskās iestādes vai privātais sektors.

1.4. Tā kā brīva kapitāla plūsma ir ES vienotā tirgus pamats, EESK uzskata, ka prioritārs Eiropas Savienības un dalībvalstu uzdevums ir nodrošināt šīs pamatbrīvības, kā arī nediskriminācijas principa juridisko un praktisko piemērošanu, lai atvieglotu pārrobežu filantropiska atbalsta sniegšanu un ieguldījumus. Jāpārvalstiskas juridiskās formas, kas atvieglotu iesaistīšanos labdarībā.

1.5. ES varētu palielināt privāto līdzekļu izmantošanu sabiedrības labā, un tāpēc, piemēram, ar 2018. gada programmu *InvestEU* būtu jāizveido finanšu instrumenti, kas kalpo kā katalizators ar filantropiem kopīgu dotāciju piešķiršanai, veicina kopīgus ieguldījumus un ieguldījumus ar lielāku sociālo ietekmi, kā arī nodrošina garantijas instrumentus, kuri mazina ar labdarības organizāciju darbības mērķiem saistīto ieguldījumu finansiālos riskus. Šādiem finanšu instrumentiem būtu jāveicina arī iesaistīšanās sociālā inovācijā.

2. Ievads

2.1. Gan lieliem, gan maziem soļiem filantropija ir uzlabojusi Eiropas un visas pasaules iedzīvotāju dzīves apstākļus. Visā Eiropā privātpersonas, ģimenes, sociālie partneri, pilsoniskās sabiedrības organizācijas un uzņēmumi darbojas sabiedrības labā, kopjot laika pārbaudi izturējušu tradīciju, kas ir valsts veikuma viennozīmīga papildināšana un dod labumu visai mūsu cilvēcei.

2.2. Visa veida individuālie ziedojumi, iespējams, ir tikpat seni kā cilvēku kopība, savukārt organizēto ziedojumu (piemēram, fondu) pirmsākumi daudzās Eiropas valstīs meklējami jau Romas impērijas laikā. Vienlaikus jāpiebilst, ka Eiropa ir daudzveidīgs kontinents un labdarības pamatā ir atšķirīga vēsture un kultūra, ekonomiskie un politiskie apstākļi, kā arī noteikumi.

2.3. Mūsdienās filantropija ir viens no veidiem, kā apliecināt sabiedrisku aktivitāti, ziedošanos sabiedrības labā, solidaritāti un aktīvu pilsoniskumu. Privātpersonas ir filantropijas pamats – tās var brīvi ziedot savus privātos līdzekļus sabiedrības labā un darīt to, atbalstot vai veidojot filantropiskas organizācijas, kurām ir jāievēro pārredzamības un pārskatatbildības principi.

2.4. Filantropijas finanšu līdzekļu plūsmas aizsargā ES Līgumā paredzētās brīvības. ES Pamattiesību harta un it īpaši biedrošanās tiesības nodrošina iedzīvotājiem brīvību veidot un organizēt filantropiskas struktūras. Daudzas no tām atbalsta ES līguma 2. pantā minētās ES vērtības, tostarp cilvēka cieņas respektēšanu, cilvēktiesības un tiesiskumu.

2.5. Filantropijas mērķis ir radīt sabiedrību, kas tiecas uz sociālo kohēziju, aktīvu pilsoniskumu, piepildījumu un vienlīdzīgām iespējām. Tās ir mūsu sabiedrībai svarīgas vērtības. Uz tām balstās sašutums par netaisnību, rūpes par neaizsargātajiem, līdzjūtība, vēlme veidot labāku nākotni un atbildība par dabas un kultūras vērtību saglabāšanu. Šīs vērtības motivē daudzus cilvēkus un filantropiskas organizācijas piedāvāt risinājumus un sasniegt konkrētus rezultātus.

2.6. Eiropas filantropijas sektoru veido dažāda veida ziedotāji un filantropiskas struktūras. Kaut arī nav neviena vienota, aktualizēta un visaptveroša pētījuma, kas būtu vēlīts Eiropas filantropijas sektoram un kas aptvertu visas ES dalībvalstis, mums ir daži orientējoši dati par šo sektoru. Eiropas Ziedotāju un fondu tīklu (DAFNE) 2016. gadā apkopotie dati, kurus analizēja ASV fonds *CentER*, liecina, ka Eiropā darbojas vairāk nekā 147000 reģistrētu "sabiedriskā labuma fondu", kuru kopējie gada izdevumi sasniedz gandrīz 60 miljardus EUR. Šo datu pamatā ir jaunākā pieejamā informācija no 24 Eiropas valstīm, tostarp no 18 ES dalībvalstīm. Eiropas Filantropijas pētniecības tīkla ⁽¹⁾ 2017. gadā publicētais pētījums, balstoties uz 2013. gada datu avotiem, sniedza visaptverošu pārskatu par mājsaimniecību, korporāciju, sabiedriskā labuma fondu un labdarības loteriju ziedojumiem labdarībai 20 Eiropas valstīs (19 ES dalībvalstīs un Šveicē). Saistībā ar šīm 20 valstīm tiek lēsts, ka filantropiskie ziedojumi Eiropā sasniedz vismaz 87,5 miljardus EUR gadā (zemākais novērtējums).

3. Nozīme un vērtība

3.1. Filantropiskās iniciatīvas risina sabiedrības problēmas vietējā, reģionālajā, valstu, Eiropas un starptautiskā līmenī. Visās Eiropas Savienību saistītās jomās filantropi ziedo tādiem sabiedriskā labuma mērķiem kā ideju plurālisma veicināšana, iekļaujošas sabiedrības veidošana, cilvēku ar invaliditāti, romu un migrantu integrācija, cilvēktiesības un tiesiskums, pētniecības un inovācijas finansēšana, vides problēmu risināšana, māksla un kultūra, sociālā taisnīguma projekti, jaunuzņēmumi un sociālās ekonomikas uzņēmumi.

3.2. Filantropijas daudzveidība nozīmē to, ka šis sektors spēj atklāt, iesaistīties un atbalstīt tādas nišas, kurās tirgus un valsts sektora dalībniekiem tas neizdodas ⁽²⁾. Filantropija bieži vien ir inovācijas un jaunu ideju katalizators. Filantropiskai rīcībai ir priekšrocības centienos atklāt un izmēģināt jaunas metodes sabiedrības problēmu risināšanai. Filantropija mēģina, bieži vien tai izdodas un dažkārt arī neizdodas, bet tā vienmēr mūcās un dalās ar labas prakses piemēriem.

3.3. Daudzos gadījumos publiskā sektora dalībnieki (piemēram, valstu valdības un vietējās pašvaldības) un filantropijas sektora dalībnieki sadarbojas, lai papildinātu viens otru darbībās, kas stiprina mūsu sabiedrību. Filantropijas ietekme pieaug, ja to varēs atbalstīt arī publiskās iestādes. EESK apzinās, ka filantropija palīdz cilvēkiem, taču tā nav daļa no "Eiropas sociālā modeļa"(solidāra sociālā aizsardzība, sabiedriskie pakalpojumi, sociālais dialogs) un nevar to aizstāt. Komiteja arī apzinās, ka filantropija ne vienmēr dod labumu tieši vistrucīgākajiem iedzīvotājiem. Komiteja iesaka saglabāt un attīstīt solidāras sociālās aizsardzības sistēmas un atzīst labdarības organizāciju sniegtu atbalstu šīm iedzīvotāju grupām.

3.4. Filantropija ir atvērta visiem – ziedot var ikviens. Katru gadu Eiropā miljoniem līdzekļu devēju un finansētāju – privātpersonu un uzņēmumu – iesaistās ziedošanā. Viņu galvenie motīvi ir aizrautība, pateicība un apņēmība risināt sabiedrības problēmas, papildinot publiskā sektora pūliņus. Privātpersonas un organizācijas, tostarp uzņēmumi, var dot dažāda veida labumu sabiedrībai. Tās var būt nesavtīgas dāvanas/ziedojumi vai ieguldījumi ar sociālu nozīmi, kā arī līdzekļu devēju konsultēti fondi vai izveidotas neatkarīgas privātas filantropiskas organizācijas, kurām ir ilgtermiņa mērķi.

3.5. Ar filantropu līdzekļiem tiek risinātas pārvalstiskas, pārrobežu un Eiropas problēmas – sabiedrības interešu jautājumiem (piemēram, klimata pārmaiņas un veselības apdraudējumi) nav robežu, turklāt eiropieši kļūst arvien mobilāki. Tāpēc filantropiskas organizācijas un līdzekļu devēji arvien vairāk strādā pārrobežu līmenī un sadarbojas ar partneriem visā Eiropā, neraugoties uz juridiskajiem šķēršļiem, kas kavē pārrobežu filantropiju. Filantropijas sektora dalībniekiem ir svarīgas arī globālās vērtības un iniciatīvas, piemēram, ilgtspējīgas attīstības mērķi un klimata nolīgums, un viņi veicina to īstenošanu ES, valstu un vietējā līmenī.

⁽¹⁾ www.ernop.eu

⁽²⁾ Piemēram, Beļģijas nevalstiskā organizācija *Kick Cancer*, kas finansē pētījumus, kuru mērķis ir izstrādāt medikamentus ar vēzi slimiem bērniem, <https://kickcancer.org/?locale=en>.

3.6. Fondi un citas labdarības organizācijas var arī darboties kā “sakarū veidotāji”, kas vieno dažādos dalībniekus, kas vajadzīgi noteiktas problēmas risināšanai.

3.7. Arī saistībā ar arvien negatīvāko noskaņojumu publiskajās debatēs par pilsoniskās sabiedrības organizācijām dažas valstu valdības ievieš vai apsver iespēju ieviest stingrākus noteikumus, lai samazinātu filantropijas sektora darbības iespējas⁽³⁾. Mehānismi filantropijas stimulēšanai un kopumā labvēlīga vide tomēr ir būtiski faktori, kas ietekmē ziedošanas kultūras veidošanu. Darbības iespēju ierobežošana varētu palielināt sabiedrības neticību tam, ka pilsoniskai sabiedrībai ir liela nozīme visas sabiedrības attīstības veicināšanā.

4. Šķēršļi, kas jāpārvar, lai Eiropā atraisītu visu filantropijas potenciālu

4.1. Lai varētu atraisīt visu filantropijas potenciālu, labdarībai un organizētajiem labdarības veidiem ir vajadzīga labvēlīga vide ES un dalībvalstu līmenī. Vajadzīga arī labvēlīga sociālā kultūra un tiesiskā vide, kas veicina iesaistīšanos labdarībā. *Oonagh Breen* 2018. gada pētījumā *Enlarging the Space for European Philanthropy*⁽⁴⁾ secināts: kaut arī uzņēmumi ES vienotajā tirgū var bez nepamatotiem ierobežojumiem brīvi pārvietot gūto peļņu pāri robežām, tas vēl arvien neattiecas uz filantropiskām organizācijām un filantropisku līdzekļu plūsmām. Turklāt satraucošas norises saistībā ar ārvalstu finansējuma ierobežojumu ieviešanu dažās ES dalībvalstīs un prasību paaugstināšana drošības jomā arī apdraud šīs darbības iespējas.

4.2. Organizētā filantropija ir nozīmīgs partneris pilsoniskajā dialogā, kas ir jāstiprina⁽⁵⁾. Aizvien biežāk filantropiskas organizācijas un ziedotāji strādā pāri robežām un sadarbībā ar partneriem, taču tos kavē dažādi juridiski, administratīvi un fiskāli šķēršļi.

— Pirmkārt, filantropiskām organizācijām dažkārt ir jāreģistrējas, pirms tās var darboties citā valstī. Juridiskās personas statusu ne vienmēr atzīst ārvalstīs.

— Otrkārt, vairumā valstu nav juridisku noteikumu par labdarības organizācijas mītnes pārcelšanu uz ārzemēm, un tādēļ šajā procesā valda liela juridiska nenoteiktība.

— Atšķirībā no uzņēmumiem filantropiskām struktūrām nav iespēju veikt pārrobežu apvienošanas.

— Valdībām nebūtu jāmēģina atcelt stimulus, kas attiecas uz filantropiskām organizācijām, it īpaši tām, kuras nodrošina tirgus un publisko iestāžu nesniegtos pakalpojumus, paredzētiem (arī pārrobežu) ziedojumiem un uz šādu organizāciju (arī pārrobežu) sponsorēšanu.

— Arī fiskālie un administratīvie šķēršļi kavē it īpaši pārrobežu filantropisko darbību, jo dalībvalstis joprojām vienādā un jēgpilnā veidā nodokļu nediskriminācijas principu neattiecina uz pārrobežu filantropiju⁽⁶⁾.

4.3. Turklāt saskaramies ar ierobežojumiem ārvalstu finansējumam, lai gan saskaņā ar ES brīvas kapitāla aprites principu labdarības finansējumam vajadzētu brīvi plūst, un dažkārt filantropisko darbību apdraud arī drošības politika valsts un ES līmenī. Drošības programma ir ļoti svarīga un atbilst kopīgām interesēm, taču ir jārīkojas piesardzīgi, lai izvairītos no iespējamās nevēlamas ietekmes uz šo sektoru. Politikas pasākumiem jābūt balstītiem uz risku un samērīgiem.

4.4. Filantropijas sektors arī aktīvi nodarbojas ar ekstrēmisma apkarošanu un humānās palīdzības sniegšanu. Tā zināšanas un kompetence noder minēto problēmu risināšanai.

4.5. Politiskā vide: valstu un it īpaši Eiropas līmenī jāuzlabo priekšstats par filantropijas papildinošo nozīmi sabiedriskās darbības jomā. Filantropija joprojām salīdzinoši nepietiekami tiek apspriesta Eiropas iestāžu debatēs.

⁽³⁾ Skatīt ES Pamattiesību aģentūras 2018. gada pētījumu “*Civil society space*”, kurā minētas pilsoniskās sabiedrības, tostarp filantropijas sektora problēmas dažādās ES dalībvalstīs <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/challenges-facing-civil-society-orgs-human-rights-eu>.

⁽⁴⁾ *Enlarging the Space for European Philanthropy* (Eiropas filantropijas telpas paplašināšana).

⁽⁵⁾ EESC Liaison Group Action Plan for the implementation of Articles 11(1) and 11(2) TEU (EESK Sadarbības grupas rīcības plāns LES 11. panta 1. punkta un 11. panta 2. punkta īstenošanai).

⁽⁶⁾ *Boosting cross-border philanthropy in Europe: towards a tax-effective environment* (Pārrobežu filantropijas veicināšana Eiropā: ceļā uz nodokļu aspektā efektīvu vidi) (EFC–TGE pētījums), Hanna Surmatz un Ludwig Forrest, 2017. gada maijs.

5. Filantropijas izaugsme un potenciāls

5.1. Filantropijas sektorā vērojama strauja izaugsme. Pēdējos desmit gados arvien vairāk privāto iniciatīvu pievēršas sabiedrības problēmām, kuras valdībām un tautsaimniecības dalībniekiem pašiem ir grūti atrisināt, un filantropija ir kļuvusi par būtisku mūsu sabiedrības balstu. EESK pauž nožēlu par negatīvo ietekmi, ko radījusi samazinātās valdību iespējas nodrošināt aizsardzību un sociālos pakalpojumus saviem iedzīvotājiem. Tāpēc jānorāda, ka filantropijas uzplaukumam labvēlīgu apstākļu radīšana ir ļoti aktuāls jautājums. Eiropas mūsdienu filantropijas organizācijas ir jaunas. Pēdējos divdesmit līdz trīsdesmit gados sabiedriskā labuma fondu skaits ir strauji palielinājies. Piemēram, no 2001. līdz 2014. gadam Francijā šādu fondu skaits vairāk nekā divkārojās. Beļģijā vairāk nekā puse no fondiem, kas 2012. gadā darbojās, bija dibināti pēc 1995. gada, un šis sektors pēdējos desmit gados ir strauji attīstījies. Spānijā pat vairāk nekā 70 % sabiedriskā labuma fondu, kas pastāvēja 2014. gadā, bija dibināti pēc 1994. gada⁽⁷⁾.

5.2. Vairākās Eiropas valstīs, it īpaši dažos pēdējos gados, stabili palielinās filantropiskie ziedojumi un iesaiste labdarībā. Filantropijas barometri liecina par šādu pieaugumu visā Eiropā.

5.3. Paplašinās arī kopienu iesaiste labdarībā un vietējā līmeņa labdarība. Kopienu fondi visā Eiropā pašlaik sniedz būtisku ieguldījumu sociālās kohēzijas nodrošināšanā.

5.4. It īpaši jaunākā paaudze ziedojas sabiedrības labumam, un tās iesaiste notiek dažādos jaunos veidos. Pētnieki norāda uz globālu kustību, jaunām vērtībām un tehnoloģiskās attīstības pozitīvo ietekmi (kopfinansēšana, sociālie plašsaziņas līdzekļi, globālie pārrobežu aspekti, kā arī ļoti vietējas iedzīvotāju iniciatīvas). Sociāliem ieguldījumiem ir būtiska loma.

5.5. Arī sievietēm ir ļoti liela nozīme Eiropas filantropijā. Arvien vairāk sieviešu iesaistās labdarībā. Sievietes parasti ziedo daudz integrētākā un iekļaujošākā veidā, vēloties tikties ar cilvēkiem, kurus finansē, sadarboties ar vienaudžiem un iesaistīties to problēmu risināšanā, kas viņām rūp. Sievietes bieži ziedo sarežģītāku problēmu risināšanai, piemēram, ar dzimumu saistīta vardarbība un veselība.

5.6. Līdzekļu ziedošana sabiedrībai kļūst par uzņēmējdarbības daļu. Visā Eiropā iesaiste labdarībā tiek paredzēta uzņēmumu korporatīvās sociālās atbildības stratēģijās un ir to virzītājspēks. Arvien vairāk dažāda lieluma uzņēmumu ziedo finanšu līdzekļus, produktus, zināšanas un laiku sabiedrības labumam.

5.7. Īpaša uzmanība un atbalsts jāpiešķir augošajai sociālās ekonomikas nozarei, kas ir novatoriskas filantropiskās darbības joma. Arvien vairāk cilvēku un uzņēmēju izvēlas sociālās ekonomikas darījumdarbības modeļus, kas ir ilgtspējīgas ekonomiskās un sociālās attīstības galvenais virzītājspēks⁽⁸⁾.

6. Filantropijas veicināšana Eiropā

6.1. *Atzīt filantropiju* – atzīt pievienoto vērtību, ko filantropija var sniegt sociālajai kohēzijai, atbalstot kopējās vērtības un padarot mūsu sabiedrību noturīgāku. Veicināt filantropiju kā sabiedriskas aktivitātes apliecināšanas veidu. Sadarboties ar filantropijas sektora dalībniekiem un radīt telpu tādiem tiesību aktiem un regulējumiem, kas veicina šo sabiedriskās aktivitātes veidu.

6.2. *Pavērt iespējas filantropijai un aizsargāt filantropiju* – aicināt dalībvalstis veidot labvēlīgu vidi labdarībai. Nodrošināt, ka valstu un ES drošības politikas pasākumi ir balstīti uz risku un pierādījumiem un ir samērīgi. Neatturēt no filantropiskas un pilsoniski atbildīgas rīcības. Cenšoties panākt fiskālo taisnīgumu, nodrošināt stimulus privātiem ziedojumiem, kas tiek atvēlēti sabiedriskā labuma mērķiem.

6.3. *Atvieglot pārrobežu filantropiju* – brīva kapitāla plūsma ir ES vienotā tirgus pamatā. Nodrošināt šīs pamatbrīvības, kā arī nediskriminācijas principa juridisko un praktisko piemērošanu, lai atvieglotu pārrobežu filantropisko darbību. Būtiska nozīme ir labdarības organizāciju pārrobežu ieguldījumiem. Jāapsver arī pārvalstiskas juridiskas formas, kas veicinātu iesaistīšanos labdarībā.

6.4. *Kopīgas dotācijas un kopīgi ieguldījumi, kas kalpo sabiedrības labumam un pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai* – atvieglot sociālās inovācijas instrumentu izmantošanu un centienus veidot stratēģiskas partnerības ar filantropijas sektora dalībniekiem. ES var palielināt privāto līdzekļu ietekmi uz sabiedrības labumu, ieviešot finanšu instrumentus, kas atvieglo kopīgu dotāciju piešķiršanu un stimulē kopīgi ar labdarības organizācijām veiktus ieguldījumus.

⁽⁷⁾ http://www.fundaciones.org/EPORTAL_DOCS/GENERAL/AEF/DOC-cw585d042d56ecf/Aefsectorfundacional3erInforme3.pdf

⁽⁸⁾ Veicināt sociālo ekonomiku – vienu no svarīgākajiem ekonomikas un sociālās attīstības virzītājspēkiem Eiropā (Eiropas Savienības Padome, 2015. gada 7. decembris).

6.5. *Nebaidīties no inovācijas* – dzīvojam aizraujošā filantropijas laikā. Novatoriskas pieejas, piemēram, sociālie ieguldījumi, ietekmes obligācijas, ietekmes ieguldījumi un riska filantropija, nodrošina izcilus rezultātus un iedvesmo tradicionālo labdarības jēdzienu un uzņēmējdarbības metožu pārmaiņas. Jaunas tehnoloģijas un sociālie plašsaziņas līdzekļi paver ātras un jaunas iesaistīšanās un ietekmes panākšanas iespējas. “Dati vispārējam labumam” un digitalizācija piedāvā jaunas perspektīvas labdarībai visā Eiropā. Pašlaik tiek veidota jauna digitāla Eiropas pārrobežu ziedošanas platforma, kas ļauj ziedotājiem no visas Eiropas atbalstīt organizācijas visā Eiropā. Publiskajām un privātajām ieinteresētajām personām jāatbalsta un jāattīsta šīs iniciatīvas, lai padarītu filantropiju mērķtiecīgāku un ietekmīgāku.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 543. PLENĀRSESĪJA, 15.5.2019.–16.5.2019.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 904/2010 attiecībā uz pasākumiem administratīvās sadarbības stiprināšanai, lai apkarotu ar PVN saistītu krāpšanu”

(COM(2018) 813 final – 2018/0413 (CNS))

(2019/C 240/07)

Ziņotājs: **Krister ANDERSSON**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 20.12.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 113. pants
Pilnsapulces lēmums	13.12.2018.
Atbildīgā specializēta nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	12.4.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	212/2/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta Komisijas mērķi – nodibināt operatīvu, pastiprinātu sadarbību starp nodokļu iestādēm saistībā ar krāpšanu e-komercijas PVN jomā, balstoties uz skaidriem juridiskiem noteikumiem.

1.2. EESK ieteic nodrošināt, lai publiskās iestādes reaģētu uz sarežģītiem PVN krāpšanas veidiem, pastāvīgi uzlabojot gan izpildes panākšanas efektivitāti – izmantojot piemērotas tehnoloģijas, piemēram, mākslīgo intelektu –, gan attiecīgo valsts iestāžu sadarbību. Šīm iestādēm būtu jāstrādā sinerģijā, lai nodrošinātu visaptverošus un efektīvus Eiropas pasākumus reaģēšanai uz krāpšanu PVN jomā.

1.3. Vienlaikus EESK norāda, ka – raugoties no patērētāju puses – saistībā ar priekšlikumu radīsies jauna ar PVN saistītu persondatu apmaiņa un apstrāde, ko reglamentē Vispārīgā datu aizsardzības regula (“VDAR”). EESK uzsver, ka ir jāsauglabā kontrole ierobežojumu un atkāpju izmantošanā attiecībā uz Vispārīgās datu aizsardzības regulas noteikumiem un tās jālieto tikai precīzi definētajam mērķim – apkarot krāpšanu PVN jomā. Tiesībaizsardzības iestādēm šādas atkāpes būtu jāinterpretē šauri un rūpīgi, jo tās uzskatāmas par īpašiem izņēmumiem no vispārīgajiem un obligajiem personas datu un privātuma aizsardzības noteikumiem.

1.4. Šajā saistībā ir vairāki aspekti, kam pievēršama sevišķa uzmanība: i) vienīgais datu apstrādes mērķis var būt cīņa pret nelikumīgu rīcību; ii) vienīgās personas, kam atļauts piekļūt datiem, kuri ir savākti, tiek uzglabāti un ar kuriem veikta apmaiņa, ir Eurofisc ierēdņi saskaņā ar īpašiem nosacījumiem un ar labi zināmiem un ierobežotiem mērķiem, kas saistīti ar cīņu pret krāpšanu PVN jomā; iii) turpmāka datu izmantošana nolūkā rosināt varbūtēju izmeklēšanu un tiesībaizsardzības pasākumus.

1.5. Visi iepriekš minētie aspekti Komisijas priekšlikumā ir oficiāli ņemti vērā, un tas neapšaubāmi ir pozitīvs priekšlikuma aspekts. Tomēr EESK prasa Komisijai garantēt, ka sistēma nākotnē savā ikdienas darbībā nodrošinās visu priekšlikumā minēto pamattiesību garantiju pilnīgu un efektīvu īstenošanu, tādējādi saglabājot pienācīgu līdzsvaru starp striktu PVN noteikumu izpildes panākšanu un nepieciešamo personas tiesību un pamatbrīvību ievērošanu.

2. Komisijas priekšlikums un vispārīga informācija

2.1. Komisijas priekšlikumā par grozījumiem Padomes Regulā (ES) Nr. 904/2010 paredzēti noteikumi par to, kā dalībvalstīm saskaņotā veidā jāvāc uzskaites dati, kurus maksājumu pakalpojumu sniedzēji ir darījuši elektroniski pieejamus saskaņā ar PVN direktīvas 243.b pantu.

2.2. E-komercijas nozarē pēdējo gadu laikā ir bijusi vērojama iesaistīta izaugsme, un patērētāji, izmantojot savus datorus vai viedtālrunus, tagad var viegli izvēlēties starp tūkstošiem piegādātāju, ražojumu un zīmolu. Tomēr šīs iespējas izmanto arī krāpnieciski uzņēmumi, lai izvairītos no savu PVN saistību pildīšanas.

2.3. Tiek lēsts, ka kopējie PVN zaudējumi dalībvalstīs attiecībā uz pārrobežu preču piegādēm ir aptuveni 5 miljardi euro gadā, taču pēdējā laikā aplēse ir precizēta un tagad sasniedz vēl ievērojamākus apjomus: 7–10 miljardus euro. Tāpēc publiskajām iestādēm ir apņēmīgi jārikojas, un šīs rīcības pamatā jābūt efektīvai nodokļu jomas izpildiestāžu sadarbībai gan ES iekšienē, gan starptautiskā līmenī.

2.4. Praktiskā ziņā ar izskatāmo priekšlikumu izveido jaunu centralizētu elektronisko sistēmu maksājumu informācijas vākšanai, glabāšanai un šīs informācijas turpmākai apstrādei, ko dalībvalstis veic krāpšanas apkarošanas amatpersonas un ko pārvalda Eurofisc – agrīnās brīdināšanas signālu daudzpusējas apmaiņas tīkls cīņai pret krāpšanu, kas saistīta ar PVN.

2.5. Pēc rūpīgas un vispusīgas ietekmes novērtējuma analīzes Komisija ir secinājusi, ka centralizēta Eiropas sistēma maksājumu datu vākšanai un apmaiņai ("CESOP") ir visefektīvākais veids, kā panākt, ka nodokļu iestādēm pilnīgs priekšstats, lai varētu kontrolēt atbilstību PVN noteikumiem e-komercijā un apkarot ar PVN saistītu krāpšanu. Sistēma ļaus dalībvalstīm apmainīties ar valsts līmenī glabātu informāciju par maksājumiem, tādējādi palīdzot efektīvi apkarot ar PVN saistītu krāpšanu e-komercijā.

2.6. CESOP rīcībā būs šādas iespējas: i) par katru maksājuma saņēmēju apkopot visu ar PVN saistīto maksājumu informāciju, ko nosūtījušas dalībvalstis; ii) izveidot pilnīgu pārskatu par maksājumiem, ko Eiropas Savienībā maksājumu saņēmēji saņēmuši no maksātājiem; iii) atpazīt jebkuru vienu un tā paša maksājumu darījuma vairākkārtēju uzskaiti; iv) tīrīt no dalībvalstīm saņemto informāciju; v) ļaut Eurofisc koordinācijas ierēdņiem salīdzināt maksājumu datus ar PVN informāciju, ar kuru veikta apmaiņa; vi) glabāt informāciju tikai tādu laikposmu, kas nodokļu iestādēm vajadzīgs PVN kontroles veikšanai.

2.7. Sistēmā CESOP informāciju uzglabās divus gadus, un Eurofisc koordinācijas ierēdņiem būs redzams, vai maksājumi, ko attiecīgais maksājumu saņēmējs ir saņēmis noteiktā laikposmā, visās dalībvalstīs kopā pārsniedz 10 000 EUR. Sistēma būs pieejama tikai Eurofisc koordinācijas ierēdņiem no dalībvalstīm, un vienīgais mērķis, ar kuru CESOP ļaus iegūt informāciju, būs izmeklēšana par domājamo vai jau atklātu ar PVN saistītu krāpšanu.

2.8. Komisija reizi piecos gados ziņos Eiropas Parlamentam un Padomei par jaunā administratīvās sadarbības instrumenta darbību.

3. Vispārīgas un īpašas piezīmes

3.1. EESK atbalsta Komisijas mērķi – nodibināt operatīvu, pastiprinātu sadarbību starp nodokļu iestādēm saistībā ar krāpšanu e-komercijas PVN jomā, balstoties uz skaidriem juridiskiem noteikumiem. Nodokļu iestāžu savstarpējās administratīvās palīdzības veicināšana nodrošinās lielākus finanšu resursus gan valsts, gan ES budžetam, kā arī vienkāršākus vienlīdzīgas konkurences apstākļus tiem uzņēmumiem, kuri ievēro nodokļu maksāšanas noteikumus.

3.2. Tirgus dalībniekiem arvien vairāk izmantojot sakaru tehnoloģijas, rodas nepieciešamība pastāvīgi atjaunināt krāpšanas apkarošanai vēltos tiesību aktus, lai tie atspoguļotu dažādos veidus, kādos nodokļu noteikumi un PVN saistības tiek apietas. Tāpēc ir ārkārtīgi svarīgi, lai publiskās iestādes reaģētu uz sarežģītiem PVN krāpšanas veidiem, pastāvīgi uzlabojot gan izpildes panākšanas efektivitāti (izmantojot piemērotas tehnoloģijas), gan attiecīgo valsts iestāžu sadarbību. Šādām iestādēm būtu jāstrādā sinerģijā un ar Komisijas atbalstu, lai saskaņā ar Līgumos noteikto subsidiaritātes principu garantētu visaptverošu un efektīvu Eiropas atbildi uz krāpšanu PVN jomā.

3.3. Šajā sakarā EESK uzskata: lai topošajā jaunajā sistēmā atklātu ar PVN saistītu krāpšanu un lai jaunā sistēma varētu nevainojami darboties, lietderīgi būtu ieguldīt maksīgajā intelektā – ar nosacījumu, ka jaunajā darbības scenārijā, kas ietver jaunu tehnoloģiju un maksīgā intelekta izmantošanu publisko izpildiestāžu darbības atbalstam, tiek pilnībā ievērotas gan personu pamattiesības, gan īpašie ES noteikumi, piemēram, Vispārīgā datu aizsardzības regula ⁽¹⁾.

3.4. Sakarā ar PVN krāpšanas starptautisko raksturu un tehnoloģiju piedāvāto arvien ērtāko iespēju strauji izvērst nelikumīgas darbības (piemēram, ātri pārvietot PVN krāpšanā iegūto kapitālu), ir jāveido ciešāka iestāžu sadarbība ne tikai ES, bet arī pasaules mērogā. Pasākumi, ar kuriem cīnīties pret krāpšanu PVN jomā, var būt sekmīgi tikai tad, ja valstu nodokļu administrācijas ciešāk sadarbojas un uzticas cita citai, tālab būs vajadzīga attiecīgās informācijas apmaiņa, lai tās varētu pildīt savus uzdevumus.

3.5. Šajā nolūkā ESAO iesaka pastiprināt starptautisko administratīvo sadarbību attiecībā uz PVN vai tirdzniecības nodokli, lai risinātu problēmas, kas saistītas ar PVN iekasēšanu no ārvalstu piegādātājiem, it īpaši uzņēmumu darījumos ar patērētājiem (B2C), kā tas pienācīgi norādīts Komisijas veiktajā ietekmes novērtējuma analīzē.

3.6. Solis uz priekšu šajā virzienā ir ES un Norvēģijas vienošanās par PVN administratīvo sadarbību (2018. gada jūnijs), kurā ietverti arī īpaši PVN prasījumu piedziņas instrumenti. EESK pauž cerību, ka ES vēl vairāk veicinās starptautisko sadarbību krāpšanas apkarošanas jomā, lai izstrādātu efektīvu un saskaņotu reakciju uz tādām darbībām, kas pārsniedz valstu un kontinentu robežas un kaitē gan Eiropas Savienības, gan atsevišķu valstu budžetiem.

3.7. EESK uzsver, ka no patērētāju viedokļa priekšlikums palielinās ar PVN saistītas personiskas informācijas apmaiņu un apstrādi, ko reglamentē Vispārīgā datu aizsardzības regula, kas nesen apstiprināta un ieviesta visā Eiropā, un atbilstības nodrošināšana ES uzņēmumiem radīs ievērojamas izmaksas.

3.8. Vispārīgajā datu aizsardzības regulā ir sniegta plaša personas datu definīcija, kurā ietverta jebkura informācija par identificētu vai identificējamu fizisku personu, ko var identificēt gan tieši, gan netieši. Tādējādi Komisijas priekšlikumā minētā maksājumu informācija atrodas personas datu aizsardzības darbības jomā un uz to attiecas principi, kas noteikti Pamattiesību hartā.

3.9. Komisija norāda: “Nodokļi ir svarīgs Savienības un tās dalībvalstu vispārējo sabiedrības interešu mērķis, un tas ir ticis atzīts saistībā ar ierobežojumiem, ko var noteikt attiecībā uz pienākumiem un tiesībām saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2016/679 ⁽²⁾ un attiecībā uz informācijas aizsardzību saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2018/1725 ⁽³⁾. Ierobežojumi attiecībā uz datu aizsardzības tiesībām ir nepieciešami, ņemot vērā maksājumu pakalpojumu sniedzēju informācijas raksturu un apjomu, un to pamatā vajadzētu būt Padomes Direktīvas 2006/112/EK ⁽⁴⁾ 243.b līdz 243.d pantā paredzētajiem specifiskajiem un iepriekš noteiktajiem nosacījumiem un detalizēto informāciju.”

3.10. EESK stingri uzsver, ka ir jāsauglabā kontrole ierobežojumu un atkāpju izmantošanā attiecībā uz Vispārīgās datu aizsardzības regulas noteikumiem un tās jālieto tikai precīzi definētajam mērķim – apkarot krāpšanu PVN jomā. Tiesību izpildiestādēm šādas atkāpes būtu jāinterpretē šauri un rūpīgi, jo tās uzskatāmas par īpašiem izņēmumiem no vispārīgajiem un obligātajiem personas datu un privātuma aizsardzības noteikumiem. Šajā saistībā ir vairāki aspekti, kam pievēršama sevišķa uzmanība: i) vienīgais datu apstrādes mērķis var būt cīņa pret nelikumīgu rīcību; ii) vienīgās personas, kam atļauts piekļūt datiem, kuri ir savākti, tiek uzglabāti un ar kuriem veikta apmaiņa, ir *Eurofisc* ierēdņi saskaņā ar īpašiem nosacījumiem un ar labi zināmiem un ierobežotiem mērķiem, kas saistīti ar cīņu pret krāpšanu PVN jomā; iii) turpmāka datu izmantošana nolūkā rosināt varbūtēju izmeklēšanu un tiesībaizsardzības pasākumus.

⁽¹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>

⁽²⁾ Vispārīgā datu aizsardzības regula: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=LV>.

⁽³⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018R1725&from=LV>.

⁽⁴⁾ PVN direktīva: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0112&from=LV>.

3.11. Visi iepriekš minētie aspekti Komisijas priekšlikumā ir oficiāli ņemti vērā, un tas neapšaubāmi ir pozitīvs priekšlikuma aspekts. Tomēr EESK prasa Komisijai garantēt, ka sistēma savā ikdienas darbībā nodrošinās visu priekšlikumā minēto pamattiesību garantiju **pilnīgu un efektīvu īstenošanu**, tādējādi saglabājot pienācīgu līdzsvaru starp striktu PVN noteikumu izpildes panākšanu un nepieciešamo personas tiesību un pamatbrīvību ievērošanu.

3.12. Attiecībā uz pēdējo no tām EESK pieprasa, lai valstu iestādes rūpīgi uzraudzītu un pārbaudītu, vai tiek pilnībā un konkrēti ievēroti priekšlikumā paredzētie noteikumi, kas ierobežo datu un informācijas izmantošanu. EESK aicina Komisiju, kad tā līdz 2024. gada beigām, kā paredzēts, apkopos dalībvalstu atsauksmes, sadarbībā ar valstu par persondatu aizsardzību atbildīgajām iestādēm un Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāju rūpīgi pārbaudīt, vai Vispārīgās datu aizsardzības regulas noteikumi ir ievēroti, un savā plānotajā ziņojumā informēt Eiropas Parlamentu un Padomi par jaunā administratīvās sadarbības instrumenta darbību (Regula (ES) Nr. 904/2010, 59. pants). Ja tiek atklātas novirzes no normas un pārkāpumi, tie, protams, nekavējoties jānovērš un jālabo.

3.13. Attiecībā uz e-komercijas jomā darbojošos Eiropas uzņēmumu aizsardzību EESK iesaka gādāt, ka jaunā sistēma efektīvi aizsargā un garantē tirdzniecības noslēpumus gan datu vākšanas un analīzes sākotnējā uzraudzības posmā, gan it sevišķi turpmākajā [hipotētiskajā] tiesībaizsardzības posmā. Šajā saistībā kā salīdzinošs standarts var noderēt pieredze, ko Eiropas Komisija uzkrājusi intelektuālā īpašuma un komercnoslēpumu aizsardzībā konkurences tiesību lietās.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/112/EK attiecībā uz konkrētu prasību ieviešanu maksājumu pakalpojumu sniedzējiem”

(COM(2018) 812 final – 2018/0412 (CNS))

un “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko attiecībā uz noteikumiem par preču tālpārdošanu un konkrētām preču piegādēm iekšzemē groza Padomes 2006. gada 28. novembra Direktīvu 2006/112/EK”

(COM(2018) 819 final – 2018/0415 (CNS))

(2019/C 240/08)

Ziņotājs: **Krister ANDERSSON**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 20.12.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 113. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	12.4.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	209/1/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta Komisijas mērķi ieviest papildu noteikumus, kas nodrošinātu proporcionalitāti un uzlabotu juridisko noteiktību tirgotājiem, kuri izmanto elektroniskās saskarnes, lai atvieglotu preču piegādi patērētājiem Eiropas Savienībā, jo īpaši, kad tie tiek uzskatīti par domāmajiem piegādātājiem.

1.2. EESK atbalsta Komisijas nodomu izveidot regulāru sadarbību ar maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, pamatojoties uz skaidriem juridiskiem noteikumiem. Daudzsološie rezultāti, kas sagaidāmi pēc jauno pasākumu īstenošanas, nodrošinās vairāk līdzekļu gan valstu budžetiem, gan ES budžetam, kā arī vienkāršotus, vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem, kuri ievēro nodokļu maksāšanas noteikumus.

1.3. EESK norāda, ka Komisijas izraudzītā regulatīvā pieeja atbilst subsidiaritātes principam, ņemot vērā, ka ar PVN saistīta krāpšana ir kopīga visām dalībvalstīm un ka Eiropas tiesību akti ir visefektīvākais līdzeklis, kā reāli palīdzēt dalībvalstīm iegūt informāciju, kas nepieciešama, lai kontrolētu PVN pārrobežu piegādes. Turpretim vairākas valsts līmenī īstenošanas likumdošanas iniciatīvas būtu nepiemērotas tam, lai efektīvi risinātu jautājumus, kas saistīti ar krāpšanu PVN jomā, un radītu pārāk sarežģītu regulatīvo scenāriju.

1.4. Tomēr vienlaikus EESK uzsver, ka – raugoties no patērētāju puses – saistībā ar priekšlikumu radīsies jauna ar PVN saistītu persondatu apmaiņa un apstrāde, ko patlaban reglamentē Vispārīgā datu aizsardzības regula (“VDAR”) (1). Šajā saistībā EESK īpaši uzsver, ka ir svarīgi ievērot visus VDAR noteikumus un ka datu izmantošanas vienīgais un stingri ierobežotais mērķis drīkst būt ar PVN saistītas krāpšanas apkarošana rentablā un sabiedrībai kopumā pieņemamā veidā.

1.5. Visbeidzot, EESK iesaka Komisijai veikt atbilstošus ieguldījumus fiziskajos aktīvos un IT jomā, lai nodrošinātu funkcionālu centrālā repozitorija sistēmu, ņemot vērā, ka projekta aplēstās izmaksas būtu viegli un ātri sedzamas ar paredzamajiem rezultātiem, proti, krāpšanas mazināšanas PVN jomā un mazāku PVN iztrūkumu.

2. Komisijas priekšlikums un vispārējais konteksts

2.1. Ar Komisijas priekšlikumu tiek ieviestas konkrētas prasības maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, lai nodrošinātu efektīvu sadarbību starp šādiem pakalpojumu sniedzējiem un nodokļu iestādēm nolūkā uzlabot krāpšanas apkarošanas instrumentus PVN jomā. Priekšlikums saskan ar PVN e-komercijas direktīvu, ar kuru ir ieviestas jaunas PVN saistības tiešsaistes tirdzniecības vietām un jauni vienkāršošanas pasākumi, lai palīdzētu uzņēmumiem izpildīt PVN saistības, izmantojot vienas pieturas aģentūru (VPA).

(1) Vispārīgā datu aizsardzības regula: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>.

2.2. Ar Komisijas priekšlikumu COM(2018) 819 final tiek ieviesti turpmāki noteikumi, kuriem vajadzētu uzlabot 2017. gada decembrī pieņemtās PVN e-komercijas paketes, kas stāsies spēkā 2021. gada 1. janvārī, darbību. Ar aplūkojamo priekšlikumu to tiek ieviesti papildu skaidrojumi par PVN režīmu piegādātājiem, kuri izmanto elektronisku saskarni, lai atvieglotu preču piegādi patērētājiem Eiropas Savienībā, ja tie tiek uzskatīti par domājamiem piegādātājiem saskaņā ar PVN direktīvas 14.a panta 2. punktu un tādējādi ir atbildīgi par PVN iekasēšanu un samaksu nodokļu iestādēm. Principā saskaņā ar PVN Direktīvas 2006/112/EK ⁽²⁾ 369.b pantu VPA var izmantot tikai, lai deklarētu un maksātu PVN par pārrobežu pakalpojumu sniegšanu un preču tālpārdošanu Kopienas iekšienē, nevis par iekšzemes preču piegādēm. Tomēr piegādātāji, kas pārdod preces, izmantojot elektronisku saskarni, var turēt preču krājumus dažādās dalībvalstīs, no kurām tie veic iekšzemes piegādes, un tas nozīmētu, ka tirgotājiem, kas izmanto šādas elektroniskas saskarnes un kas kļūst par šo piegāžu domājamiem piegādātājiem, būtu jāreģistrējas visās ES dalībvalstīs, kur sākotnējie piegādātāji tur krājumus un veic iekšzemes piegādes. Tādēļ tiek ierosināts atļaut tiem izmantot VPA iekšzemes piegādēm, kurām tie tiek uzskatīti par domājamiem piegādātājiem saskaņā ar PVN direktīvas 14.a panta 2. punktu. Tādējādi tiek saglabāta VPA vienkāršošanas attiecībā uz elektroniskajām saskarnēm, novēršot apgrūtināšas papildu procedūras uzņēmumiem. Komisijas priekšlikumā COM(2018) 819 final ir paredzēti īpaši noteikumi, kas vajadzīgi, lai atbalstītu VPA pieņemšanu, veicot dažus mērķtiecīgus grozījumus pašreizējā tiesiskajā regulējumā.

2.3. E-komercijas nozarē pēdējo gadu laikā ir vērojama iesaistīta izaugsme, un patērētāji, izmantojot savus datorus vai viedtālrunus, tagad var viegli izvēlēties starp tūkstošiem piegādātāju, ražojumu un zīmolu. Tomēr šo iespēju izmanto arī negodīgi uzņēmumi, lai nepildītu savas PVN saistības.

2.4. Konkrētāk, ir trīs galvenie pārrobežu krāpšanas gadījumi saistībā ar PVN e-komercijas jomā: **i)** preču piegāde un pakalpojumu sniegšana ES iekšienē, **ii)** tādu uzņēmumu, kuri veic uzņēmējdarbību trešā valstī vai trešā teritorijā, preču imports, kas paredzēts patērētājiem dalībvalstīs, un **iii)** pakalpojumi, ko patērētājiem dalībvalstīs sniedz uzņēmumi, kuri veic uzņēmējdarbību trešā valstī.

2.5. Tiek lēsts, ka dalībvalstīs kopējie PVN zaudējumi, kas attiecināmi uz pārrobežu preču piegādēm, ir 5 miljardi EUR gadā, taču nesen šī aplēse ir palielinājusies un tagad sasniedz vēl ievērojamāku summu, proti, no 7 līdz 10 miljardiem EUR. Tāpēc ir vajadzīga spēcīga atbilde no valsts iestāžu puses, un, kad vien tas ir nepieciešams un samērīgs, būtu jānodrošina privāto ieinteresēto personu sadarbība.

2.6. Komisijas priekšlikuma COM(2018) 812 final mērķis ir samazināt krāpšanu PVN jomā, stiprinot sadarbību starp nodokļu iestādēm un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, jo vairāk nekā 90 % tiešsaistes pirkumu Eiropas Savienībā pašlaik tiek veikti ar starpnieku līdzdalību. Šajā sakarā vairāku dalībvalstu pieredze liecina, ka pietiekama sadarbība starp nodokļu iestādēm un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem var dot taustāmus un ātrus rezultātus cīņā pret krāpšanu saistībā ar PVN e-komercijas jomā.

2.7. Priekšlikums ļaus nodokļu iestādēm savākt maksājumu pakalpojumu sniedzēju iesniegto informāciju un apmainīties ar to, izmantojot centrālā repozitorija sistēmu, kas Komisijai jāizstrādā sadarbībā ar valstu nodokļu iestādēm, lai nodrošinātu vienotu pieeju datu vākšanai un analīzei.

2.8. Praktiski tas nozīmē, ka saskaņā ar PVN Direktīvas 2006/112/EK 243.b pantu maksājumu pakalpojumu sniedzējiem tiek ieviests jauns uzskaites pienākums. Vienīgie šajā ziņā nozīmīgie maksājumu pakalpojumi ir tie, kuru rezultātā tiek veikti līdzekļu pārrobežu pārskaitījumi maksājumu saņēmējiem vai personām, kas darbojas maksājumu saņēmēju vārdā, un tikai tad, ja maksātājs atrodas kādā no dalībvalstīm. Citiem vārdiem, saskaņā ar šo priekšlikumu "pārrobežu" jēdziens attiecas uz darījumiem, kuros patērētājs atrodas dalībvalstī un piegādātājs ir citā dalībvalstī vai trešā valstī. Iekšzemes maksājumi šajā Komisijas priekšlikumā nav iekļauti.

2.9. Lai izslēgtu pārrobežu fondu pārvedumus, ko veic privātu iemeslu dēļ, un koncentrētos tikai uz maksājumiem, kas saistīti ar saimniecisko darbību, maksājumu pakalpojumu sniedzējiem par minēto maksājuma saņēmēju jāveic uzskaitē, kas ir pieejama nodokļu iestādēm, tikai tad, ja maksājumu saņēmēja saņemto maksājumu kopskaits kalendārā ceturksnī pārsniedz robežvērtību 25. Šāda robežvērtība noteikta, ņemot vērā tiešsaistes pirkumu rīkojumu vidējo vērtību – 95 EUR, kas kopā ar minimālo skaitu, proti, 100 maksājumu darījumiem gadā, veido gandrīz 10000 EUR ikgadējā pārdošanas apjomu.

2.10. Uzskaitē, ko veic maksājumu pakalpojumu sniedzēji, ietver informāciju maksājumu pakalpojumu sniedzēja identificēšanai, informāciju maksājuma saņēmēja identificēšanai un informāciju par maksājumiem, ko saņem maksājumu saņēmējs. Informācija maksātāju identificēšanai nav ietverta maksājumu pakalpojumu sniedzēju uzskaites veikšanas pienākumā, jo tā nav nepieciešama krāpšanas atklāšanai. Maksājumu pakalpojumu sniedzēju uzskaites veikšanas periods būs 2 gadi.

(2) PVN direktīva 2006/112/EK: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:32006L0112>.

3. Vispārīgas un īpašas piezīmes

3.1. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumā COM(2018) 819 final izvirzīto mērķi ieviest papildu noteikumus, kas nodrošinātu proporcionalitāti un uzlabotu juridisko noteiktību tirgotājiem, kuri izmanto elektroniskās saskarnes, lai atvieglotu preču piegādi patērētājiem Eiropas Savienībā, jo īpaši, kad tie tiek uzskatīti par domājamajiem piegādātājiem.

3.2. EESK atbalsta Komisijas mērķi izveidot regulāru sadarbību ar maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, pamatojoties uz skaidriem un pārredzamiem juridiskiem noteikumiem. Daudzsološie rezultāti, kas sagaidāmi pēc jauno pasākumu īstenošanas, attaisno Komisijas centienus likumdošanas jomā un nodrošinās vairāk līdzekļu gan valstu budžetiem, gan ES budžetam, kā arī vienkāršotus, vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem, kuri ievēro nodokļu maksāšanas noteikumus.

3.3. Komisijas priekšlikums tapis pēc plašām konsultācijām ar vairākām ieinteresētajām personām un it īpaši ar maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, cita veida uzņēmējiem un dalībvalsts nodokļu iestādēm. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija ir apkopojusi plašu klāstu ar publiskā un privātā sektora dalībnieku viedokļiem un atsauksmēm, kas noteikti ir palīdzējis izstrādāt pamatotu un samērīgu tiesību akta priekšlikumu.

3.4. EESK norāda, ka priekšlikumā ierosinātā regulatīvā pieeja atbilst Līgumos noteiktajam subsidiaritātes principam, ņemot vērā, ka ar PVN saistīta krāpšana ir kopīga visām dalībvalstīm un ka Eiropas tiesību akti ir visefektīvākais līdzeklis, kā reāli palīdzēt dalībvalstīm iegūt informāciju, kas nepieciešama, lai kontrolētu PVN pārrobežu piegādes. Turpretim vairākas valsts līmenī īstenotas likumdošanas iniciatīvas būtu nepiemērotas tam, lai efektīvi risinātu jautājumus, kas saistīti ar krāpšanu PVN jomā, un radītu pārāk sarežģītu regulatīvo scenāriju.

3.5. Komisijas priekšlikumā noteikts, ka maksājumu pakalpojumu sniedzējiem jāveic to rīcībā esošo datu uzskaitē, lai veiktu maksājumu darījumus, saskaņā ar proporcionalitātes principu, kas noteikts Līgumos un tālāk pilnveidots ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru. Turklāt ES mērogā saskaņots pienākums uzskaitīt un nosūtīt datus nodokļu iestādēm ierobežos maksājumu pakalpojumu sniedzēju administratīvo slogu, pretstatā slogam, ko šiem maksājumu pakalpojumu sniedzējiem uzliek pienākums ievērot atšķirīgas dalībvalstu pieejas.

3.6. Šajā ziņā, kā to apliecina ietekmes novērtējuma analīze, ziņošanas pienākumu saskaņošana vienotā informācijas nosūtīšanas formātā samazinās atbilstības nodrošināšanas izmaksas maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, kuri varēs sadarboties PVN krāpšanas apkarošanā, turklāt ietekme uz to ikdienas darbību būs saprātīga un līdzsvarota.

3.7. Robežvērtība attiecībā uz maksājumu skaitu, proti, 25 maksājumi ceturksnī, kas atbilst aptuveni 10000 EUR gadā, pamatojoties uz e-komercijas vidējo darījumu vērtību ES, proti, 95 EUR, šķiet pamatota un samērīga, ņemot vērā arī to, ka parastī summa 10000 EUR apmērā jau rada PVN saistības dalībvalstīs. Turklāt šāda summa atbilst arī 10000 EUR robežvērtībai attiecībā uz piegādēm ES iekšienē, kuru ievieša ar PVN e-komercijas direktīvu. Tādējādi minimālā summa EUR 10000 apmērā šķiet piemērota, lai panāktu līdzsvaru starp pilnīgi privātu darījumu aizsardzību – kuriem nav nekāda sakara ar krāpšanu PVN jomā – un mērķi izveidot dzīvotspējīgu uzraudzības sistēmu, lai samazinātu krāpšanu. Tomēr Eiropas Komisijai būtu jāuzrauga norises, lai nodrošinātu, ka robežvērtības ir atbilstošas laika gaitā, un vajadzības gadījumā jāierosina izmaiņas.

3.8. EESK uzsver, ka attiecībā uz patērētājiem priekšlikums nozīmēs jaunas apmaiņas ar informāciju un ar PVN saistītas personas informācijas apstrādi, ko reglamentē Vispārīgā datu aizsardzības regula (VDAR), kas nesen tika apstiprināta un ieviesta visā Eiropā, radot būtiskas atbilstības nodrošināšanas izmaksas ES uzņēmumiem.

3.9. VDAR sniedz plašu personas datu definīciju, kas ietver jebkādu informāciju par identificētu vai identificējamu fizisku personu, kuru var identificēt tieši vai netieši. Tādējādi uz informāciju par maksājumiem attiecas Komisijas priekšlikuma darbības joma un personas datu aizsardzības principi, kas noteikti Pamattiesību hartā.

3.10. Kā norāda Komisija, "saskaņā ar šo iniciatīvu tiks apstrādāta tikai informācija par maksājumiem, kas ir vajadzīga, lai apkarotu ar PVN saistītu krāpšanu e-komercijā (.). Informācija, kas tiktu apstrādāta, attiecas tikai uz līdzekļu saņēmējiem (maksājumu saņēmēji) un uz pašu maksājumu darījumu (summa, valūta, datums), savukārt informācija par patērētājiem, kas maksā par precēm vai pakalpojumiem (maksātāji), nav daļa no informācijas apmaiņas. Tāpēc šo informāciju neizmantos citiem mērķiem, piemēram, patērētāju iepirkšanās paradumu uzraudzībai (.). Arī iekšzemes maksājumi tiktu izslēgti no šīs iniciatīvas darbības jomas. Visbeidzot, informācija par maksājumiem būtu pieejama tikai *Eurofisc* dalībvalstu koordinācijas ierēdņiem un tikai tik ilgi, cik tas ir nepieciešams, lai cīnītos pret krāpšanu, kas saistīta ar PVN, e-komercijā."

3.11. EESK īpaši uzsver, ka ir svarīgi ievērot visus VDAR noteikumus un ka datu izmantošanas vienīgais un stingri ierobežotais mērķis drīkst būt ar PVN saistītas krāpšanas apkarošana rentablā un sabiedrībai kopumā pieņemamā veidā. Šajā sakarā EESK aicina Komisiju, apkopojot atsauksmes no dalībvalstīm (šo darbu paredzēts pabeigt līdz 2024. gada beigām), rūpīgi pārbaudīt, vai ir ievēroti visi VDAR noteikumi un vai var konstatēt un novērst šādu noteikumu pārkāpumu gadījumus dalībvalstīs.

3.12. Visbeidzot, EESK iesaka Komisijai pielāgot ieguldījumus fiziskajos aktīvos un IT jomā, lai nodrošinātu funkcionālu centrālā repozitorija sistēmu, atzīmējot, ka projekta aplētās izmaksas – 11,8 miljonus EUR tā izveidei un 4,5 miljonus EUR tā ikgadējai darbībai – varētu viegli un ātri segt ar sagaidāmajiem PVN krāpšanas un PVN iztrūkuma mazināšanas rezultātiem, jo kopējie PVN zaudējumi, kas saistīti ar pārrobežu preču piegādēm, pārsniedz 5 miljardus EUR, un tiešsaistes pārdošanas kopējā vērtība 2017. gadā bija aptuveni 600 miljardi EUR.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgtspējīga bioekonomika Eiropai. Ekonomikas, sabiedrības un vides saistības stiprināšana””

(COM(2018) 673 final)

(2019/C 240/09)

Ziņotājs: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**

Līdzziņotājs: **Udo HEMMERLING**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 14.12.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 29. panta 1. punkts un 304. pants
Biroja lēmums	16.10.2018.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	25.4.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	203/1/4

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ir **steidzami jārikojas globālā mērogā**: globālie izaicinājumi, piemēram, klimata pārmaiņas un iedzīvotāju skaita pieaugums, liek steidzami rast risinājumu fosilā kurināmā aizstāšanai un efektīvāk izmantot bioloģiskos resursus. Lauksaimniecība un meža resursos balstītas nozares ir galvenās tādas biomasas ražotājas, kuru var izmantot ne tikai pārtikā vai lopbarībā, un tāpēc šīs nozares būtiski sekmē bioekonomiku. Jaunas vērtību ķēdes sniedz papildu iespējas pasākumiem lauku ekonomikā, lai īstenotu pāreju no fosilo resursu ekonomikas uz bioproduktu ekonomiku.

1.2. Šajā kontekstā prioritāte jāpiešķir **labākai izpratnei par** bioresursu **patēriņu** atbilstoši Parīzes nolīguma klimata mērķiem. Veicot darbības bioekonomikā, ne vien jāpanāk labāka izpratne, bet arī **jāiesaista patērētāji**, regulāri sniedzot padomus un informāciju, lai tādējādi atvieglotu nepieciešamās pārmaiņas un pavērtu ceļu tādu tirgus veidošanas pasākumu ieviešanai, kas veicinātu patērētāju uzticēšanos Eiropas Savienībā ražotiem biobāzētiem produktiem un palielinātu publiskā iepirkuma veicēju vēlmi tos iegādāties.

1.3. Tas pavērtu **iespējas** attiecībā uz bioloģisko daudzveidību, rūpniecību, ekonomikas attīstību un darbvietām. EESK atzinīgi vērtē 2012. gada bioekonomikas stratēģijas atjaunināšanu, kas ir svarīgs solis pareizajā virzienā. Visā pasaulē tiek pieprasīti ilgtspējīgi, resursu ziņā efektīvi biobāzēti produkti. Tomēr, neraugoties uz ievērojamo progresu jaunajā versijā, daži ietvertie pasākumi vēl joprojām ir tikai jāievieš praksē.

1.3.1. Papildus finanšu instrumentu pieejamībai ir svarīgi **izveidot individuālus, elastīgus konsultācijas vai padomdevēja pakalpojumus**, lai palīdzētu lauksaimniecības pārtikas produktu ražošanas MVU sākt inovatīvus ilgtermiņa projektus. Bieži vien dažādu iemeslu dēļ šiem uzņēmumiem pietrūkst nepieciešamās pašu pieredzes vai zināšanu, kā arī cilvēkresursu, finanšu un infrastruktūras resursu.

1.3.2. **Veidojot publiskā un privātā sektora sadarbību**, pienācīga uzmanība būtu jāpievērš primārās ražošanas uzņēmumiem. Šo modeli varētu atbalstīt ar virkni **kopējās lauksaimniecības politikas** (KLP) pasākumu un instrumentu.

1.3.3. Iekļaujot **pētniecības, inovācijas un bioekonomikas** pasākumus ilgtermiņa stratēģijā, būs vieglāk atbalstīt **attīstību un reproducēšanu**.

1.3.4. Ir svarīgi turpināt darba ņēmēju un primārās ražošanas uzņēmēju **izglītošanu un apmācību**. Ir svarīgi atvieglot **zināšanu apmaiņu**, atbalstīt starptautiskus tīklus un ņemt vērā sabiedrībā un tehnoloģiju jomā notiekošās izmaiņas. Izglītības, līdzdalības un komunikācijas koncepcijās ir ārkārtīgi svarīgi iesaistīt bioekonomikā interesētās personas no laukiem.

1.3.5. Būtiski veicināt **aprites ekonomiku, kā arī starpnozaru un teritoriālās saiknes** Eiropas Savienībā un ārpus tās, īpaši ņemot vērā, ka ir jāpilda saistības saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem un COP 21 mērķiem.

1.3.6. Visām dalībvalstīm vajadzētu savā politikā un programmās **integrēt visaptverošu bioekonomikas stratēģiju**, kā arī pieņemt kompetentās vietējās iestādes un attiecīgās ieinteresētās personas (primārās ražošanas uzņēmējus, pētniekus un izglītotājus, rūpniecības pārstāvjus, pilsonisko sabiedrību, sociālos partnerus utt.).

1.3.7. Eiropas Savienībai būtu jātiecas izveidot **globālu sistēmu, kas ļautu noteikt oglekļa dioksīda emisijas cenu**, – tas būtu neitrāls un efektīvs risinājums, kā veicināt bioekonomiku un rosināt visus attiecīgos tirgus dalībniekus mazināt klimata pārmaiņas.

1.4. “Jaunā” bioekonomikā ir svarīgi ievērot ilgtspējas principus, un, lai dabas resursi turpinātu būt produktīvi, tie ir jāsaudzē. Šajā saistībā bioekonomikā jāievēro ilgtspējas kritēriji. Lai izvairītos no kropļojumiem, kas nodara kaitējumu videi, ekonomikai un sabiedrībai, vienādi noteikumi jāattiecinā gan uz Eiropas Savienībā iegūtu, gan no ārvalstīm ievestu biomasu.

2. Vispārīgas piezīmes

Bioekonomika aptver atjaunojamu bioloģisko resursu ražošanu un to pārvēršanu pārtikā, dzīvnieku barībā, biobāzētos produktos un bioenerģijā. Tajā iesaista lauksaimniecību, mežsaimniecību, zivsaimniecību, pārtikas rūpniecību, celulozes un papīra ražošanu, kā arī atsevišķus ķīmiskās rūpniecības, biotehnoloģiju un enerģētikas sektorus.

2.1. 2012. gada ES Bioekonomikas stratēģijas mērķis bija “(..) bruģēt ceļu inovatīvākas, resursefektīvākas un konkurētspējīgākas sabiedrības veidošanai, kurā nodrošinātība ar pārtiku nav pretrunā atjaunojamu resursu ilgtspējīgai rūpnieciskai izmantošanai un vides aizsardzības nodrošināšanai”. Komisija 2017. gadā pārskatīja savu 2012. gada ES bioekonomikas stratēģiju un secināja, ka šī stratēģija ir pierādījusi savu mērķu nozīmību un ka bioekonomikas piedāvātās iespējas tiek aizvien vairāk atzītas Eiropā un ārpus tās. 2018. gada oktobrī Komisija nāca klajā ar rīcības plānu, kas ļautu attīstīt ilgtspējīgu aprites bioekonomiku nolūkā “uzlabot un paplašināt atjaunojamu resursu ilgtspējīgu izmantošanu, lai risinātu tādas globālas un vietējas izaicinājumus kā klimata pārmaiņas un ilgtspējīga attīstība”⁽¹⁾.

2.2. Paredzams, ka līdz 2050. gadam pasaules iedzīvotāju skaits pieaugs līdz gandrīz 10 miljardiem⁽²⁾, un bioloģiskie resursi ir steidzami jāizmanto efektīvāk, lai iegūtu drošu, pilnvērtīgu un kvalitatīvu pārtiku par saprātīgu cenu lielākam cilvēku skaitam un samazinātu vienas saražotās vienības ietekmi uz vidi un klimatu, un jāsarāžo pietiekams daudzums atjaunojamu bioloģisko materiālu, lai ievērojamo daļu no pašreizējās ražošanas, kas balstīta uz jēlnaftu, pārkārtotu, izmantojot vēja, saules un citus atjaunojamus enerģoresursus. Tāpēc, ņemot vērā jaunākās norises politikā, tostarp Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM)⁽³⁾ un Konvenciju par klimata pārmaiņām (COP 21 saistības), bija jāpārorientē darbības un jāatjaunina bioekonomikas stratēģija.

2.3. Komisija norāda, ka, balstoties uz atjaunināto bioekonomikas stratēģiju⁽⁴⁾, 2019. gadā tā sāks 14 jaunus pasākumus, tostarp šādus:

- izveidos 100 miljonus EUR vērtu aprites bioekonomikas tematisko investīciju platformu, lai biobāzētas inovācijas tuvinātu tirgum un būtu mazāks risks veikt privātās investīcijas ilgtspējīgos risinājumos; veicinās jaunu ilgtspējīgu bioloģiskās pārstrādes rūpniecību izveidi visā Eiropā,
- izstrādās stratēģiskās ieviešanas programmu ilgtspējīgām pārtikas un lauksaimniecības sistēmām, mežsaimniecības un biobāzētu produktu ražošanai,
- programmas “Apvārsnis 2020” ietvaros izveidos ES bioekonomikas politikas atbalsta mehānismu ES valstīm, lai izstrādātu valstu un reģionālās bioekonomikas programmas,
- sāks izmēģinājuma pasākumus bioekonomikas attīstībai lauku apvidos, piekrastes un pilsētu teritorijās, piemēram, atkritumu apsaimniekošanas jomā vai attiecībā uz oglekļa dioksīda piesaisti lauksaimniecībā izmantojamā augsnē,
- ievieš ES līmeņa uzraudzības sistēmu, lai novērotu progresu virzībā uz ilgtspējīgu aprites bioekonomiku,

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/ec_bioeconomy_strategy_2018.pdf

⁽²⁾ <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/world-population-prospects-2017.html>

⁽³⁾ <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>

⁽⁴⁾ <https://ec.europa.eu/research/bioeconomy/index.cfm?pg=policy&lib=strategy>

- ar Bioekonomikas zināšanu centra starpniecību apkopojot datus un nodrošinot labāku piekļuvi tiem, uzlabos mūsu zināšanu bāzi un vairo mūsu izpratni par īpašām bioekonomikas jomām,
- sniegs norādes un veicinās labu praksi saistībā ar to, kā ekoloģiski drošās robežās darboties bioekonomikā.

2.4. Bioekonomika var sniegt risinājumus, kas var palīdzēt samazināt gan CO₂ emisijas, gan atkarību no importētiem fosiliem resursiem. Piemēram, ES meži piesaista oglekli tādā apjomā, kas atbilst 10 % no ES gada emisiju apjoma, un vienlaikus nodrošina ilgtspējīgu un pastāvīgu biomasas piegādi atjaunojamās enerģijas ražošanai. Turklāt aplēses liecina, ka pašreiz ražošanā izmantotās visas 100000 ķīmiskās vielas teorētiski var iegūt no atjaunojamām izejvielām. Tas nenozīmē, ka tās visas būtu šādi jāiegūst, bet tas ir teorētiski iespējams. Tas ne tikai pavērs iespēju iegūt mūsu ikdienas mājāsaimniecības priekšmetus uz vietas un atjaunojamā veidā, bet arī palīdzēs radīt darbvietas, jo īpaši piekrastes reģionos un lauku apvidos, un izaugsmi Eiropā, kurai vēl joprojām piemīt spēcīgs tehnoloģiskais pārsvars. Saskaņā ar nozares aplēsēm biobāzētas rūpniecības nozarēs līdz 2030. gadam varētu radīt vēl vienu miljonu jaunu darbvietu.

2.5. Tomēr virzībā uz lielāku inovāciju ES bioekonomikā joprojām ir nozīmīgi šķēršļi. Svarīgs šķērslis ir saistīts ar produktu konkurētspēju izmaksu ziņā gan salīdzinājumā ar fosilajām alternatīvām, gan līdzvērtīgiem produktiem no citām pasaules valstīm. Izmaksu konkurētspēja ir atkarīga no daudziem faktoriem, tostarp tehnoloģiju gatavības pakāpes, darbaspēka izmaksām, fosilā kurināmā subsīdijām un amortizācijas, un to ietekmē arī nepietiekams tirgus atbalsts biobāzētiem produktiem. Papildus šim konkurētspējas jautājumam situāciju sarežģī arī grūtības piekļūt finansējumam, kas paredzēts inovatīviem projektiem un ražošanas iekārtām, un bieži vien joprojām zemā tiešo lietotāju informētība par biobāzētiem produktiem, kā arī tas, ka nav prasmju un uzņēmējdarbības attiecību, kuras varētu nozari virzīt uz priekšu. Turklāt atļauju izsniegšanas procedūras, kas attiecas uz jauniem biobāzētiem projektiem, kļūst ilgā un apgrūtinātas, un tas rada būtisku juridisko nenoteiktību un riskus ekonomikas dalībniekiem.

3. Īpašas piezīmes

EESK atzinīgi vērtē paziņojumu par 2012. gada bioekonomikas stratēģijas atjaunināšanu. Bioekonomikas veicināšanai ir vajadzīga konsekventa un efektīva ilgtermiņa politika. Tomēr saikne starp šo visaptverošo bioekonomikas stratēģiju un citiem esošajiem politikas instrumentiem vēl aizvien nerodas automātiski. Tāpēc, lai bioekonomikas jomā izstrādātu efektīvu politiku, joprojām ir jāapzina sinerģija starp politikas jomām tā, lai ņemtu vērā tādus mērķus kā ilgtspējīga pārtikas ražošana, ilgtspējīga dabas resursu apsaimniekošana, līdzsvarota teritoriālā attīstība lauku apvidos, kā arī drošu un pienācīgu iztikas līdzekļu nodrošināšana.

3.1. Lai gan atjaunotajā versijā ir paredzēts izmantot ES investīcijas un liela uzmanība ir pievērsta biobāzētu nozaru stiprināšanai un paplašināšanai, kas notiek, piesaistot investīcijas un atklājot tirgus, vēl aizvien ir nepilnības (pēc pētniecības un izstrādes posma), ja runa ir par palīdzību, kura bioekonomikas uzņēmumiem ļautu piesaistīt līdzekļus, izstrādāt stratēģiju ienākšanai tirgū, pilnveidot organizatoriskos aspektus un nobriedināt produktus. Investori, kas valstu un reģionu līmenī veic investīcijas mikrouzņēmumu un mazu uzņēmumu, kā arī jaunuzņēmumu agrīnā izaugsmes posmā un sniedz attiecīgus padomus, ir tikpat svarīgi, cik svarīga ir ES investīciju piesaistīšana lieliem projektiem. Lai tirgū laistu jaunus produktus, ir vajadzīga visaptveroša finansēšanas koncepcija.

3.2. Atjauninātajā versijā ir arī uzsvērts tas, ka valsts un privātā sektora sinerģija ļauj labāk izmantot dažādus investīciju avotus. Šajā kontekstā biorūpniecības kopuzņēmumam ir izšķiroša nozīme, lai palīdzētu izveidot biobāzētu Eiropas rūpniecības infrastruktūru un vērtību ķēdes, kas vērstas uz atjaunojamo resursu, tostarp atkritumu, izmantošanu.

3.3. Tomēr nepietiekama uzmanība ir veltīta privātā sektora un it īpaši primārās ražošanas dalībniekiem, t. i., lauksaimniekiem, mežu īpašniekiem un to kooperatīviem, kuriem ir būtiska nozīme ilgtspējīgas bioekonomikas attīstībā; turklāt pienācīga uzmanība jāpievērš arī MVU, kas ieņem nozīmīgu vietu lauksaimniecības un pārtikas ķēdē. Šajā saistībā KLP varētu kļūt par interesantu līdzekli, kas palīdzētu lauksaimniekiem, mežu īpašniekiem un to kooperatīviem investēt vairāk līdzekļu ražošanā, uzlabojot tās ilgtspēju.

3.4. Tāpēc labvēlīgu tirgus apstākļu radīšanai ir tikpat svarīga nozīme kā tam, cik lielā mērā patērētāji uzticas informācijai, ko viņi saņem par produktiem, kurus viņi apsver iegādāties. Ir vērts apsvērt informācijas standartus, un svarīgs pirmais solis ir bijis skaidru ES mēroga standartu ieviešana attiecībā uz biobāzētiem produktiem, lai labāk aizsargātu nozarē saskaņoto standartu ticamību un vienlaikus novērstu patērētāju mulsnāšanu un iegūtu rūpniecisko patērētāju un publiskā iepirkuma veicēju uzticēšanos. Vēl ir daudz darāmā, lai, izmantojot viedas komunikācijas stratēģijas, palīdzētu patērētājiem izdarīt apzinātu izvēli.

3.5. Atjauninātās stratēģijas mērķis ir arī stiprināt "izvēšanas" ideju, tomēr tajā netiek skatīts reproducēšanas jēdziens. Pētījumi jau tiek veikti, un ilgtermiņa inovācijai ir jābūt cieši saistītai ar bioekonomikas stratēģijām. Fundamentālie un lietišķie pētījumi ir rūpīgi jāsinchronizē, un ar tiem ir jāveicina kopīgu stratēģisko mērķu sasniegšana. Turklāt uzmanība būtu jāpievērš tādiem jautājumiem kā kvalitatīvas pētniecības un inovāciju infrastruktūras vai kopu attīstība, pieejamība un uzturēšana. Piemēram, izveidojot pasaules līmeņa centrus, kas veiktu lietišķos pētījumus par izvērstu bioloģiskās apstrādes rūpniecību un radītu novatoriskus un ilgtspējīgus risinājumus, rastos iespēja palīdzēt mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) gūt vispusīgu zināšanu klāstu. Zināšanu nodošanai palīdzētu demonstrācijas un piemēri. Demonstrācijas sniegtu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem visaptverošu priekšstatu par konkrētajā bioekonomikas jomā pieejamajām tehnoloģijām.

3.6. ES lauku apvidos norisinās būtiskas ekonomiskās, demogrāfiskās un institucionālās pārmaiņas. Tādēļ pienācīga uzmanība jāpievērš arī infrastruktūras un loģistikas uzlabojumiem, kas ļautu veicināt esošās un jaunās biomasas piegādes ķēdes un uzlabot dabas resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, kā arī darbvietu un pievienotās vērtības radīšanu lauku apvidos.

3.7. Nekad pārāk daudz uzmanības nevar tikt pievērsts tam, ka tehnoloģiski progresīvu iekārtu ieviešanai bioekonomikā ir nepieciešamas labākas darbības un uzturēšanas prasmes, arī prasmju pilnveidošana informācijas un datortehnoloģiju (IKT) jomā, veselībai un drošībai paredzētas jaunas mācību programmas, kā arī labāka izpratne par vides aizsardzības aspektiem un to ņemšana vērā. Ir ļoti svarīgi gan nodrošināt individuālo prasmju pastāvīgu attīstību un pielāgošanu visas dzīves garumā, gan arī novērst prasmju trūkumu šajā jaunajā bioekonomikas nozarē. Atjaunotajā stratēģijā nav ierosināts nodrošināt vienādranga apmaiņu un kopīgus pasākumus pētniekiem, inovācijas atbalsta pakalpojumu sniedzējiem, lauksaimniekiem, mezsaimniekiem, to kooperatīviem un citiem privātajiem dalībniekiem, lai gan tas būtu ļoti svarīgi zināšanu apmaiņas sekmēšanai.

3.8. ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus sasniegt nevar un klimata pārmaiņas mazināt nevar⁽⁵⁾, ja netiek modernizētas atlieku, sekundārās un atkritumu plūsmas, kā arī netiek veicināta aprites ekonomika. Tāpēc ir jānodrošina sadarbība nozaru (pārtikas, nepārtikas sistēmu un lauku apvidu) un kontinentu starpā. Lielāka uzmanība jāpievērš teritoriālajām un vietējām saiknēm (pilsētu un lauku apvidu, lauku apvidu savstarpējai, kā arī sauszemes un jūras apgabalu saiknei) un to ieguldījumam ilgtspējīgas bioekonomikas vērtību ķēdēs un lauku apvidos esošajās kopienās. Šo saikņu veidošana Centrāleiropā un Austrumeiropā būtu ļoti svarīga, lai palīdzētu šīm valstīm savus stratēģiskās attīstības mērķus virzīt uz labāku biomasas pārstrādi. Centrāleiropas un Austrumeiropas reģions ir bagāts ar biomasu, jo tajā izplatītas tādas darbības kā lauksaimniecība, mezsaimniecība un zivsaimniecība – nozares, kas biomasas ziņā piedāvā lielas, bet neizmantotas vai nepietiekami izmantotas iespējas attiecībā uz tās izmantošanu pārtikas, dzīvnieku barības, rūpniecības izejvielu, biodegvielas un enerģētikas vajadzībām. Turklāt atjaunotajā stratēģijā nav pietiekami izvēsta doma par nepieciešamību īstenot starptautisku sadarbību, lai efektīvāk apvienotu pieejamās zināšanas un spējas, kā arī pastiprinātu sinerģiju starp dalībvalstu un trešo valstu programmām pētniecības jomā. Starptautiskās partnerības ir īpaši svarīgas testēšanas un reproducēšanas risinājumu izstrādei.

3.9. Īstenojot Parīzes nolīgumā izvirzītos mērķus, visbeidzot maksimāli būtu jāizmanto tirgus mehānismi. Globāla sistēma, kas ļautu noteikt oglekļa dioksīda emisiju cenu, būtu neitrāls un efektīvs veids, kā iesaistīt visus tirgus dalībniekus. EESK mudina Komisiju aktīvi pētīt dažādas iespējas un pasākumus un sadarboties ar citām valstīm virzībā uz vispārēju vienošanos par oglekļa dioksīda emisiju cenu noteikšanu. Globāla sistēma, kas oglekļa dioksīda emisiju cenas ziņā būtu efektīva un taisnīga, radītu vienlīdzīgu konkurenci apstākļus eksporta uzņēmumiem pasaules tirgos un tādējādi samazinātu investīciju un darbvietu pārvirzes risku. Bez tam šāda sistēma samazinātu to importa preču konkurenci priekšrocības, kas ir lētākas tādēļ, ka attiecīgajās valstīs ir mazāk stingras prasības klimata aizsardzības jomā.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Luca JAHIER

⁽⁵⁾ OV C 440, 6.12.2018., 45. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) 2015/757, lai pienācīgi ņemtu vērā kuģu degviela patēriņa datu vākšanas globālo sistēmu”

(COM(2019) 38 final – 2019/0017(COD))

(2019/C 240/10)

Ziņotājs: **Constantine CATSAMBIS**

Apspriešanās	11.2.2019., Eiropas Parlaments 13.2.2019., Padome
Juridiskais pamats:	Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. panta 1. punkts un 304. pants
Biroja lēmums	19.2.2019.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecība, lauku attīstība un vide
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	25.4.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	204/0/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Šis atzinums attiecas uz Eiropas Komisijas priekšlikumu grozīt Regulu (ES) 2015/757 par jūras transporta oglekļa dioksīda emisiju monitoringu, ziņošanu un verifikāciju ⁽¹⁾ (“ES MZV regulu”). Šajā saistībā jāatsaucas uz ziņotāja *Stefan Back* 2013. gada atzinumu NAT/616 par jūras transporta emisijām, kurš attiecas uz ierosinātajiem grozījumiem 2015. gada MZV regulā. Minētajā atzinumā ietverti vairāki būtiski priekšlikumi, tostarp priekšlikums, kuru Komisija iekļāvusi 2015. gadā pieņemtās regulas 22. pantā, saskaņā ar kuru gadījumā, ja tiks noslēgta starptautiska vienošanās par globālu monitoringa, ziņošanas un verifikācijas sistēmu, Komisija pārskatīs ES MZV regulu un attiecīgā gadījumā ierosinās grozījumus, lai nodrošinātu saskaņošanu ar šo starptautisko vienošanos.

1.2. ANO Starptautiskās Jūrniecības organizācijas (SJO) Jūras vides aizsardzības komiteja (MEPC) 2016. gadā pieņēma grozījumus MARPOL konvencijā, ar ko izveido tiesisko regulējumu globālai datu vākšanas sistēmai par kuģu degviela patēriņu (“globālā ANO SJO DVS”), saskaņā ar kuriem 2019. gada janvārī stājās spēkā monitoringa pienākums.

1.3. Komisija uzsvēra, ka abu monitoringa, ziņošanas un verifikācijas sistēmu daļēja saskaņošana varētu palīdzēt samazināt administratīvo slogu kuģniecības uzņēmumiem un administrācijām, vienlaikus saglabājot ES MZV regulas galvenos mērķus. Šādā nolūkā Komisija ir ierosinājusi, ka ES MZV regulas grozījumiem saskaņošanā ar ANO SJO DVS būtu jāaprobežojas ar definīcijām, monitoringa parametriem, monitoringa plāniem un veidnēm.

1.4. Ierosinātās izmaiņas ES MZV regulā ir šādas.

1.4.1. Uzņēmuma maiņas gadījumā ziņošanas pienākumos ir jāņem vērā globālās ANO SJO DVS paralēlie noteikumi. Tas nodrošinās, ka tās pašas juridiskās personas veic monitoringu un ziņo saskaņā ar līdzīgi aprēķinātiem ziņošanas periodiem.

1.4.2. Parametrs “pārvadātā krava” paliek brīvprātīgs monitoringa parametrs uzņēmumiem, kas vēlas sniegt aprēķinu par savu kuģu vidējo energoefektivitāti, pamatojoties uz pārvadāto kravu.

1.4.3. Pašreizējais parametrs “jūrā pavadītais laiks” tiek aizstāts ar globālo ANO SJO DVS definēto terminu “ceļā pavadītās stundas”.

1.4.4. “Noietā attāluma” aprēķina pamatā būtu jāizmanto saskaņā ar attiecīgajām ANO SJO DVS vadlīnijām saglabātie risinājumi.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 29. aprīļa Regula (ES) 2015/757 par jūras transporta oglekļa dioksīda emisiju monitoringu, ziņošanu un verifikāciju un ar ko groza Direktīvu 2009/16/EK (OV L 123, 19.5.2015., 55. lpp.).

1.4.5. Monitoringa plānu saturs minimāls būtu jāracionalizē, lai ņemtu vērā ANO SJO "Kuģu energoefektivitātes pārvaldības plāna izstrādes vadlīnijas", izņemot tos noteikumus, kas ir nepieciešami, lai nodrošinātu, ka saskaņā ar ES MZV regulu tiek monitorēti un ziņoti tikai ar ES saistīti dati.

1.4.6. Arī kuģu CO₂ emisijas ES ostās ir jāmonitorē un par tām jāziņo atsevišķi, lai stimulētu pieejamo CO₂ emisiju samazināšanas pasākumu izmantošanu ES ostās un palielinātu informētību par kuģu pārvaldījumu emisijām.

1.4.7. Pašreizējie ES MZV noteikumi par datu verifikāciju, ko veic akreditētas trešās puses, ir jāatstāj spēkā, lai saglabātu ES mērķi nodrošināt laika griezumā salīdzināmu un robustu informāciju turpmāku lēmumu pieņemšanai ES vai pasaules līmenī.

1.5. Pārējie svarīgie jautājumi, kas saistīti ar pilnīgu saskaņošanu ar SJO DVS pamatnostādņiem, galvenokārt attiecas uz verifikācijas iestādēm un kārtību, monitoringa objektiem un sensitīvu komerciālu datu publicēšanu. Mērķis pilnīgai ES MZV regulas saskaņošanai ar ANO SJO DVS ir globāla regulatīvā vienotība, kas ļautu līdz minimumam samazināt papildu slogu, kurš būtiski ietekmē it sevišķi mazus un vidējus kuģniecības uzņēmumus, un novērst jebkādu dubultu ziņošanas prasību noteikšanu divās dažādās sistēmās.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. 2013. gada atzinumā^(?) EESK pauda šaubas, vai ir nepieciešama un vai pievienoto vērtību sniedz tāda operatīvā informācija un dati, kas pārsniedz degvielas patēriņa un emisiju jomu, kura ir jāuzrauga un jāatspoguļo ziņojumos saskaņā ar ES MZV regulu, un vai konkrēti ir nepieciešama tāda informācija, kura, kā norādīts no 9. panta d) apakšpunkta līdz g) apakšpunktam, attiecas uz parametru monitoringu par katru reisu, un no 10. panta g) apakšpunkta līdz j) apakšpunktam, proti, attiecībā uz parametru monitoringu par katru gadu, kā arī II pielikumā par citas [būtiskas] informācijas monitoringu, jo šī ir sensitīva komercinformācija un var rasties šaubas, vai ir lietderīgi šo informāciju sagatavot apkopotā veidā.

2.2. Būtībā ar tagad ierosinātajām ES MZV regulas izmaiņām Komisija saglabā savu nostāju attiecībā uz tādu datu publicēšanu, kas savākti no atsevišķiem kuģiem. Ierosinātās izmaiņas ir tehniski pielāgojumi, kuri nozīmē tehniskas korekcijas parametru līmeņi. Tādējādi nevar uzskatīt, ka tās nodrošina pilnīgu ES MZV regulas saskaņošanu ar ANO SJO DVS, ko publiski ir pieprasījusi kuģniecības nozare un ANO SJO, un svarīgi jautājumi joprojām nav atrisināti. Galvenokārt tie attiecas uz verifikācijas iestādēm un kārtību, monitoringa objektiem un sensitīvu komerciālu datu publicēšanu.

2.3. Vērtējot ierosinātos grozījumus, Komisijai būtu jāņem vērā fakts, ka pasaules kuģniecības nozare ir cieši apņēmusies līdz 2030. gadam samazināt CO₂ emisijas vismaz par 40 % un darīt visu iespējamo, lai līdz 2050. gadam sasniegtu 70 % salīdzinājumā ar 2008. gadu, kā arī līdz 2050. gadam samazināt SEG emisijas par vismaz 50 % salīdzinājumā ar 2008. gadu atbilstīgi Parīzes nolīguma mērķiem. Saskaņā ar ANO SJO apstiprināto dekarbonizācijas pasākumu ceļvedi laikposmam līdz 2050. gadam SJO 2018. gada aprīlī pieņēma sākotnējo stratēģiju, ko pārskatīs 2023. gadā un ar ko izveido sistēmu konkrētu īstermiņa CO₂ samazināšanas pasākumu izstrādei un pieņemšanai, kā arī iespējamus vidēja termiņa un ilgtermiņa pasākumus pienācīga emisiju samazinājuma panākšanai saskaņā ar noteikto termiņu un īstenošanas grafiku.

2.4. Ņemot vērā dalībvalstu un nozares iesniegto priekšlikumu skaitu un saturu (priekšlikumi paredzēti izskatīšanai gaidāmajās ANO SJO apspriedēs), visas ieinteresētās personas, šķiet, cītīgi strādā, lai konkrētā termiņā reglamentētu pasaules tirdzniecības flotes energoefektivitāti, pamatojoties uz precīzu informāciju un ANO SJO DVS sniegtiem datiem par CO₂ emisijām no kuģiem.

2.5. EESK uzskata, ka ierosinātā daļējā saskaņošana novedīs pie apgrūtinātiem un neefektīviem dubulta monitoringa un ziņošanas pienākumiem, jo ziņošanas pienākumus arī turpmāk nosaka divas dažādas sistēmas: reģionāla (Eiropas) un starptautiska (ANO SJO). Tādējādi kuģiem būs jāpilda monitoringa un ziņošanas pienākums gan saskaņā ar ES MZV regulu, gan ar globālo ANO SJO DVS. ES ziņošanas veidnes atšķiras no ANO SJO veidnēm, tāpēc pieaugs darba apjoms, administratīvais slogs un izmaksas gan kuģu apkalpēm, gan jūras transportam.

2.6. Pilnīga ES MZV regulas saskaņošana ar ANO SJO DVS ne tikai ļautu izveidot starptautiski vienotu, uzticamu datubāzi kuģu CO₂ emisiju datiem, bet arī atbilstu Eiropas Komisijas labāka regulējuma programmai, kuras nolūks ir nodrošināt mērķtiecīgu regulējumu, lai izpildītu tās uzdevumus un ar minimālām izmaksām dotu labumu Eiropas ekonomikai. Eiropas flotei tas garantētu arī līdzvērtīgus starptautiskās konkurences apstākļus. Mērķis pilnīgai ES MZV regulas saskaņošanai ar ANO SJO DVS ir globāla regulatīvā vienotība, kas ļautu līdz minimumam samazināt papildu slogu, kurš būtiski ietekmē it sevišķi mazus un vidējus kuģniecības uzņēmumus, un novērst jebkādu dubultu ziņošanas prasību noteikšanu divās dažādās sistēmās.

(?) EESK atzinums par jūras transporta emisijām (OV C 67, 6.3.2014., 170. lpp.).

2.7. Saskaņā ar ES MZV regulu Komisijai saņemtie dati ir jāpublicē kopā ar uzņēmuma un konkrētā kuģa identifikatoriem, lai šos datus varētu izmantot trešās personas. ANO SJO režīma mērķis ir vienkārši noteikt starptautiskās kuģniecības nozares CO₂ emisiju kopējo apjomu, lai turpmāk būtu vieglāk pieņemt politikas lēmumus un apsvērt iespējas ieviest papildu pasākumus SEG mazināšanai. Tomēr Komisija vēlas publicēt detalizētus (un komerciāli sensitīvus) datus par konkrētiem kuģiem, kuri apmeklē ES/EEZ ostas, un to var izmantot ļaunprātīgi. Tas var novest pie netaisnīgas kuģu sodīšanas un turklāt izkropļot konkurenci, kā arī radīt gan ES kuģu īpašniekiem, gan ES ostas apmeklējošiem kuģiem ievērojami neizdevīgus konkurences apstākļus pasaules kuģniecības tirgū.

2.8. Izpildes un īstenošanas nolūkā būtu vēlams izmantot pašreizējos karoga valstu administrāciju SJO mehānismus, kā arī vienotu un funkcionālu globālā degvielas patēriņa datu vākšanas sistēmu. ANO SJO sistēmā informācija par kuģiem, kuru ANO SJO saņem caur karoga valsti, trešām personām ir anonīma.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Saistībā ar izskatāmo priekšlikumu ir jānorāda uz vairākiem tehniskiem aspektiem. Saskaņā ar 21. panta f) apakšpunktu Eiropas Komisijai arī turpmāk ir jāpublicē gan gada vidējais degvielas patēriņš, gan CO₂ emisijas par reisā noieto attālumu un pārvadāto kravu. Tas varētu būt pretrunā jaunajam grozītajam noteikumam 9. panta 1) punkta f) apakšpunktā (jauns), kurā norādīts, ka jebkuram pārvadātās kravas monitoringam (par reisu) jābūt brīvprātīgam, jo saskaņā ar ierosināto grozījumu pārvadātā krava ir tikai brīvprātīgs monitoringa objekts un tādējādi tas nav saskaņots ar ANO SJO DVS. Turklāt, neraugoties uz to, ka priekšlikuma 3. panta p) punktā un 11. panta 3. punkta a) apakšpunkta xi) punktā ir iekļauta kuģa maksimālās kravnesības definīcija, šķiet, ka šis rādītājs nav konsekventi integrēts visos priekšlikuma pantos, un to var interpretēt kā Komisijas neuzticēšanos ANO SJO DVS efektivitātei.

3.2. Izmaiņas priekšlikuma 11. panta 2. punktā un 3. panta d) punktā par uzņēmuma maiņu ir vērtējamas atzinīgi, jo ar tām tiek ieviesta bijušā īpašnieka atbildība, kas bija ļoti vajadzīga gadījumos, kad uzņēmuma maiņa notikusi pārskata perioda laikā. "Uzņēmuma" un "ziņošanas perioda" definīcijās, kā arī monitoringa un ziņošanas pienākumu noteikšanā "uzņēmuma maiņas" gadījumā tagad ir labāka saskaņa ar globālās ANO SJO DVS paralēlajiem noteikumiem. Tomēr jaunieviestais apraksts, šķiet, pietiekami precīzi nereglamentē attiecības starp "vecu" un "jauno" uzņēmumu. Lai panāktu maksimālu juridisko skaidrību, jaunais īpašnieks varētu būt juridiski atbildīgs no dienas, kad izmaiņas stājas spēkā. Ierosināto 11. panta 2. punktu (jauns) varētu grozīt šādi:

"2. Ja tiek mainīts uzņēmums, iepriekšējais uzņēmums pēc iespējas tuvāk maiņas pabeigšanas datumam un ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc tā iesniedz Komisijai un attiecīgās karoga valsts iestādēm ziņojumu, kas ietver tādus pašus elementus kā emisiju ziņojums, taču attiecas tikai uz laikposmu, kurā tas bijis atbildīgs par veiktajām darbībām. Jaunais uzņēmums gādā, ka no maiņas pabeigšanas datuma ikviens kuģis atbilst šīs regulas prasībām."

Briselē, 2019. gada 15. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Vienotais tirgus mainīgajā pasaulē – unikāls instruments, kam vajadzīgas atjaunotas politiskas saistības””

(COM(2018) 772 final)

(2019/C 240/11)

Ziņotājs: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Līdzziņotājs: **Juan MENDOZA CASTRO**

Atzinuma pieprasījums	Komisija, 18.2.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	2.4.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	153/1/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas stingro vēstījumu par vienotā tirgus stiprināšanu un nepieciešamību visām dalībvalstīm un iedzīvotājiem uzņemt saistības. vienotajam tirgum ir vajadzīgs līdzsvars starp cilvēku vēlmēm un saskaņotu politiku, lai pielāgotu Eiropu dažādiem globalizācijas radītiem izaicinājumiem, jaunām tendencēm un tehnikas progresam.

1.2. Lai panāktu progresu un labklājību visās dalībvalstīs un attiecībā uz visiem iedzīvotājiem, EESK aicina veidot tādu vienoto tirgu, kas būtu visām ES dalībvalstīm vienāds un kas jāuztver kā iespēja atkārtoti apliecināt Eiropas vērtības, pamattiesības un pienākumus.

1.3. Vienmērīgs, bet konkrēts integrācijas process ir ļoti svarīgs iemesls novērst un apkarot protekcionisma, individuālisma un ekstrēmistisku sabiedrību draudus. Iedzīvotāju un dalībvalstu vidū ir labāk jākomunicē būtiskākie vienotā tirgus sasniegumi.

1.4. Ir labi piemēri tam, kā Eiropas iedzīvotāji, pateicoties dažādu dalībnieku centieniem un apņēmībai, gūst labumu no vienotā tirgus. Jāliek iedzīvotājiem saprast, ka tādas vērtības kā brīvība, ekonomikas izaugsme, demokrātija, miers, zinātne un inovācija, politiskā stabilitāte, patērētāju tiesības un sociālās tiesības ir pirms 60 gadiem uzsākta procesa vainagojums. Grūtības, ar kādām nācās saskarties šo vērtību īstenošanā, nedrīkst aizmirst, un no tām būtu jāgūst mācība nākotnei.

1.5. EESK atkārtoti pauž atbalstu valsts atbalsta ierobežošanai un cīņai pret dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu un uzsver grūtības, ar kurām saskaras Eiropas uzņēmumi, pasaules tirgos konkurējot ar oligopoliem vai monopoliem, kas dažos gadījumos ir valsts īpašumā.

1.6. EESK arī uzsver, ka vienotajam tirgum ir izšķiroša nozīme kā instrumentam, kas veicina vērienīgāku Eiropas rūpniecības stratēģiju ar skaidriem mērķiem 2030. gadam. Iekļaujošākai un plašākai vienotā tirgus integrācijai, kas notiek, pamatojoties uz patiesu Eiropas rūpniecības stratēģiju, būtu jāklūst arī par nākamās Eiropas Komisijas prioritāti, kura ļautu uzmanību pievērst lielākiem ieguldījumiem inovācijā un tehnoloģijās, elastīgākam un lietotājiem draudzīgākam tiesiskajam regulējumam, taču arī neaizmirst, ka, lai konkurētu pasaules mērogā, jāievēro noteikumi un jāizmanto ilgtspējīgas procedūras veselīgas globālās konkurences kontekstā.

1.7. EESK atkārtoti aicina izstrādāt Eiropas Savienības sociālo dimensiju, lai sekmētu kvalitatīvu darbvietu izveidi, pilnveidotu prasmes un kompetences, palielinātu sociālos ieguldījumus un attīstītu sociālo ekonomiku, īpašu uzmanību pievēršot sociāli atbildīgiem uzņēmumiem, kā arī novērstu nabadzību, nevienlīdzību, diskrimināciju un sociālo atstumtību, īpašu uzsvāru liekot uz jauniešu iekļaušanu sabiedrībā. EESK uzskata, ka ir jāīsteno sociālās politikas pasākumi, lai risinātu šo situāciju, kas izraisa neapmierinātību ar ES, kā arī populisma pieaugumu un ksenofobijas izplatīšanos atsevišķās iedzīvotāju grupās.

1.8. EESK norāda, ka, neraugoties uz lielajiem centieniem, kas ieguldīti vienotā tirgus noteikumu īstenošanā un piemērošanā, fakti liecina ⁽¹⁾, ka valstu pasākumi var radīt nesamērīgu slogu iedzīvotājiem un uzņēmumiem. EESK uzskata, ka ir ārkārtīgi svarīgi aicināt dalībvalstis izvairīties no šādas prakses.

1.9. Gadu gaitā EESK ir atbalstījusi digitālo ekonomiku, apzinoties, ka ar to ir saistīta vienotā tirgus nākotne. EESK piekrīt Komisijai, ka Vispārīgā datu aizsardzības regula ⁽²⁾ ir būtiska, lai nodrošinātu uzticēšanos vienotajam tirgum personas datu aspektā, bet ir jāsteno papildu pasākumi, kas ļautu izveidot labāku, skaidru un lietotājiem draudzīgu satvaru, lai izvairītos no nevajadzīga sloga un pārpratumiem. Tas ir arī ļoti svarīgi, lai palielinātu mobilitāti un tādējādi uzlabotu pakalpojumu nozari, kurā ir vērojama izaugsme un kam ir būtiska nozīme ekonomikas izaugsmei un jaunu darbvietu radīšanā. Izaugsme pakalpojumu nozarē un aizvien lielāks prasmju trūkums prasa labāku vienotā tirgus darbību.

1.10. EESK atbalsta to, ka paredzēts izveidot veicinošu satvaru pārejai uz aprites modeli, un atgādina, ka stabila ilgtspējīgas izaugsmes finansēšanas sistēma ar ilgtermiņa pieeju ir svarīgs dzinējspēks, kas ļauj atjaunot uzticēšanos tirgiem un nodrošināt uzkrājumu piesaisti ilgtspējīgiem ieguldījumiem.

1.11. EESK atzinīgi vērtē acīmredzamo progresu Eiropas Stabilizācijas mehānisma (ESM) pārveidē par Eiropas Monetāro fondu, kas varētu piedāvāt likviditāti piesardzīgā veidā, tādējādi samazinot ar nosacījumiem saistītu programmu skaitu. Tomēr, lai nākotnē novērstu draudus finanšu sistēmā, EESK atbalsta centienus, kuru mērķis ir panākt dalībvalstu vienprātību jautājumā par banku savienības izveides pabeigšanu. Vienam no svarīgākajiem darba kārtības punktiem arī turpmāk vajadzētu būt pilnībā integrētu finanšu tirgu un kapitāla tirgu savienības izveidei.

2. Vispārīga informācija

2.1. Pēdējo četru gadu laikā Komisija, pieņemot vienotā tirgus stratēģiju ⁽³⁾, kapitāla tirgu savienību ⁽⁴⁾ un digitālā vienotā tirgus stratēģiju ⁽⁵⁾, ir nākusi klajā ar tādu vērienīgu un izsvērtu pasākumu kopumu, kuri palīdzēs veidot dziļāk integrētu un taisnīgāku vienoto tirgu.

2.2. Vairāki priekšlikumi jau ir pieņemti, tomēr Eiropas Parlamentam un Padomei vēl jāvienojas par 20 no 67 minētajās stratēģijās iekļautajiem priekšlikumiem.

2.3. Eiropadome 2018. gada martā aicināja Komisiju izvērtēt spēkā esošo vienotā tirgus tiesību aktu īstenošanas, piemērošanas un izpildes aktuālo stāvokli, kā arī atlikušos šķēršļus un iespējas pilnīgai vienotā tirgus darbībai.

2.4. Minētais paziņojums ir pieņemts saistībā ar gada izaugsmes pētījumu ⁽⁶⁾ un paziņojumu, kas novērtē Investīciju plānu ⁽⁷⁾.

2.5. Digitālā vienotā tirgus stratēģijas kontekstā Komisija ir ierosinājusi vairākas iniciatīvas, lai novērstu lielākos šķēršļus e-komercijai. Vairākas no tām jau pieņemtas attiecībā uz ģeogrāfisko bloķēšanu ⁽⁸⁾, pārrobežu paku piegādes pakalpojumiem ⁽⁹⁾, pievienotās vērtības nodokli e-komercijai ⁽¹⁰⁾ un sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā ⁽¹¹⁾.

2.6. Tiešsaistes platformas ir kļuvušas par nozīmīgiem vienotā tirgus dalībniekiem, kas ļauj vairāk nekā vienam miljonam uzņēmumu sasniegt klientus visā Savienībā. Eiropas Parlaments un Padome 2019. gada februārī politikajā līmenī apstiprināja Komisijas ierosināto priekšlikumu par jauniem saskaņotiem noteikumiem par platformu un uzņēmumu attiecībām ⁽¹²⁾.

⁽¹⁾ COM(2018) 772 final, 2.1. nodaļa.

⁽²⁾ OV L 119, 4.5.2016., 1. lpp.

⁽³⁾ COM(2015) 550 final, OV C 177, 18.5.2016., 1. lpp.

⁽⁴⁾ COM(2015) 468 final, OV C 133, 14.4.2016., 17. lpp.

⁽⁵⁾ COM(2015) 192 final, OV C 71, 24.2.2016., 65. lpp.

⁽⁶⁾ COM(2018) 770 final.

⁽⁷⁾ COM(2018) 771 final.

⁽⁸⁾ Regula (ES) 2018/302.

⁽⁹⁾ Regula (ES) 2018/644.

⁽¹⁰⁾ Direktīva (ES) 2017/2455.

⁽¹¹⁾ Regula (ES) 2017/2394.

⁽¹²⁾ COM(2018) 238 final.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atbalsta Komisijas stingro vēstījumu par vienotā tirgus stiprināšanu, jo tas ir būtisks sasniegums un viens no galvenajiem Eiropas integrācijas procesa elementiem. vienotajam tirgum vajadzētu būt Eiropas labklājības stūrakmenim.

3.2. Euro un Šengenas nolīguma ieviešanai bija būtiska nozīme virzībā uz vienotā tirgus izveides pabeigšanu. Taču starp dalībvalstīm joprojām ir daudz atšķirību, kas ir jānovērš. Ir vajadzīga stingra visu dalībvalstu apņemšanās mainīt šo situāciju un saglabāt salīdzināmību.

3.3. vienotajam tirgum ir vajadzīgs līdzsvars starp cilvēku vēlmēm un saskaņotu politiku, lai apmierinātu pastāvīgo vajadzību pielāgot Eiropu dažādiem globalizācijas radītiem izaicinājumiem, jaunām tendencēm, tehnikas progresam un digitalizācijai.

3.4. vienotais tirgus, kas dod iespēju piekļūt vairāk nekā 512 miljoniem patērētāju, ir nepārprotams panākums: normatīvie šķēršļi kopīgu noteikumu pieņemšanas rezultātā atcelti attiecībā uz vairāk nekā 80 % rūpniecisko izstrādājumu, tomēr šo procesu nevar uzskatīt par pašsaprotamu. Atšķirīgie dalībvalstu centieni un nepieciešamība labāk īstenot attiecīgos tiesību aktus ir jānosaka par politisku prioritāti. vienotajam tirgum ir jāattiecas arī uz tiešsaistes mazumtirgotājiem.

3.5. Tas, ka Komisija atzīst nepieciešamību vienoties par tiesību aktu priekšlikumiem un novērst plaisu starp retoriku un īstenošanu, ir laba zīme. Dalībvalstīm tas jāuzskata par "ikdienas pienākumu".

3.6. vienotā tirgus pilnīga integrācija nekad netiks pabeigta, ja dalībvalstis nespēs pienācīgi novērtēt procesa patieso vērtību un par to komunicēt ar saviem iedzīvotājiem. Politiskajiem vadītājiem šie sasniegumi ir jāuzsver, sniedzot pozitīvu vēstījumu par iedzīvotāju labklājību.

3.7. Eiropas projekta pamatā ir miers, labklājība un sociālā attīstība. Tiem, kas šaubās, jāatceras par izmaksām, kas rastas, ja "nebūtu Eiropas". Eiropas iedzīvotājiem ir jānovērtē sasniegtais un aktīvi jāiesaistās procesā, lai novērstu pārpratumus un radikālismu. vienotā tirgus process ir veicinājis Eiropas attīstību, un to varētu izmantot kā labu piemēru, lai popularizētu Eiropas vērtības.

3.8. vienotais tirgus nevar pastāvēt, ja šai tirgū tiek pārdoti divu kvalitātes līmeņu produkti, respektīvi, produkti, kuri ar vienādu zīmolu tiek tirgoti nesen Eiropas Savienībai pievienojušajās valstīs un kuru kvalitāte (mazāk augstas kvalitātes sastāvdaļu) atšķiras no produktiem, kas tiek pārdoti dalībvalstīs, kas Eiropas Savienībā ir jau sen. EESK šādu praksi uzskata par nepieņemamu.

4. Īpašas piezīmes

4.1. *vienotais tirgus kā komunikācijas instruments Eiropas vērtību un sasniegumu popularizēšanai*

4.1.1. EESK uzskata, ka ir jāizmanto kopīga valoda, lai labāk informētu par vienotā tirgus sasniegumiem. Būtu jānovērtē tādi fakti kā iedzīvotāju mobilitāte atpūtas un nodarbinātības nolūkiem, finanšu pakalpojumi vai pat sociālie aspekti saistībā ar drošību un nodarbinātības iespējām, kā arī patērētāju aizsardzība.

4.1.2. EESK uzskata, ka tos dažus, kas apdraud Eiropas attīstības procesu, vieno vēstījums. Šis vēstījums ir balstīts uz to, ka tiek izceltas atšķirības starp dalībvalstīm un atsevišķi fakti, kas neatpoguļo vienotā tirgus pilnīgu realitāti. Ir ļoti svarīgi izvairīties no šāda veida runām iedzīvotāju vidū un cīnīties pret tām vienkārši tāpēc, ka integrācijas politika ir ļoti dinamiska un norit dažādā tempā. Ir jāizceļ kopējais rezultāts, un nepieciešamībai novērst nevienlīdzību dažādos līmeņos (ekonomiskajā, sociālajā, izglītības jomā u. c.) jābūt prioritātei.

4.2. *Paplašināt iedzīvotāju iespējas un priekšrocības*

4.2.1. ES konkurences politikai un ES patērētāju aizsardzības politikai ir bijusi liela nozīme vienotā tirgus pilnveidošanā. Lai patērētāji varētu gūt labumu, vienotajam tirgum būtu jādarbojas efektīvi, un patērētājiem jābūt iespējai uzticēties precēm un pakalpojumiem gan tiešsaistē, gan bezsaistē un neatkarīgi no tā, vai to sniedz uz vietas vai kāds no citas dalībvalsts. Dalībvalstīm ir jāgādā par to, lai uzņēmumi ievērotu konkurences un patērētāju aizsardzības noteikumus un lai nebūtu konkurentu diskriminācijas, kas kaitē patērētāju labklājībai.

4.2.2. ES konkurences politikai, kurai ir pasaules mēroga prestižs, ir bijusi svarīga loma vienotā tirgus pilnveidošanā. Gadu gaitā EESK ir uzsvērusi, ka valsts atbalsta ierobežošana un cīņa pret dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu ir radījusi ES tirgus dinamismu un devusi labumu patērētājiem un uzņēmumiem.

4.2.3. Saskaņā ar konkurences noteikumiem vienotais tirgus ir jārespektē arī tiešsaistes mazumtirgotājiem, un ir jānosaka starptautisko uzņēmumu vieta šajā tirgū.

4.3. *Uzņēmumu priekšrocības*

4.3.1. vienotais tirgus piedāvā uzņēmējiem uz noteikumiem balstītu, atvērtu un daudzpusēju tirdzniecības sistēmu, kas nodrošina piekļuvi starptautiskajam vērtības ķēdēm.

4.3.2. Kapitāla tirgu savienības mērķis ir piesaistīt kapitālu Eiropā un to novirzīt visiem uzņēmumiem, infrastruktūrai un ilgtspējīgiem ilgtermiņa projektiem, kuri pozitīvi ietekmē nodarbinātību ⁽¹³⁾.

4.3.3. Tomēr vēl ir tāls ceļš ejams: Eiropas uzņēmumi daudz vairāk paļaujas uz banku aizdevumiem nekā ASV uzņēmumi.

4.3.4. vienotā tirgus mērķis ir, ka Savienība spēj veidot tādu tirdzniecības sistēmu, kas balstīta uz noteikumiem, ir atvērta un daudzpusēja. Lai vienotajam tirgum varētu piekļūt, uzņēmumiem no trešām valstīm ir jāievēro Savienības tiesību akti, ieskaitot tiesību aktus veselības, vides, pārtikas un produktu drošuma un patērētāju aizsardzības jomā.

4.3.5. EESK norāda uz grūtībām, ar kurām saskaras Eiropas uzņēmumi, pasaules tirgos konkurējot ar oligopolēm vai monopoliem, kas dažos gadījumos ir valsts īpašumā. Kā piemēru var minēt dzelzceļa nozari, gaisa transportu, vēja elektrostacijas un citas nozares, kurās Eiropas uzņēmumi saskaras ar nežēlīgu konkurenci (no trešo valstu, jo īpaši Ķīnas, uzņēmumu puses).

4.4. *Sociālā dimensija*

4.4.1. EESK jau ir aicinājusi Komisiju izstrādāt ES sociālo dimensiju, lai sekmētu kvalitatīvu darbvietu izveidi, pilnveidotu prasmes un kompetences, palielinātu sociālos ieguldījumus un attīstītu sociālo ekonomiku, kā arī novērstu nabadzību, nevienlīdzību, diskrimināciju un sociālo atstumtību, īpašu uzsvāru liekot uz jauniešu iekļaušanu sabiedrībā.

4.4.2. Pastāv zināma izpratne par to, ka darba ņēmēji ir bijuši lielākie zaudētāji ekonomikas krīzē, kas izraisīja bezdarba un nabadzības pieaugumu, reālās algas stagnāciju vai samazināšanos un sociālo pabalstu samazināšanu. EESK uzskata, ka ir jāīsteno sociālās politikas pasākumi, lai risinātu šo situāciju, kas izraisa neapmierinātību ar ES, kā arī populisma pieaugumu un ksenofobijas izplatīšanos atsevišķās iedzīvotāju grupās. Minētās krīzes sekas vēl ne tuvu nav pārvarētas, un Eiropas Arodbiedrību institūta (ETUI) ⁽¹⁴⁾ pētījums liecina, ka darba ņēmēji deviņās ES dalībvalstīs 2017. gadā nopelnīja mazāk nekā 2010. gadā. EESK atgādina, ka sešās ES dalībvalstīs nav obligātu minimālo algu, savukārt citās dalībvalstīs tās ir ļoti zemas ⁽¹⁵⁾.

4.4.3. EESK atzinīgi vērtē panākumus, kuri gūti, īstenojot Eiropas Pieveicināšanas aktu, kas veicina personu ar invaliditāti tiesības, un mudina dalībvalstis transponēšanas posmā izmantot tālejošu un pārdomātu pieeju. EESK aicina arī nākamo Komisiju nākt klajā ar Eiropas rīcības plānu sociālās ekonomikas jomā, lai nodrošinātu vienlīdzīgu konkurences apstākļus sociālās ekonomikas uzņēmumiem un veicinātu nozares attīstību.

4.5. *Efektīvāk īstenot un piemērot vienotā tirgus noteikumus*

4.5.1. EESK norāda, ka, neraugoties uz lielajiem centieniem, kas ieguldīti vienotā tirgus noteikumu īstenošanā, fakti liecina ⁽¹⁶⁾, ka valstu pasākumi var radīt nesamērīgu slogu iedzīvotājiem un uzņēmumiem ⁽¹⁷⁾. Tas ir jautājums, kas pirmām kārtām jārisina dalībvalstīm, un jauni instrumenti tā novēršanai jānosaka par prioritāti.

4.5.2. EESK uzsver, ka nesenie signāli, kas saistīti ar ES tiesību aktu īstenošanu, "ne vienmēr bijuši iepriecinoši", tāpēc ir vajadzīga lielāka dalībvalstu apņēmība.

⁽¹³⁾ OV C 81, 2.3.2018., 117. lpp.

⁽¹⁴⁾ Benchmarking Working Europe 2018.

⁽¹⁵⁾ Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds.

⁽¹⁶⁾ COM(2018) 772 final, 2.1. nodaļa.

⁽¹⁷⁾ Skatīt Francijas iniciatīvu: <https://ue.delegfrance.org/suppression-de-sur-transpositions>.

4.6. Izsmelt visu vienotā tirgus potenciālu

4.6.1. Digitālais vienotais tirgus un pakalpojumu ekonomika

4.6.1.1. Gadu gaitā EESK ir atbalstījusi digitālo ekonomiku, apzinoties, ka ar to ir saistīta vienotā tirgus nākotne ⁽¹⁸⁾.

4.6.1.2. Tāpēc EESK ļoti atzinīgi vērtē politisko vienošanos ⁽¹⁹⁾ par pirmo Digitālās Eiropas programmu (2021–2027) ⁽²⁰⁾, kuras kopējais budžets ir 9,2 miljardu EUR, lai, nodrošinot digitālo tehnoloģiju plašu izmantošanu un izvērsanu ekonomikā un sabiedrībā, veidotu un atbalstītu Eiropas sabiedrības un ekonomikas digitālo pārveidi un tādējādi stiprinātu Eiropas rūpnieciski tehnoloģisko līderību.

4.6.1.3. Tā kā pakalpojumu nozare arvien vairāk veicina globālās ekonomikas attīstību ⁽²¹⁾ un darbvieta radīšanu Eiropas Savienībā, vairāk nekā jebkad agrāk ir nepieciešams pilnībā izmantot šīs nozares potenciālu, jo īpaši tāpēc, ka šajā nozarē aprēķinātais ieguvums ir ievērojams ⁽²²⁾.

4.6.2. Eiropas datu ekonomika

4.6.2.1. Galvenais vienotā tirgus jautājums ir izveidot Eiropā bāzētu datu ekosistēmu, kas ir pilnīgi nepieciešams ekonomikas un sociālās izaugsmes, kā arī stabilas konkurētspējas faktors pasaulē, kurā notiek radikālas pārmaiņas un kurā valda spēcīga konkurence ar ASV un Āzijas uzņēmumiem. Lai veicinātu savienojamību un uzglabāšanas iespējas, visā kontinentā ir ļoti vajadzīgi publiskā un privātā sektora ieguldījumi infrastruktūrā ⁽²³⁾.

4.6.2.2. EESK ir vienprātis ar Komisiju par to, ka Vispārīgā datu aizsardzības regula ⁽²⁴⁾ ir būtiska, lai nodrošinātu uzticēšanos vienotajam tirgum personas datu aspektā ⁽²⁵⁾, bet ir jāprecizē ierosinātā Privātuma un elektronisko sakaru regula ⁽²⁶⁾ tā, lai nodrošinātu Eiropas Savienības Pamattiesību hartas un cilvēktiesību piemērošanu (5., 8. un 11. pants), kā arī iespējas ar valstu tiesību aktiem noteikt ierobežojumus ⁽²⁷⁾.

4.6.3. Aprites ekonomika un ilgtspējīgs finansējums

4.6.3.1. Komiteja atbalsta to, ka paredzēts izveidot veicinošu satvaru pārejai uz **aprites modeli**, kas aptver visu ražošanas aprites ciklu ⁽²⁸⁾.

4.6.3.2. **Ilgtspējīgai izaugsmei** paredzēta stabila finansējuma sistēma, kuras pamatā ir ilgtermiņa pieeja, ir svarīgs faktors, kas ļauj atjaunot uzticēšanos tirgiem un sasaistīt uzkrājumus ar ilgtspējīgiem ieguldījumiem. ES rīcības plānam ⁽²⁹⁾ šajā jomā jāveicina noturīgas, iekļaujošas un ilgtspējīgas ekonomikas izaugsme, pilnīga un produktīva nodarbinātība, kā arī cilvēka cienīga nodarbinātība visiem (8. ilgtspējīgas attīstības mērķis) ⁽³⁰⁾.

⁽¹⁸⁾ OV C 71, 24.2.2016., 65. lpp.; OV C 440, 6.12.2018., 57. lpp.; OV C 75, 10.3.2017., 119. lpp.; OV C 125, 21.4.2017., 51. lpp.; OV C 288, 31.8.2017., 1. lpp.; sOV C 81, 2.3.2018., 102. lpp.

⁽¹⁹⁾ IP/19/528.

⁽²⁰⁾ COM(2018) 434 final, OV C 62, 15.2.2019., 292. lpp.

⁽²¹⁾ Pakalpojumu nozare pašlaik ir svarīgākā ES nozare, kas veido aptuveni 75 % no ES IKP.

⁽²²⁾ Sk. COM(2018) 772 final: Komisijas paziņojums "vienotais tirgus mainīgajā pasaulē", 3.4. nodaļa.

⁽²³⁾ OV C 345, 13.10.2017., 130. lpp.

⁽²⁴⁾ OV L 119, 4.5.2016., 1. lpp.

⁽²⁵⁾ OV C 229, 31.7.2012., 90. lpp.

⁽²⁶⁾ COM(2017) 10 final.

⁽²⁷⁾ OV C 345, 13.10.2017., 138. lpp.

⁽²⁸⁾ OV C 230, 14.7.2015., 91. lpp.

⁽²⁹⁾ COM(2018) 97 final; OV C 62, 15.2.2019., 73. lpp.; OV C 62, 15.2.2019., 103. lpp.; OV C 62, 15.2.2019., 97. lpp.

⁽³⁰⁾ OV C 62, 15.2.2019., 73. lpp.

4.6.4. Preču un pakalpojumu tirgi

4.6.4.1. Pateicoties standartizācijas modelim, ES ir kļuvusi par vienu no pasaules līderēm. EESK vēlas izcelt Komisijas darbu šajā jomā. Par visu Eiropas standartu vienvērdīgumu un konsekveni gādā to pamatā esošais princips “viens standarts, viens tests – atzīts visā Eiropā”. Tas nodrošina uzņēmumiem ieguldījumu drošību, kā arī juridisko un finansiālo drošību ⁽³¹⁾.

4.6.4.2. Pakete “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā” ir virzīta uz to, lai paātrinātu, pārveidotu un konsolidētu ES ekonomikas pāreju uz tīru enerģiju, vienlaikus saglabājot svarīgos ekonomikas izaugsmes un darbvieta radīšanas mērķus ⁽³²⁾.

4.6.4.3. Pēc Ceturtās dzelzceļa tiesību aktu paketes (2013) ⁽³³⁾ Sestais dzelzceļa tirgus uzraudzības ziņojums (RMMS) ⁽³⁴⁾ liecina, ka ES dzelzceļa tīkla kopējais garums ir palielinājies.

4.6.4.4. Dokumentā “5G Eiropai. Rīcības plāns” ⁽³⁵⁾ uzmanība pievērsta vienam no svarīgākajiem digitālās ekonomikas un sabiedrības elementiem; komerciālie pakalpojumi tiks sniegti 2020. gadā. EESK uzskata, ka noteicošie faktori būs šādi: pētniecības posmā publiskā un privātā sektora partnerības ietvaros veiksmīgi īstenoti 5G infrastruktūru projekti (PPP-5G), kā arī datu pārsūtīšanas nolūkā īstenota *fronthaul* tīklu un datu pārraides atvīlces maršrutēšanas (*backhaul*) tīklu integrācija, izmantojot lielas jaudas komutatorus, heterogēnus pārvada posmus un mākonī novietotus procesorus, kuri var izmantot vairākus interneta piekļuves sniedzējus ⁽³⁶⁾.

4.6.5. Integrētāki kapitāla tirgi un pilnvērtīga banku savienība

4.6.5.1. Pēc pasākumiem, kas pieņemti finanšu krīzes rezultātā, Eiropas bankām tagad ir labākas spējas pārvarēt satricinājumus nākotnē. EESK atzinīgi vērtē acīmredzamo progresu ESM pārveidē par Eiropas Monetāro fondu, kas varētu piedāvāt likviditāti piesardzīgā veidā, tādējādi samazinot nosacījumu programmas.

Tomēr, lai nākotnē novērstu draudus finanšu sistēmā, EESK atbalsta centienus panākt dalībvalstu vienprātību jautājumā par spēcīgas banku savienības izveidi un šajā sakarā uzmanību pievērst pasākumiem, kas palielina iedzīvotāju un uzņēmumu uzticēšanos.

4.6.6. Mazāks administratīvais slogs un vienkāršāka nodokļu saistību izpilde

4.6.6.1. Mūsdienīgiem uzņēmējdarbības tiesību aktiem Eiropas Savienībā ir būtiska nozīme saistībā ar vienoto tirgu. Šajā ziņā Eiropas uzņēmējdarbības tiesību aktu kopums nodrošina visaptverošu pieeju, kuras mērķis ir līdzsvarot un aizsargāt visu ieinteresēto personu, MVU, mazākuma akcionāru, kreditoru un darbinieku leģitīmās intereses un vajadzības ⁽³⁷⁾.

4.6.6.2. Vienprātības prasības dēļ Padomē ir grūtāk pieņemt kopīgus noteikumus par dažiem nodokļu aspektiem, jo īpaši attiecībā uz kopējo (konsolidēto) uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi, (KKUINB) un vienotu ES pievienotās vērtības nodokli (PVN). EESK atbalsta arī PVN reformas paketi ⁽³⁸⁾.

4.6.7. Ilgtspējīga mobilitāte

4.6.7.1. Četri no katriem desmit aptaujātajiem Eiropas transportlīdzekļu vadītājiem ⁽³⁹⁾ sagaida, ka nākamais automobilis, ko viņi iegādāsies, būs elektromobilis. “Tīro” automobiļu standarti un elektrotansportlīdzekļu (EV) stimuli palīdzēs Eiropas autoražotājiem saglabāt konkurētspēju pasaules tirgū, kurā notiek strauja elektrifikācija.

4.6.7.2. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Akumulatoru aliansi kā labu stratēģiskās vērtības ķēdes piemēru Eiropā. Tomēr ir vajadzīgi daudz lielāki centieni, jo Eiropas zīmoli lielā mērā atpaliek no Āzijas un ASV ražotājiem sacensībā par uzlādējamu transportlīdzekļu masveida ražošanu.

⁽³¹⁾ OV C 197, 8.6.2018., 17. lpp.

⁽³²⁾ OV C 246, 28.7.2017., 64. lpp.

⁽³³⁾ OV C 327, 12.11.2013., 122. lpp.

⁽³⁴⁾ COM(2019) 51 final.

⁽³⁵⁾ COM(2016) 588 final.

⁽³⁶⁾ OV C 125, 21.4.2017., 74. lpp.

⁽³⁷⁾ OV C 62, 15.2.2019., 24. lpp.

⁽³⁸⁾ OV C 237, 6.7.2018., 40. lpp.

⁽³⁹⁾ <https://www.euractiv.com/section/electric-cars/opinion/dont-let-european-automakers-lose-the-race-to-electrification>

4.7. Turpmākā virzība

4.7.1. Attiecīgos gadījumos Eiropas pusgada process ir jāizmanto kā viens no instrumentiem, lai efektīvāk un ātrāk virzītos uz labāku vienoto tirgu.

4.7.2. Dalībvalstis var gūt labumu no iekļaujošāka dialoga, kura pamatā ir pilsoniskās sabiedrības vēlmes. Eiropas pusgads ir šā dialoga sastāvdaļa, un tas, ka dalībvalstis saņem konkrētai valstij adresētus ieteikumus, kas var uzlabot – nevis uzspiest – valsts līmeņa reformas, ir visnotaļ izšķirošs solis virzībā uz panākumiem un sabiedrības iesaistīšanu.

4.7.3. Centieniem, kas vērsti uz vienotā tirgus sasniegumu atbalstīšanu, jāatspoguļojas visu dalībvalstu politikā un saistībās, un jāparedz iedzīvotāju līdzdalība un sabiedrības iesaiste. Ir ārkārtīgi svarīgi gādāt par to, lai efektīva komunikācija starp iedzīvotājiem un “Eiropas projektu, kura pamatā ir vienotais tirgus” būtu dalībvalstu prioritātes. Tādā veidā Eiropas vadītāji palīdzēs izvairīties no ekstrēmisma un radikālām darbībām pret vienoto tirgu.

4.7.4. EESK atzinīgi vērtē Komisijas aicinājumus un rosinājumus Eiropadomei, jo īpaši aicinājumu nodrošināt, ka Padome raiti sadarbojas ar Eiropas Parlamentu, lai pēc iespējas ātrāk pieņemtu tiesību aktu iniciatīvas attiecībā uz vienotā tirgus stratēģiju, digitālo vienoto tirgu, kā arī kapitāla tirgu un banku savienību ⁽⁴⁰⁾.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

⁽⁴⁰⁾ COM(2018) 772 final.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Koordinētais mākslīgā intelekta plāns” ”

(COM(2018) 795 final)

(2019/C 240/12)

Ziņotāja: **Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA**

Apspriešanās	Komisija, 18.2.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	2.4.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	210/2/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē koordinēto mākslīgā intelekta (MI) plānu un prasa to steidzami īstenot, ņemot vērā straujo progresu MI izstrādē un ieviešanā ārpus ES. Lai gūtu panākumus globālajā konkurencē, Eiropas Savienībai ir jābūt līderi inovācijas un investīciju jomā, ievērojot principu “vadība cilvēka uzraudzībā” (*human in command*) un nodrošinot MI uzticamību.

1.2. EESK uzsver, ka MI izstrādei un ieviešanai ir jābūt iekļaujošai, aptverot pilsoniskās sabiedrības dalībniekus, tostarp uzņēmumus, darba ņēmējus un patērētājus. Tādēļ MI stratēģijas īstenošanā pienācīga uzmanība būtu jāpievērš tam, kā MI pavērtās iespējas maksimāli izmantot visas sabiedrības labā.

1.3. EESK atbalsta iniciatīvas, kas ar ES finanšu instrumentu starpniecību paredz piešķirt lielāku finansējumu ar MI saistītai inovācijai, infrastruktūrai, izglītībai un apmācībai. Komiteja arī mudina dalībvalstis veikt vajadzīgos pasākumus, lai sasniegtu kopīgos mērķus.

1.4. Lai uzlabotu MI izstrādi un ieviešanu privātajā sektorā, EESK aicina nodrošināt labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi, kā arī veicinošu un stabilu politiku un tiesisko regulējumu, kas stimulē ar MI saistītu inovāciju un investīcijas, ņemot vērā MVU, jaunuzņēmumu un izvērses posmā esošu uzņēmumu konkrētās vajadzības.

1.5. EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi nodrošināt datu kvalitāti, pieejamību, piekļūstamību, savstarpēju izmantojamību un netraucētu plūsmu vienotajā tirgū, vienlaikus nodrošinot datu aizsardzību un privātumu. Komiteja mudina atvieglot piekļuvi publiskiem datiem un prasa nodrošināt labvēlīgus apstākļus Eiropas digitālo platformu izveidei.

1.6. EESK atbalsta pārrobežu sadarbības, partnerību un tīklu iniciatīvas, kuru mērķis ir veicināt inovāciju un MI ieviešanu, un uzsver, cik svarīga ir plaša dažādu sabiedrības dalībnieku sadarbība.

1.7. EESK mudina dalībvalstis pielāgot savas izglītības sistēmas pieprasījumam pēc jaunajām prasmēm, un šajā nolūkā ir vajadzīgas reformas no pamatskolām līdz universitātēm. Turklāt ir vajadzīga mūžizglītība un pastāvīgas mācības, kam aizvien biežāk jānotiek darba kontekstā. Prognozējot ar darbu saistītas pārmaiņas un vajadzības, būtiska nozīme ir sociālajam dialogam.

1.8. Attiecībā uz strukturālo pārmaiņu, kas saistītas ar MI, pārvaldību EESK uzskata, ka Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonda stiprināšana ir solis ceļā uz pilntiesīgu Eiropas pārejas fondu, kas palīdzētu pārvaldīt digitālo pārveidi.

1.9. EESK uzsver, ka MI izstrādei un izmantošanai ir jāatbilst ES vērtībām un jānotiek saskaņā ar patērētāju, darba un uzņēmumu tiesību aktiem. Ar MI saistītas politikas un pasākumu sagatavošanā ir jāiesaista pilsoniskās sabiedrības pārstāvji un sociālie partneri. Lai vairotu iedzīvotāju uzticēšanos, ir jāsniedz arī zināšanas par MI.

1.10. Tā kā mērķīgajam intelektam ir jākalpo sabiedrībai kopumā, vienlaikus ņemot vērā ekonomiskos, sociālos un vides aspektus, EESK iesaka Eiropas Savienībai kā ieteicamo pieeju MI turpmākajām norisēm izmantot ilgtspējīgas attīstības satvaru. EESK aicina, lai mērķīgo intelektu ilgtspējīgi ieviestu arī individuālas organizācijas, sniedzot pareizu informāciju un konsultācijas.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Saskaņā ar stratēģiju “Mērķīgais intelekts Eiropai”, kas tika publicēta 2018. gada aprīlī, Eiropas Komisija kopā ar dalībvalstīm sagatavoja koordinētu MI plānu ar mērķi maksimāli palielināt pasākumu, jo īpaši investīciju, kopējo ietekmi ES un dalībvalstu līmenī un panākt, ka ES spēj izturēt globālo konkurenci.

2.2. Koordinētajā plānā ir ierosināta vienota rīcība četrās jomās: ieguldījumu palielināšana, datu pieejamības un piekļūstamības uzlabošana, talantu un prasmju veicināšana un uzticēšanās nodrošināšana. Koordinētajā plānā dalībvalstis tiek arī aicinātas līdz 2019. gada vidum izveidot valstu MI stratēģijas.

2.3. EESK atzinīgi vērtē koordinēto plānu kā svarīgu soli virzībā uz labāku stratēģijas īstenošanu. Komentārus par šo stratēģiju Komiteja sniedza vienā no iepriekšējiem atzinumiem ⁽¹⁾. Komiteja ir arī sniegusi atzinumu par programmu “Digitālā Eiropa” ⁽²⁾. Turklāt EESK ir sagatavojusi pašiniciatīvas atzinumus par dažādiem MI aspektiem ⁽³⁾, kā arī vairākus citus ar MI saistītus atzinumus.

2.4. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai īstenošanas pasākumi tiktu plānoti gan ES, gan dalībvalstu līmenī, ņemot vērā, ka ES un dalībvalstu kompetences dažādās politikas jomās atšķiras. Sadarbība un koordinācija ir vajadzīga arī tādēļ, lai no visas ES viedokļa maksimāli palielinātu rezultātus un efektivitāti. EESK mudina visas dalībvalstis veikt vajadzīgos pasākumus, lai sasniegtu kopīgos mērķus, vienlaikus atzīstot atšķirīgos apstākļus dažādās valstīs.

2.5. Papildus politikas veidotāju sadarbībai un koordinācijai dažādos līmeņos ir vajadzīga visu sabiedrības dalībnieku sadarbība. Tā ir vajadzīga, lai novērstu neatbilstību, pārklāšanos un nepilnības rīcībā un tādējādi palielinātu pasākumu efektivitāti un ietekmi.

2.6. EESK prasa stratēģiju steidzami īstenot, jo ārpus ES progress MI izstrādē un ieviešanā ir straujš. Vienlaikus ES un dalībvalstīm būtu neatlaidīgi jāvirzās uz stratēģijas ilgtermiņa mērķiem. EESK atbalsta Eiropas centienus “kļūt par pasaules vadošo reģionu, kurā izstrādā un ievieš progresīvu, ētisku un drošu MI, un veicina uz cilvēkiem vērstu pieeju globālā kontekstā” ⁽⁴⁾.

2.7. Lai gūtu panākumus globālajā konkurencē, Eiropas Savienībai ir apņēmīgi jāiet pašai savs ceļš, vienlaikus ņemot vērā ārējās norises un tendences. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai konkurētspēja un uzticēšanās tiktu aplūkotas kopā. Uzticamība var kļūt par ES konkurences priekšrocību, tomēr ir vajadzīgi arī citi konkurētspējas komponenti.

2.8. Tā kā mērķīgajam intelektam ir jākalpo sabiedrībai kopumā, EESK iesaka Eiropas Savienībai kā ieteicamo pieeju attiecībā uz MI turpmākajām norisēm izmantot ilgtspējīgas attīstības satvaru. Ilgtspējīgai attīstībai, kurai ir trīs dimensijas, ir vajadzīga tādas rīcības politikas un pasākumi, kas stiprina ekonomiku un rada labklājību sabiedrībai, vienlaikus arī palīdzot mazināt ietekmi uz klimatu un vidi.

2.9. EESK norāda, ka ar MI saistītā politika jāveido no pilsoniskās sabiedrības dalībnieku, tostarp uzņēmumu, darba ņēmēju un patērētāju, viedokļa. Pienācīga uzmanība jāpievērš tam, kā maksimāli izmantot iespējas, ko MI piedāvā visai sabiedrībai, un kā līdz minimumam samazināt riskus, tostarp demokrātisku procesu manipulācijas.

2.10. EESK uzsver iekļautības un principa “nevienu neatstāt novārtā” nozīmi MI izstrādē un ieviešanā. Tas attiecas uz iespēju piekļūt datiem un infrastruktūrai, lietotājam draudzīgu produktu pieejamību un piekļuvi zināšanām un prasmēm. Iekļautība ir svarīga gan cilvēkiem, gan uzņēmumiem, jo īpaši MVU. Būtu jāveic īpaši pasākumi, lai palielinātu sieviešu prasmes MI jomā un mudinātu viņas uzņemties ar MI saistītu darbu un uzdevumus, tai skaitā rūpniecībā.

⁽¹⁾ OV C 440, 6.12.2018., 51. lpp.

⁽²⁾ OV C 62, 15.2.2019., 292. lpp.

⁽³⁾ OV C 288, 31.8.2017., 43. lpp.; OV C 440, 6.12.2018., 1. lpp.; OV C 345, 13.10.2017., 52. lpp.; OV C 190, 5.6.2019., 17. lpp.

⁽⁴⁾ COM(2018) 795 final, pielikums.

2.11. Ņemot vērā lielos izaicinājumus sabiedrībai un ārkārtīgi straujo tehnoloģiju attīstību, Eiropas Savienībai MI būtu pilnībā jāizmanto prognozējošajā analizē tādās nozarēs kā veselības aprūpe, transports, kā arī darbs un nodarbinātība. Turklāt Eiropas Savienībai būtu jāprognozē iespējas, kas saistītas ar revolucionārām tehnoloģijām, piemēram, kvantu tehnoloģiju.

3. Inovācijas un uzņēmējdarbības attīstības veicināšana

3.1. MI nodrošina ne tikai efektīvāku un produktīvāku uzņēmējdarbību, bet paver arī jaunas uzņēmējdarbības iespējas visdažādākajās nozarēs un pakalpojumu jomās. Tas attiecas gan uz lieliem uzņēmumiem, gan arī uz MVU, jaunuzņēmumiem un uzņēmumiem, kas ir izvēršes posmā. Turklāt rodas pilnīgi jaunas uzņēmējdarbības jomas.

3.2. Ņemot vērā MI izstrādes un ieviešanas straujo progresu ārpus ES, arī Eiropas Savienībai ir jāpieliek lielākas pūles, lai uzlabotu konkurētspēju. Tas nozīmē nevis "uzvarētāju" jeb daudzsološu tirgus nišu meklēšanu, bet gan apzināt risināmās problēmas un uzdevumus ar mērķi radīt un saglabāt pareizos apstākļus ar MI saistīto iespēju izmantošanai un riska samazināšanai līdz minimumam.

3.3. Galvenās darbības jomas, uz kurām jākoncentrējas, ir ieguldījumi inovācijā un infrastruktūrā, kā arī vienotā tirgus turpmākā attīstība. Turklāt EESK uzsver vispārējās uzņēmējdarbības vides, piemēram, nodokļu sistēmas, regulējuma un ražošanas faktoru pieejamības, nozīmi uzņēmumu inovācijas darbībā un lēmumu par ieguldījumiem pieņemšanā.

3.4. EESK atbalsta iniciatīvas piešķirt lielāku finansējumu MI izstrādei un ieviešanai. Tādi instrumenti kā programmas "Apvārsnis Eiropa", "Digitālā Eiropa", *InvestEU* un Eiropas Stratēģisko investīciju fonds ir vērtīgi un vajadzīgi instrumenti, kas veicina inovāciju un investīcijas mākslīgajā intelektā.

3.5. Lai gan publiskajam sektoram ir svarīga loma, pateicoties ar MI saistītajiem ieguldījumiem un publiskajam iepirkumam, ir vajadzīgi arī lieli privātie ieguldījumi, lai nodrošinātu pienācīgu progresu gan MI izstrādē, gan ieviešanā vairākās nozarēs. Publiskais finansējums kalpo kā svira privātu ieguldījumu piesaistīšanai, tāpēc tas ir būtisks. Tomēr finansēšanas prakse būtu jāpadara vienkāršāka. Būtu arī jāpilnveido finansēšanas noteikumi, lai veicinātu gatavību uzņemties risku.

3.6. MI izstrādei un ieviešanai ir vajadzīgas uzņēmējdarbības ekosistēmas, ko veido dažādu lielumu uzņēmumi, kas pārstāv dažādas nozares un daļas vērtības veidošanas ķēdē; tāpat ir vajadzīga uzņēmumu un dažādu ieinteresēto personu sadarbība. EESK atbalsta Komisijas plānus uzlabot pārrobežu sadarbību, partnerības un tīklus, izmantojot savstarpēji savienotus pētniecības izcilības centrus, testēšanas iespējas un digitālās inovācijas centrus. EESK uzsver vajadzību veicināt savienojumu izveidi ar MVU un prasa ar digitālās inovācijas centriem īstenotajā sadarbībā iesaistīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas un sociālos partnerus.

3.7. Kompetencēm un prasmēm ir svarīga nozīme, jo tās veicina inovāciju un ar MI saistītu uzņēmējdarbības attīstību. Ir pieprasījums ne tikai pēc īpašām "MI prasmēm", bet arī pēc prasmēm, kā mākslīgo intelektu izmantot atsevišķos uzņēmumos, un pēc uzņēmējdarbības prasmēm. Tā kā jaunus uzņēmumiem un rūpniecībai noderīgus talantus vislabāk var veicināt ar pētniecības projektiem, EESK mudina ES un dalībvalstis nodrošināt atbilstošu finansējumu šāda veida pētniecībai.

3.8. Straujo attīstības norišu dēļ ir vajadzīga ātra rīcība, lai atvieglotu inovāciju MI jomā. Šajā nolūkā ir vajadzīgas testēšanas struktūras un regulējuma "smilšu kastes", kas ļauj eksperimentēt un izmēģināt jaunas idejas. Turklāt ir svarīgi nodrošināt apmaiņu ar testēšanas rezultātiem un to savstarpēju atzīšanu.

3.9. EESK aicina palielināt ieguldījumus tehnoloģijā un infrastruktūrā, kas vajadzīga MI un uz MI balstītiem lietojumiem, tai skaitā augstas veiktspējas datoros un 5G mobilo sakaru tīklos, kā arī veikt kibernetikas uzlabošanas pasākumus. Turklāt Eiropas Savienībai vajadzētu būt avangardā kvantu tehnoloģijas, it īpaši kvantu skaitļošanas un kvantu sakaru, attīstībā.

3.10. Tā kā MI ir galvenokārt balstīts uz datiem, EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi nodrošināt datu kvalitāti, pieejamību, pieklūstamību, savstarpēju izmantojamību un netraucētu plūsmu, vienlaikus garantējot datu aizsardzību un privātumu. Aizvien vairāk pieaug labi funkcionējoša vienotā datu tirgus nozīme, ņemot vērā, ka tas ir saistīts ar preču, kapitāla un pakalpojumu vienoto tirgu.

3.11. EESK atbalsta Komisijas iniciatīvas par kopīgas Eiropas datu telpas izveidi. Komiteja mudina nodrošināt un atvieglot visu lietotāju piekļuvi lielajiem datiem, ko ģenerē publiskais sektors, un uzlabot lietojumprogrammu saskarnes. EESK arī aicina nodrošināt labvēlīgus apstākļus Eiropas datu apmaiņas platformu izveidei. Datu pieejamības uzlabošanai un to atkārtotai izmantošanai ir jānotiek saskaņā ar godīgu konkurenci un pienācīgu datu un intelektuālā īpašuma aizsardzību.

3.12. Uzņēmējdarbības modeļi, kas balstīti uz datiem, platformām un ekosistēmām, kļūst par jaunu ierasto praksi. Platformās uzņēmumu darījumiem ar patērētājiem šobrīd lielākoties dominē lieli uzņēmumi ārpus Eiropas, taču Eiropas Savienībai būtu liels potenciāls veiksmīgi konkurēt platformās, kas paredzētas publiskā sektora attiecībām ar iedzīvotājiem un uzņēmumu darījumiem ar uzņēmumiem. Jebkurā gadījumā ļoti svarīgi ir vienlīdzīgi konkurences apstākļi salīdzinājumā ar ārvalstu konkurentiem.

3.13. EESK aicina nodrošināt veicinošu satvaru, kas stimulē inovāciju un neļauj kavēt attīstību ar pārmērīgi sīki izstrādātiem noteikumiem un prasībām, vienlaikus nodrošinot MI uzticamību. EESK arī aicina Komisiju kopā ar attiecīgo nozaru pārstāvjiem un ieinteresētajām personām pārbaudīt, vai ir tādi tiesību akti, kas varētu kavēt uzticama MI izstrādi vai ieviešanu, tostarp pārskatīt konkurences tiesību atbilstību.

3.14. EESK arī aicina politikas veidotājus apsvērt politikas instrumentus no attiecīgās nozares viedokļa. Universālu risinājumu nav, un dažādām nozarēm katrai ir savas vajadzības un problēmas, kas jāpārvar. Būtu pilnībā jāizmanto standartizācijas nodrošinātās iespējas, piemēram, lai veicinātu savstarpēju izmantojamību, ņemot vērā pārmaiņu ātrumu un vajadzību veikt pastāvīgus uzlabojumus.

4. Palīdzēt cilvēkiem sagatavoties nākotnei

4.1. Ir acīmredzams, ka cilvēki daudzējādā ziņā neapzinās iespējas, ko sniedz MI, lai viņiem palīdzētu, savukārt bažas saistībā ar kontroli pār mašīnu ir skaidri redzamas. Tāpēc EESK uzskata, ka ir jāvairo informētība par MI pavērtajām iespējām plašai sabiedrībai. Lai vairotu iedzīvotāju uzticēšanos, kuras pamatā ir kritiskā domāšana, ir vajadzīgas arī plašākas zināšanas un izpratne par MI būtību un darbību. EESK arī aicina pilnveidot statistikas datus un veikt vairāk pētījumu par MI ietekmi uz nodarbinātību un darbu, tostarp pētījumus par ietekmi uz konkrētām nozarēm.

4.2. Ņemot vērā to, ka MI var būtiski ietekmēt cilvēku kā patērētāju ikdienas dzīvi, kā arī darbvietu attīstību un darba nākotni, ir ļoti svarīgi cilvēkiem sniegt vajadzīgās zināšanas un prasmes, lai viņi būtu gatavi pārmaiņām. Sociālajiem partneriem ir būtiska loma, prognozējot pārmaiņas darbā, atbalstot digitālo prasmju attīstību un uzlabojot darba ņēmēju nodarbinātības iespējas darba tirgū.

4.3. MI ieviešana nozīmē būtiskas izmaiņas prasmju pieprasījumā. Ņemot vērā visaptverošo un straujo MI attīstību, ir jānosaka gan tūlītējās, gan arī ilgtermiņa vajadzības pēc izglītības un apmācības. Izglītībai ir jāreaģē uz vajadzībām gan pēc pamata, gan padziļinātām digitālajām prasmēm. Vispārējās prasmēs būtu jāietver ne tikai cilvēku nodrošināšana ar MI pamatprasmēm, bet arī spēja pielietot MI, ikdienas dzīvē un darbā radot un izmantojot novatoriskus risinājumus, kas saistīti ar, piemēram, cilvēka un robota sadarbības sistēmām.

4.4. EESK mudina dalībvalstis reaģēt uz pieprasījumu pēc jaunajām prasmēm, pielāgojot savas izglītības sistēmas. EESK arī uzsver, cik svarīga ir sadarbība starp valdībām, izglītības iestādēm, sociālajiem partneriem, patērētāju organizācijām un citām attiecīgām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, gan izstrādājot, gan arī ieviešot jaunas izglītības un apmācības programmas, lai uzlabotu prasmes, kas ir būtiskas darba tirgū un sabiedrībā kopumā. MI būtu arī jāizmanto, novērtējot vajadzību pēc prasmēm, kā arī organizējot un nodrošinot izglītības un apmācības saturu.

4.5. Ir vajadzīgas reformas izglītības programmās no pamatskolām līdz universitātēm. Tāpat ir vajadzīga spēcīga zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātņu un matemātikas bāze, vienlaikus atzīstot, ka gan MI izstrādei, gan izmantošanai ir vajadzīgs plašs kompetenču loks. Tas skaidri parāda izglītības nozīmi tādās jomās kā sociālās un humanitārās zinātnes.

4.6. Papildus nepieciešamībai pilnveidot pamatzglītību pastāv acīmredzama nepieciešamība pēc cilvēku, tostarp skolotāju, kvalifikācijas celšanas un pārkvalifikācijas. Mūžizglītība un pastāvīga mācības ir vajadzīgas ikvienam, lai tiktu galā ar pašreizējām un turpmākajām norisēm. Mācības aizvien biežāk notiks darba kontekstā un balstīsies uz individuāliem mērķiem.

4.7. EESK uzskata, ka ieguldījumiem izglītībā un apmācībā jābūt nozīmīgai nacionālo MI stratēģiju daļai un ka Eiropas līmenī būtu jāapmainās ar nacionālo iniciatīvu paraugpraksi. EESK prasa palielināt ES finansējumu, lai atbalstītu vajadzīgās reformas un jaunas iniciatīvas izglītībā un apmācībā.

4.8. Ir svarīgi arī pievērsties ar MI saistītajām strukturālajām pārmaiņām tajos reģionos un nozarēs, ko MI ieviešana skars visvairāk. Dalībvalstīm būtu jāizstrādā pieejas, kā mazināt prasmi trūkumu un negatīvu sociālo ietekmi, tai skaitā nodrošināt nenodarbināmu cilvēku aizsardzību. Visās jomās ir jānodrošina arī piekļuve internetam, lai novērstu digitālo plaisu. EESK uzskata, ka Komisijas ierosinātā Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonda līdzekļu palielināšana ir solis ceļā uz pilnvērtīga Eiropas pārejas fonda izveidi, kas sociāli atbildīgā veidā palīdzētu pārvaldīt digitālo pārveidi.

5. Veicināt uzticēšanos mākslīgajam intelektam

5.1. EESK uzskata, ka pamatota uzticēšanās mākslīgajam intelektam ir priekšnoteikums sekmīgai MI iespēju apguvei. Uzticamību sagaida gan patērētāji, gan darba ņēmēji, kā arī uzņēmumi – darba devēji, uzņēmēji, investori un finansētāji.

5.2. Ar MI saistītie aizspriedumi varētu mazināties, uzlabojoties zināšanām un izpratnei par to, ko nozīmē MI, kā to var izmantot un kā tiek pieņemti lēmumi. Tas liks pamatus, lai uzticētos mākslīgajam intelektam, mudinot kritiski domāt un ņemt vērā tādu fundamentālus jautājumus kā princips “cilvēks kontrolē mašīnu” un cilvēku izredzes saglabāt kontroli pār savu dzīvi. No otras puses, uzticēšanās ir atkarīga no ļoti praktiskiem aspektiem, piemēram, lietošanas ērtuma.

5.3. Eiropas Augsta līmeņa ekspertu grupa MI jautājumos nesēn izstrādāja ētikas pamatnostādnes attiecībā uz uzticamu MI. EESK pieņem zināšanai šīs pamatnostādnes un norāda uz atbilstīgu un uzticamu datu, MI lēmumu pārredzamības un iekļaujošas MI izstrādes un ieviešanas būtisko nozīmi. EESK arī aicina rīkot plašas diskusijas par tādiem jautājumiem kā cilvēku profilēšanas ietekme un MI pieņemtu lēmumu apstrīdēšanas priekšnosacījumi.

5.4. Aplūkojot ilgtspējīgas attīstības kontekstā, apspriežamie ētikas aspekti galvenokārt ietver ar cilvēku saistītus aspektus un tādējādi attiecas uz ilgtspējas sociālo dimensiju. Saistībā ar MI būtu jāņem vērā arī vides aspekti, piemēram, tie, kas saistīti ar klimata pārmaiņām un dabas resursiem, ietverot enerģijas un izejvielu ilgtspējīgu izmantošanu un produktu priekšlaicīgas novecošanas novēršanu. Turklāt ekonomikas ilgtspēja paredz to, ka MI risinājumi ir ekonomiski pamatoti, t. i., produktīvi, ienesīgi un konkurētspējīgi.

5.5. MI lietojumu ietekme ir vēl viens uzticēšanās elements. Ja MI saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības principiem sniedz labumu sabiedrībai, radot ekonomisko uzplaukumu, sociālo labklājību un veselību, kā arī ieguvumus videi, to var atzīt par tādu, kas “dara labu”.

5.6. EESK uzskata, ka uzticēšanās mākslīgajam intelektam var palielināt, īstenojot uz iedzīvotājiem orientētu sabiedrisko politiku, ar MI saistītas politikas un pasākumu sagatavošanā iesaistot pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus. Publiskais sektors var palielināt uzticēšanos MI, arī izmantojot uz iedzīvotājiem koncentrētu pārvaldi, kurā mākslīgajam intelektam varētu būt nozīmīga loma, padarot administratīvos procesus raitākus un vajadzībām labāk pielāgotus. Turklāt būtu jāapsver iespējas, ko nodrošina, piemēram, blokķēdes tehnoloģijas, lai veicinātu uzticamus digitālos pakalpojumus.

5.7. MI izstrādei un ieviešanai ir pilnībā jāatbilst tiesību aktiem, vai tie būtu patērētāju, darba vai uzņēmumu tiesību akti. Ir daudz tiesību aktu, kas ir jāņem vērā MI izstrādē un izmantošanā. EESK aicina Komisiju pabeigt un papildināt attiecīgo tiesību aktu novērtēšanu, piemēram, drošības un atbildības jomā, nosakot, vai tie atbilst mērķim saistībā ar uzticamu MI. Būtu jāpārbauda arī attiecīgā nozaru regulējuma īstenojamība.

5.8. Tomēr pats svarīgākais ir tas, lai uzticama mākslīgā intelekta pieeja un principi tiktu pieņemti un ieviesti kā katras organizācijas kultūras neatņemama daļa gan privātajā, gan publiskajā sektorā. MI ētiku nevajadzētu uzskatīt par kaut ko atsevišķu vai atšķirīgu no ētikas kopumā. Organizācijām būtu jāintegre MI ētika savās vispārējās stratēģijās, vispārējos rīcības kodeksos un ierastajā pārvaldības praksē, ietverot darba ņēmēju informēšanu un uzklausišanu, kā arī uzraudzības un revīzijas sistēmas.

5.9. Uzticama mākslīgā intelekta proaktīvu pieņemšanu var veicināt, MI izstrādātāju un lietotāju izglītībā un apmācībā ietverot ētikas aspektus, kā arī nodrošinot un īstenojot ētikas pamatnostādnes. Savukārt EESK ir gatava pilsoniskās sabiedrības dalībnieku vidū izplatīt informāciju par ētikas aspektiem.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
L-2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV